

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

**MEVLÂNÂ RESMÎ'NİN LEVHNÂME ADLI MESNEVİSİ
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN)**

Aslıhan ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

MEVLÂNÂ RESMÎ'NİN LEVHNÂME ADLI MESNEVÎSİ
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN)

Aslıhan ÖZTÜRK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

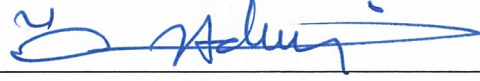
Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Aslıhan ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Mevlânâ Resmî'nin Levhnâme Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)” başlıklı bu çalışma, 15.06.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Osman Horata (Başkan)

Doç. Dr. Özge Öztekin (Danışman)

Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Sibel Bozbeyoğlu

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

15.06.2017

Aslıhan ÖZTÜRK

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

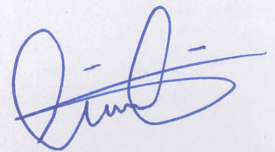
(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

Tezimin/Raporumun ^{18.07.2020}.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

Ashhan ÖZTÜRK

18.07.2017

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Arş. Gör. Aslıhan ÖZTÜRK

ÖN SÖZ

Mesnevi nazım şekli edebiyatımıza İran edebiyatı aracılığıyla girmiş ve uzun soluklu anlatılara uygun yapısı nedeniyle hemen her dönem rağbet görmüştür. Türk edebiyatında mesnevi nazım şeklinin ilk örneklerinden itibaren nasihatnâme türünde eserler verildiği görülmektedir.

Şairlerin edindikleri izlenimler ve hayat tecrübeleri doğrultusunda oluşturdukları nasihatnâmeler daha iyi bir insan, dolayısıyla daha iyi bir toplum oluşturmayı amaçlar. Bu amaçla hemen her dönem telif edilmiş ve çeşitli konularda yazılmış pek çok nasihatnâmeye rastlamak mümkündür. Çalışmamıza konu olan ve Ankara Milli Kütüphane’de *06 Mil Yz A 5214* arşiv numarasıyla kayıtlı olan *Levhnâme* de Mevlânâ Resmî tarafından 18. yüzyılda mesnevi nazım biçimiyle telif edilmiş bir nasihatnâmedir. Mevlânâ Resmî’nin söz konusu eseri üzerinde çalışmaya başlamadan önce eserin daha önce çalışılıp çalışmadığını öğrenmek üzere hemen hemen bütün kaynakları taradık ve üzerinde hiçbir çalışma yapılmadığı kanısına varınca çalışmamıza başladık. Üzerinde çalışma yaptığımız konunun diğer araştırmacılar tarafından bilinmesi için *Osmanlı Edebiyatı Bibliyografyası Veritabanı*’na giriş yaptık. Çalışmamızı henüz tamamlamışken bir başka araştırmacının da bu konu üzerinde çalıştığını öğrendik. Henüz tamamlanmamış olan bu çalışma tarafımızdan görülmemiş olup âkıbeti de bilinmemektedir.

Çalışmamız bir giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. “Giriş”te nasihatnâme türünün genel özelliklerine değinilerek İran ve Türk edebiyatlarında bu türde yazılan eserler hakkında genel bir bilgi verilmiştir.

I. bölümde Mevlânâ Resmî’nin hayatını ve eserini tanıtan bilgiler bulunmaktadır.

II. bölümü ise eserin incelenmesi oluşturmaktadır. Eserin nazım şekli, vezin, kafiye, dil ve üslup, atasözleri ve deyimler, edebi sanatlar ve muhteva gibi özellikleri bu bölümde ele alınan hususiyetlerdir.

III. bölümde ise çevriyazılı metnin hazırlanmasında izlenen yol da verilerek *Levhnâme*'nin metni ortaya konmuştur. Metin içinde yapılan tamirler dipnotla gösterilmiştir. Dipnotta beyit numarası verildikten sonra kelimenin ya da tamlamanın önce düzeltilmiş şekli verilmiş olup iki noktadan sonra metinde yazıldığı hali gösterilmiştir. Metne sonradan tarafımızca yapılan eklemeler [] ile gösterilmiştir.

Çalışmamıza konu olan metin 18. yüzyıla aittir. Metin içinde aynı görev ve fonksiyondaki eklerin yazımında birlik olmadığına, yuvarlak olması beklenen eklerin hem düz hem yuvarlak; düz olması beklenen eklerin de hem yuvarlak hem düz şekillerinin vokalleri yazılmak ya da hareke ile belirtilmek suretiyle gösterildiğine şahit olduk. Bu nedenle metinde hareke ya da vokalle gösterilmiş eklerde dönemin dil ve imla özellikleri göz ardı edilerek metne sadık kalınmış; beklenmeyen farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.

Çalışmamız sözlük, sonuç ve dizin (yer, kişi ve eser adları) bölümleriyle tamamlanmış, yararlanılan bütün kaynaklar kaynakçada belirtilmiştir. Çalışmamızın sonunda ek olarak eserin eskiyazı nüshası da bulunmaktadır.

Bu tezi hazırlarken bana danışmanlık yapan hocam Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN'e teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emekleri olan hocam Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ'a, yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisinden ve eserlerinden istifade ettiğim, bana daima yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Osman HORATA'ya, ilgisi ve yardımlarıyla desteğini hiç eksik etmeyen hocam Arş. Gör. Hulusi EREN'e çok teşekkür ederim.

Benden hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen, sorularımı sabırla yanıtlayan ve desteklerini her zaman yanımda hissettiğim kıymetli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Hakan SEVİNDİK ve Arş. Gör. Yusuf ATASEVEN'e, yardımseverliğini her zaman hissettiğim oda arkadaşım Arş. Gör. Hatice Kübra AY'a, en zor zamanımda destekleriyle beni güçlendiren ve bu konuyu çalışmaya vesile olan fedakâr dostum Arş. Gör. Sümeyye ÜNAL'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tez çalışmam süresince verilen burs ile çalışmamı destekleyen Türk Dil Kurumu'na teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca gerek maddi gerek manevi destekleriyle beni güçlü kılan, benimle mutlu olup benimle üzülen Canım AİLEM, iyi ki varsınız. Hakkınızı ödeyemem.

Aslıhan ÖZTÜRK

ANKARA/2017

ÖZET

ÖZTÜRK, Aslıhan. *Mevlânâ Resmî'nin Levhnâme Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)* Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

Okuyanları ahlâki ve sosyal açıdan kemâle ulaştırmayı ve böylece örnek insan tipi yetiştirmeyi amaçlayan nasihatnâmelerin edebiyatımızda önemli bir yeri vardır. Bu tür eserlerden biri de Mevlânâ Resmî'ye ait *Levhnâme*'dir. Bu çalışmada 18. yüzyıl şairlerinden Mevlânâ Resmî'nin babadan oğula nasihat yoluyla oluşturulan *Levhnâme* adlı eseri incelenip çevriyazılı metni hazırlanmıştır. Aruzun “mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ülün” vezni ile ve mesnevi nazım şekliyle yazılmış olan eserin elimizde bugün için tek nüshası bulunmaktadır. Ankara Milli Kütüphane'de *06 Mil Yz A 5214* arşiv numarasıyla kayıtlı bu nüshadan hareketle hazırlanan çalışmamız bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında nasihatnâme türü hakkında genel bilgiler verildikten sonra İran ve Türk edebiyatlarında yazılan nasihatnâmeler söz konusu edilmiştir. 1. bölümde Mevlânâ Resmî'nin hayatı ve eseriyle ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. 2. bölümünde ise *Levhnâme*'nin incelemesi yapılmıştır. Eserin nazım şekli, vezin, kafiye, dil ve üslup, atasözleri ve deyimler, edebi sanatlar ve muhteva gibi açılardan özellikleri tespit edilmiştir. 3. bölümde ise çevriyazılı metnin hazırlanmasında izlenen yol açıklanarak eserin çevriyazılı metni ortaya konmuştur. Çalışmanın sonunda eserdeki sözcüklerin manasını içeren sözlük bölümü ile kişi, yer ve eser adlarını içeren dizin bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Nasihatnâme, Mevlânâ Resmî, Levhnâme, Mesnevi

ABSTRACT

ÖZTÜRK, Aslıhan. *Mevlânâ Resmî's Masnavi Called Levhnâme (Examination-Text-Dictionary-Index)* Master Thesis, Ankara, 2017.

There is an important place of nasihatname in our literature, which aims to convey readers in a moral and social way, and thus to raise a model of a human type. One of these types of works is Levhnâme belonging to Mevlânâ Resmî. In this study, one of the 18th century poets, Mevlânâ Resmî's work named *Levhnâme*, which was created through advice from the father to the son, is examined and a transcriptional text is prepared. Today, there is only one copy of the work, which is written aruz meter of “mefâ’îlün mefâ’îlün fa’ûlün” and masnavi verse. Our study, prepared by moving from this copy which is registered with *06 Mil Yz A 5214* archive number in Ankara National Library, is composed of an introduction and 3 sections. In the introduction part, after giving general information about the type of nasihatname, it is talked about nasihatnames written in Iran and Turkish Literature. In the 1st section, general information about Mevlânâ Resmî's life and works is given. In the 2nd section, *Levhnâme* is examined. The features of the work are identified from such perspectives as verse, meter, rhyme, language and style, proverbs and idioms, literary arts and content. In the 3rd section, the transcriptional text of the work is introduced by explaining the path of preparation of the transcriptional text. At the end of the study, there is a dictionary part including the meaning of the words in the work and a concordance including the names of the person, place and work.

Keywords

Nasihatnâme, Mevlânâ Resmî, Levhnâme, Masnavi

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
A. NASİHATNÂME (PENDNÂME).....	1
A.1. İran Edebiyatında Nasihatnâmeler	2
A.2. Türk Edebiyatında Nasihatnâmeler.....	3
1. BÖLÜM: RESMÎ'NİN HAYATI VE ESERİ	7
1.1. RESMÎ'NİN HAYATI.....	7
1.2. RESMÎ'NİN ESERİ.....	11
1.2.1. Levhnâme'nin Tanıtılması : Adı, Türü, Yazılış Sebebi, Yazılış Tarihi, Beyit Sayısı ve Vezni.....	11
1.2.2. Levhnâme'nin Nüsha Tavsifi.....	13
2. BÖLÜM: LEVHNÂME'NİN İNCELENMESİ.....	14
2.1. NAZIM ŞEKLİ VE ESERİN BÖLÜMLERİ	14
2.1.1. Nazım Şekli.....	14

2.1.2. Eserin Bölümleri	14
2.2. VEZİN	16
2.3. KAFİYE	18
2.3.1. Kafiye Çeşitleri	19
2.3.1.1. Mücerred Kafiye	19
2.3.1.2. Mürdef Kafiye.....	20
2.3.1.3. Müesses Kafiye.....	20
2.3.1.4. Mukayyed Kafiye	20
2.3.2. Kafiye Kusurları	20
2.3.2.1. İkvâ	20
2.3.2.2. İkfâ.....	21
2.4. DİL VE ÜSLUP.....	22
2.4.1. Deyimler	24
2.4.2. Atasözleri	25
2.5. EDEBÎ SANATLAR	27
2.5.1. Teşbih.....	27
2.5.2. Kinaye	28
2.5.3. Tenasüb	29
2.5.4. Sihri Helal.....	30
2.5.5. Tezad.....	30
2.5.6. Nida.....	31
2.5.7. Telmih	32
2.5.8. İrsal-i Mesel	33
2.5.9. İktibas.....	33
2.5.10. Cinas	34
2.5.11. İştikak.....	35

2.5.12. Tarsi	35
2.6. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	36
2.6.1. Güzel Ahlaka Ait Özellikler	36
2.6.1.1. Kanaat	36
2.6.1.2. Tevazu (Alçak Gönüllülük)	37
2.6.1.3. İhlas (İçten Sevgi)	37
2.6.1.4. Doğruluk	38
2.6.1.5. Hayâ (Utanma).....	38
2.6.1.6. Hilm (Huy Yumuşaklığı)	39
2.6.1.7. Şecaat (Cesurluk, Yiğitlik)	39
2.6.2. Kötü Ahlaka Ait Özellikler.....	40
2.6.2.1. Temerrüd (İnat).....	40
2.6.2.2. Tama ve Dünya Sevgisi	42
2.6.2.3. İsrâf	43
2.6.2.4. Cimrilik.....	43
2.6.2.5. Kibir ve Gurur.....	43
2.6.2.6. Tezellül	44
2.6.2.7. Hased (Kıskançlık)	45
2.6.2.8. Vakahat (Arsızlık).....	46
2.6.2.9. Gazap (Hiddet, Öfke).....	46
2.6.2.10. Cübûn (Korkaklık).....	47
2.6.3. Anne ve Babaya Hürmet Bahsi	47
2.6.4. İlimle İlgili Hususlar	49
2.6.4.1. İlmin Gereği	49
2.6.4.2. Âlimlere Hürmet Bahsi.....	50
2.6.5. Ayetler ve Hadisler	50

2.6.5.1. Ayetler	50
2.6.5.2. Hadisler	52
3. BÖLÜM: LEVHNÂME’NİN ÇEVİRİYAZILI METNİ	55
3.1. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL.....	55
3.2. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	60
3.3. ÇEVİRİYAZILI METİN	61
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA	142
EK KAYNAKLAR.....	145
DİZİN (KİŞİ, YER, ESER ADLARI)	148
SÖZLÜK.....	149
EKLER.....	203
EK 1 :LEVHNÂME’NİN ESİYAZI METNİ).....	203
EK 2 :ORJİNALLİK RAPORU.....	252
EK 3: ETİK KURUL İZİNİ MUAFİYET FORMU.....	254
ÖZGEÇMİŞ	

GİRİŞ

A. NASİHATNÂME (PENDNÂME)

Arapça “nasaha” kökünden türeyen nasihat kelimesinin Arap dilinde çok çeşitli anlamları vardır. “Hâlis, samimi, katıksız olmak; kin, hile ve aldatmanın zıttı olarak iyilik yapmak, dürüst davranmak” gibi anlamlarının yanında kelime hadis dilinde “kendisine nasihatte bulunulan kişiye hayır dilemek” anlamını da taşımaktadır (Canım, 2010, s.180)

Nasihat kelimesinin Fars dilindeki karşılığı ise “pend”dir. Nasihat, öğüt manasına gelen “pend” sözcüğü “nâme” ile birlikte; “pendnâme”, “öğüt kitabı, nasihat risalesi” gibi anlamlar taşır (Canım, 2010, s.180)

Edebî bir tür olarak nasihatnâmeler (pendnâmeler), doğruya sevk edip yanlıştan sakındırarak örnek insan tipi yetiştirmeyi amaçlayan didaktik eserlerdir. İslami temele dayalı ahlaki kuralları, tüm insanlara bilhassa gençlere iletmek maksadıyla yazılan nasihatnâmeler, iyi ve güzel ahlakın tavsiyesi kötü ahlaktan ise uzak durulması esasına dayanır. Dinin yasakladığı şeylerden, toplumca hoş karşılanmayan davranışlardan, toplumu çürüten ahlaki sıkıntılardan kişiyi kurtararak toplumsal barış ve düzeni sağlamaya vesile olmak nasihatnâmelerin temel amaçlarındandır.

Nasihatnâmeler genellikle ahlaki-didaktik eserlerdir. İslam toplumları teorik ahlaktan ziyade ahlakın uygulamasına önem vermişler, dinin emir ve yasakları ile gelenek ve töre ahlâkı içinde yapılması veya yapılmaması gereken davranışları konu alan nasihatnâme türü kitapların telifi doğrultusunda gayret sarfetmişlerdir. Yazarların kendi gözlemleri, bilimsel çalışmaları ve kültürel birikimlerinin yer aldığı bu eserlerde öğüt verilirken ayet ve hadislerden, atasözleri ve vecizelerden yararlanılır, ayrıca çeşitli hikayeler anlatılıp kıssadan hisse alınması öğütlenir (Pala, 2006, s.409).

Nasihatnâmelerde genellikle dinî-tasavvufi konular, sosyal hayatla ilgili konular ve genel ahlâk kuralları işlendiği gibi dar anlamda çeşitli meslek sınıflarını eğitmek ve uyarmak için de nasihatnâmelerin yazılabildiği görülür (Kaplan, 2015, s.1; Pala, 2006, s.409).

Nasihat konulu eserler manzum veya mensur olabildikleri gibi her ikisinin karışımı şeklinde de yazılabilmektedirler. Gazel, kaside, terci-i bend şeklinde de yazılabilen manzum nasihatnâmelerde en çok mesnevi nazım şeklinin tercih edildiği görülür. Emine Yeniterzi, XIII.-XX. yüzyıllar arası Anadolu sahasında 82 ahlâki mesnevi tespit etmiş ve bu mesnevilerden büyük kısmının nasihatnâme türünde olduğunu bildirmiştir (2007, s.433-468).

Edebiyatımızda nasihatnâme türünün ortaya çıkmasında İran edebiyatındaki pendnâmelerin etkili olduğu bilinmektedir. Divan şairleri bu tip eserleri manzum olarak tercüme etmiş nasihatnâme türünde yüzyıllar boyu pek çok eser ortaya konmuştur.

A.1. İran Edebiyatında Nasihatnâmeler

İran edebiyatında hikmet ve pend çok önemli bir yer tutmuş ve bunları anlatmak, hikmetli söz söylemek üstadlık alâmeti sayılmıştır. İran edebiyatında nasihat geleneği çok eskilere dayanmaktadır. Bazı araştırmalara göre nasihatnâme türündeki eserlerin İslâmiyet sonrası dönemde görüldüğü kaydedilse de türün köken ve şekil bakımından İslamiyet öncesi İran geleneklerine dayandığı bilinmektedir (Yıldırım, 2005, s.16).

İslamiyet öncesi İran edebiyatında yazılan eserlerden enderznâmeler çocuklara ve gençlere öğütler veren edebi eserler olup nasihatnâme türünün İran edebiyatında çok eskilere dayandığının örneğidir.¹Nitekim Fars edebiyatının Pehlevi dilinde yazılmış ve günümüze kadar gelebilmiş eski eserlerinin önemli bir bölümü bu tür ahlak kuralları, ahaki öğütler ve hikmet dolu cümlelerle doludur. Söz konusu eserlerdeki öğüt veren sözlerin kaynakları hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak bu yazılış tarzları ve içeriklerinden anlaşıldığı kadarıyla ahlaki içeriklerinin önemli bir kısmı Zerdüşt'ün

¹ İran edebiyatında öğüt geleneğinin İslamiyet öncesi örnekleri için bkz. Balcı, 2013.

kutsal kitabı Avesta'ya dayanır (Balcı, 2013, s.11). İranlıların bu tür konulara eğilimleri öğüt içeren sözleri taşlara kazıyacak derecededir.

İran edebiyatında nasihatnâme tarzında şiirler söyleyen ilk şair, Kelile ve Dimne'nin müellifi Rûdekî'dir. X., XI. yüzyıllarda Rûdekî'den başka Şehîd-i Belhî, Ebû Tayyib Mas'abî, Ebû Tâhir Husrevânî, Dakîkî gibi şairlerin şiirlerinde bu türden ahlak, öğüt ve hikmetleri görmek mümkündür (Canım, 2010, s.182).

İslamiyet'in kabulüyle birlikte Fars kültürü İslâm kültürünün etkisi altına girmiş ve nasihatnâme türünde eser vermek üzere zengin bir altyapı oluşmuştur. Manzum ve mensur ahlaki öğütler içeren pek çok eser kaleme alınmıştır. XI. yüzyıla kadar bu eserler Pehlevi orijinalleri veya çevirileriyle mevcuttu. XII. yüzyılın başlarında Senâî hakîmâne ve ârifâne şiirler söyleyerek İran şiirine yeni bir soluk getirmiştir. XIII. yüzyılda ahlaki ve içtimai konuları ele alan en büyük şair Sa'dî'dir. Bu yüzyılda nasihatnâme türündeki eserlerin tasavvufla yoğrulduğu görülür. XIII. yüzyılın başlarında ahlaki ve didaktik mesnevileriyle Attâr bu türün öncüsü olmuş ve onun Pendnâme adlı eseri klâsik şairlerimizce yüzyıllarca model olarak benimsenmiştir (Canım, 2010, s.182). Attâr'ın Pendnâme'si asırlar boyunca şark İslâm ülkelerinde hemen her sınıf halk tabakası arasında geniş ve derin bir etki bırakmıştır.

A.2. Türk Edebiyatında Nasihatnâmeler

Türk edebiyatında öğüt verme amacıyla şiir yazma geleneği çok eskilere dayanmaktadır. Öğüt verme maksadıyla ortaya çıkan ve didaktik unsurların ön planda olduğu eski Türk şiiri türlerinden savların, öğüt verme geleneğinin ilk temsilcileri oldukları söylenebilir.

Türk edebiyatının ilk yazılı ürünleri olan Orhun Kitabeleri'nde de nasihat yoluyla söz söylendiği görülebilir. Bunların yanında nasihatnâmeye bir tür olarak edebiyatımızda İslâmiyet'ten sonra rastlanır. İslâmi Türk edebiyatının ilk yazılı ürünleri olan ve bilginin faydaları, alçak gönüllülüğün erdemleri, dünyanın geçiciliği ile evlilik kurumu, insan ilişkileri gibi içtimai konularda öğütler veren, dinin yasak ve emirlerini söz konusu eden

Kutadgu Bilig, *Atabetü'l-Hakâyık* ve *Dîvân-ı Hikmet* gibi eserler nasihatnâme türünün ilk örnekleri olarak kabul edilebilir (Canım, 1988, s.155).

Anadolu sahasında nasihatnâme türünün örneklerine ise XIV. yüzyılda rastlanır. Yunus Emre'nin ruh-akıl, tamah-kanaat, kibir-tevazu, cimrilik-cömertlik, gıybet-doğruluk gibi konularda öğütlerini içeren *Risâletü'n-Nushiyye*'si bunun ilk örneği olarak kabul edilir. Hoca Mes'ûd'un Sa'dî'nin Bostan adlı eserinden yaptığı seçmelerle meydana getirdiği *Ferheng-nâme-i Sa'dî*'si, Ahmed Fakih'in kaside biçiminde yazdığı *Çarhnâme*'si, Müridî'nin dini-tasavvufi türde yazılan *Pend-i Ricâl*'i, Süleymân'ın dini-didaktik türde yazılan *Nasihat-nâme*'si yine bu türün örneklerindedir. (Pala, 2006, s.409-410).

XV. yüzyıl, Türkçenin edebi sahada bir yazı diline dönüştüğü ve klâsik Türk edebiyatının sağlam temeller üzerinde gelişmeye başladığı bir yüzyıldır. Bu yüzyılda, Ahmed-i Dâ'î'nin divan edebiyatında çocuğu muhatap olarak yazdığı ilk eseri olan *Vasiyyet-i Nûşirevân-ı Âdil Be-Püsereş*'i, Ref'î'nin Hurufiliğin esaslarını konu ettiği *Beşâret-nâme*'si, Arif'in şeyh-mürîd ilişkisi ve vahdet-i vücûd üzerinde durduğu *Mürşidü'l-ubbâd*'ı, Fatih devri şairlerinden Saruhanlı Gülşenî'nin *Dil-güşâ*'sı, Dede Ömer Rûşenî'nin *Pend-nâme*'si, Yetimi'nin iyi ameller işlemenin gereği üzerinde durduğu *İbret-nâme*'si, Şeyh Eşref'in dinî-tasavvufi türdeki *Nasihat-nâme*'si bu türün örnekleri olarak karşımıza çıkar (Pala, 2006, s.410; Yeniterzi, 2007, s.439-446).

XVI. yüzyılda Türk edebiyatının diğer türlerinde olduğu gibi nasihatnâme türünde de büyük bir zenginlik söz konusudur. Bu asırda, Günahkâr mahlaslı şairin gazel, kaside ve mesnevi biçimlerinde yazdığı *Nasihat-i Günahkâr*'ı, Derviş Şemsî'nin 10 kuş arasındaki münazaradan oluşan temsilî ve dinî-tasavvufi bir nasihatnâme olan *Deh-Murg*'u, Karamanlı Cemâlî'nin mensur *Nesâyihu's-sûfiyye fi'l-mevâizi'd-diniyye*'si, İbrahim Gülşenî ve Geyveli Güvâhî'nin *Pend-nâme*'si, Hızrî'nin dinî-ahlaki mahiyetteki *Âb-ı Hayât*'ı, Şah İsmail'in *Nasihatnâme*'si, Muhyî'nin tıp konusunda öğütler içeren *Manzûme-i Tıbb*'ı, Kanuni Sultan Süleyman dönemi şairlerinden Askerî'nin cinsel muhtevalı *Pendnâme*'si, Za'îfi'nin Feridüddîn-i Attâr'ın *Pendnâme*'sinden tercüme ettiği *Bostân-ı Nasâyih*'ı ile Sa'dî'nin Bostan isimli eserinden tercüme ettiği *Bâğ-ı Behişt*'i, Behiştî'nin 8 bölümden oluşan dinî-tasavvufi muhtevalı *Heşt Behişt*'i yüzyılın öne çıkan nasihatnâmeleridir. Yüzyılın sonuna doğru

nasihatnâme türünde artış görülmektedir. Şemseddîn-i Sivasî'nin *İbretnü mâ, Gülşen-âbâd, İrsâdü'l-Avâm, Heşt Behişt* ve *Mir'âtü'l-Ahlak* ve *Mirkatü'l-Eşvâk* isimli eserleri, Pîr Mehmed Azmî'nin genel ahlak ve görgü kuralları üzerine yazdığı *Pend-nâme*'si, Defterdâr-zâde Cemâlî'nin atasözleriyle bezediği *Risâle-i Dûrûb-ı Emsâl*'i, Emîrî'nin dinî-tasavvufî eseri *Gülşen-i Ebrâr*'ı bunlardandır. Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Nushatü's-selâtîn*'i yüzyılın son nasihatnâmesi olarak karşımıza çıkar (Pala, 2006, s.410; Yeniterzi, 2007, s.446-457).

XVII. yüzyıl, Osmanlı devleti için siyasi, iktisadi ve içtimai çalkantıların olduğu bir dönemdir. Bu nedenle bu yüzyılda yazılan nasihatnâmelerde dinî-tasavvufî konuların yanında devlet yönetimiyle ilgili hususların işlendiği görülür. Sâfi Mustafa Efendi'nin meslek ahlakıyla ilgili öğütler içeren *Gülşen-i Pend*'i, Veysî'nin *Hâbnâme*'si, *Koçi BeyRisalesi*, *Nev'î-zâde Atâî*'nin *Nefhatü'l-Ezhâr* ve *Sohbetü'l-Ebkâr*'ı, Aziz Efendi'nin *Kâunnâme-i Sultânî*'si, Emîrî'nin *Mirâtü'l-Ebrâr*'ı, Hilmî'nin *Bahrü'l-Kemâl*'i, Kâtib Çelebi'nin *Düstürü'l-amel li islâhi'l-halel*'i, Nâlî Mehmed'in *Tuhfetü'l-Emsâl*'i ve Hezarfen Hüseyin Efendi'nin *Telhîsü'l-beyân fi kavânini Âli Osmân*'ı bu yüzyılın nasihatnâmelerinden bazılarıdır (Canım, 1988, s.158; Pala, 2006, s.410).

XVIII. yüzyılın başında Türk edebiyatının en meşhur nasihatnâmesi olan Nâbî'nin *Hayriyye* adlı eseri karşımıza çıkar. Nâbî'nin oğlu Ebu'l-Hayr Mehmed için yazdığı eser, dinin emir ve yasakları, cömertlik, mertlik, güzel ahlak, giyim adabı, yalancılığın zararları, tıp ve kimya ilimlerinin önemi gibi konulardaki nasihatleri içerir. Toplumun geçerli ahlak anlayışını ve örnek insan tipini yansıtmaları bakımından oldukça önemli ve orijinal bir eserdir. Diğer nasihatnâmelerden farklı olarak ayanların, paşaların ve kadıların bir bakıma Osmanlı devlet kurumlarının yanlışlarına yönelik eleştirileriyle de dikkat çeken bir eserdir. Yine bu yüzyılda Emîrî'nin oğlu için hayat tecrübelerini aktardığı *Nasihatnâme*'si, Diyarbakırlı Ahmed Mürşidî'nin halk için sade dille yazdığı dinî tasavvufî muhtevalı *Pend-nâme*'si, Ömer Zarîfi'nin âdâbı muâşeret konusundaki öğütlerini içeren *Pend-nâme*'si, Akhisarlı Vassâf Abdullah Efendi'nin *Hayâl-i Behcet-âbâd*'ı, Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın *Nesâyihu'l-vüzerâve'l-ümerâ*'sı, Diyarbakırlı Seyyid Ahmed Mürşidî'nin *Pend-i Mürşidî*'si ve Sünbül-zâde Vehbî'nin oğlu Lutfullah için kaleme aldığı ve Nâbî'nin *Hayriyye*'sine nazire olan *Lutfiyye*'si bu yüzyılın diğer nasihatnâmeleridir (Pala, 2006, s.410; Yeniterzi, 2007, s.460-463). Çalışmamızın

konusunu oluşturan *Levhnâme* de XVIII. yüzyılın ilk yarısında telif edilmiş bir nasihatnâmedir. Babadan oğla nasihat yoluyla yazılan bir eser olarak *Levhnâme* (1743-1744), Nabi'nin *Hayriyye*'si (1701) ile Sünbülzâde Vehbi'nin *Lutfiyye*'si (1791) arasında yerini alır.

XIX. yüzyıla gelindiğinde nasihatnâmelere eskisi kadar rağbet edilmediği görülür. Ahmed Râşid'in Lokman Hekim'in öğütlerine dair *Pend-nâme-i Lokmân HekimTerceme-i Manzûmesi* adlı eseri, Sûzî'nin *Pendnâme-i Sûzî*'si, Hüseyin Kudsî'nin *Pend-i MahdumânNâm Zuhûrât-ı Kudsiyye*'si bu yüzyılın nasihatnâmelerindedir. Bu yüzyılda kitap hacmindeki tek nasihatnâme ise Erzurumlu Mehmed Şerîfi'nin *Pend-i Gülistân-ı Şerîf*'idir. Cumhuriyet döneminde nasihatnâme türündeki eserler önemini kaybetmiş olup Ali Fuat Başgil'in *Gençlerle Başbaşa* adlı kitabı modern bir nasihatnâme olarak değerlendirilebilir (Pala, 2006, s.410).

1. BÖLÜM: RESMÎ'NİN HAYATI VE ESERİ

1.1. RESMÎ'NİN HAYATI

Üzerinde çalıştığımız *Levhnâme*'nin müellifi Mevlânâ Resmî hakkında, bütün araştırmalara rağmen, tezkirelerde ve diğer biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Resmî mahlaslı şairler araştırıldığında şu bilgilere ulaşıldı.

Tezkirelerden sadece Güftî'nin *Teşrifâtü 'ş-şuarâ*'sında "Mevlânâ Resmî" isimli bir şair görülür. Bunun dışındaki diğer tezkirelerde "Resmî" mahlaslı şairlere rastlıyoruz. Resmî ismi 16. yüzyıl tezkirelerinden Latîfî tezkiresinde ve Sehi Bey'in *Heşt Behişt*'inde anılır. 17. yüzyıl tezkirelerinden ise sadece Güftî'nin *Teşrifâtü 'ş-şuarâ*'sı ile Kafzâde Fâizî'nin *Zübdetü 'l-eş 'âr*'ında Resmî ismine rastlıyoruz.

16. ve 17. Yüzyıl Tezkirelerinde Resmî Mahlaslı Şairler;

Resmî : Bursalıdır. Asıl adı, doğum tarihi, eğitimi ile ilgili kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Esnaf divan şairlerinden olup bezzâzdır. Ahmed Paşa ile çağdaş olup şiir vadisinde onun takipçisi olmuştur. 15. yüzyıl şairleriyle olan nazireleri ve Ahmed Paşa ile çağdaş olması onun 15. yüzyıl şairlerinden olduğunu düşündürmektedir (İsen, 1998, s.185; Canım, 2000, s.271-272).

Mevlânâ Resmî : (ö. 1076/1665-66) İstanbulludur. Mesnevi şârihi Sarı Abdullah Efendi'nin oğludur. Güftî onun manzum ve manalı yazma konusunda çaba gösterdiğini dile getirir. Safâyî onun katiplik konusunda kendisini ilerlettiğini ve cebeciler katibi olduğunu söyler. Safâyî onun divan tertip ettiğini ve 1076/1665-66 yılında vefat ettiğini bildirir (Yılmaz, 2001, s.140; Çapan, 2005, s.204).

18. Yüzyıl Tezkirelerinde Resmî Mahlaslı Şairler;

Resmî : (ö. 1085/1674-75) Manisa'da doğdu. Asıl adı Muharrem yahut Muhterem'dir. Öğrenimini tamamladıktan sonra Manisa'da müftülük yapmış ve 1085/1674-75 yılında vefat etmiştir (Çapan, 2005, s.205).

Resmî : (ö. 1109/1679) Asıl adı İsmail olan Resmî'nin doğum yeri Rumeli'dir. Halvetiye tarikatına intisap eden Resmî, Safâyî tezkiresinde sofu görünüşlü, derviş ve kalender yüzlü biri olarak tarif edilmiş, şiirlerinin de sade ve sûfiyâne olduğu belirtilmiştir (Güzel, 2012, s.250).

Resmî : (ö. 1198/1783-84) İstanbulludur. Asıl adı Ahmed'dir. Kadı Mustafa Efendi'nin Baş Çukadarı Kadı Mehmed Efendi'nin oğlu olduğu için Çukadarzâde ismiyle tanınmıştır. Medrese öğrenimi görmüş, İsmail Zühdi Efendi'den sülüs ve nesih hatlarını öğrenmiştir. Müderris olunca Kâtibzâde Mustafa Efendi'den hat dersleri alarak icazet almıştır. Hocası Reisülküttâb Mustafa Efendi'nin ölümünden sonra onun makamına hat hocası olarak atanmış ve hattat olarak şöhret bulmuştur. Rumeli kadılığı da yapmış ve Şam'da vefat etmiştir. Râmiz'e göre şiir ve inşada hüner gösteren Resmî Ahmed Efendi'nin eserleri hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur (Erdem, 1994, s.125; Karatay, 2008, s.357).

Resmî : (d. 1112/1700-01- ö. 1197/1783) Asıl adı Ahmed'dir. Girit'in Resmo kasabasında doğduğu için Resmî mahlasını almıştır. Küçük yaşta temel dinî bilgileri ve yazı sanatını öğrendi. Sarf, nahiv, beyan, mantık, meani, fıkıh ve tefsir ilimlerini öğrendi. Reisülküttap Mustafa Efendi'ye intisap ederek çeşitli kademelerde memur olarak çalıştı. Osmanlı Rus savaşının barış görüşmelerinde Osmanlı Devleti'ni temsil etmiş ve Küçük Kaynarca Antlaşması'nı imzalayan iki kişiden biri olmuştur. Zarif bir münşi olan Ahmed Efendi biyografik çalışmaları ve sefâretnâme türündeki eserleriyle tanınmıştır. Halîkatü'r-Rü'esâ adlı eseri 64 reisülküttabın biyografisini içermektedir. Hamîletü'l-Küberâ adlı eseri ise darrüssade ağalarının biyografilerini içermektedir (Erdem, 1994, s.124).

Resmî : Asıl adı Mehmet olup Sofya’da dünyaya gelmiştir. Babasının adı Abdurrahman’dır. Bursa’da imamlık ve hatiplik yapmış, Bursa Şer’iyye Mahkemesi kâtipliği görevinde olduğu sırada vefat etmiştir. Hoş sohbetiyle tanınan Mehmed Efendi ilk şiirlerinde Resmî mahlasını sonraki şiirlerinde Vâhid mahlasını kullanmıştır. Hat sanatında ustadır (Abdulkadiroğlu, 1999, s.114).

19. ve 20. Yüzyıl Tezkirelerinde Resmî Mahlaslı Şairler;

19. yüzyıl tezkirelerinden Şefkat Tezkiresi’nde ve Es’ad’ın *Bağçe-i Safâ-endûz* adlı eserinde Resmî adı geçer. Şefkat Tezkiresi’nde Resmî ismi iki kez geçer. Bu kişilerden biri Çukadarzâde olan Resmî olup diğeri de Giritli Resmî’dir. Bu isimler 18. yüzyıl tezkirelerinde de geçtiği için burada tekrarlanmamıştır (Kılıç, 2005, s.63-65).

Esad’ın *Bağçe-i Safâ-endûz* adlı eserinde Resmî adı bir kez anılır. Bu kişinin asıl adının Mehmed ve memleketinin Resmo olduğu bilgisi vardır. Bunun dışında herhangi bir bilgiye rastlanmaz (Oğraş, 2001, s.26).

Ali Emîrî’nin *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid* adlı eserinde de Resmî ismi bir kez anılır. Bu kişiye ait bilgiler şu şekildedir:

Resmî : (d. 1010/1601 - ö.1077/1666) “Açıkbaş” olarak isimlendirilen Resmî, Şeyh Halîl-i Nakş-bendî Mahmud Efendi hazretleridir. Şiirlerinde Resmî, Âcizî ve Diyarbekrî mahlaslarını kullanmıştır. 1010/1601 yılında Diyarbakır’da doğmuştur. Diyarbakır’da devrin âlimlerinden ilim tahsil etmiş ve Mardin Voyvodalığı görevine atanmıştır. Daha sonra bu görevini bırakarak o dönemde Doğu Anadolu’nun manevi mürşidi sayılan amcası Aziz Mahmud Urmevî’ye intisap ederek kendisinden icazet almıştır. Müridlerinin sayısı gün geçtikçe artan Aziz Mahmud Urmevî kendisini çekemeyenlerin şikayeti üzerine idam edilmiştir. Şeyhi ve amcasının idam edilmesinden sonra Mahmud Efendi Diyarbakır’ı terk ederek Kahire, Bağdat ve İstanbul gibi ilim merkezlerini dolaşmış ve Bursa’ya gelerek burada irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. 1077/1666 tarihinde burada vefat etmiştir. Mahmud Efendi’nin Risâle-i Nûrbahşiyye, Şerh-i Evrâdü’l-Fethiyye ve Güzîde adlı üç risalesi ile bazı şiirleri vardır. Bu eserlerden şairin

Arapça ve Farsçaya hâkim olduğu ve dini kavramları tasavvufi bir dille açıklamaya çalıştığı söylenebilir (Kadıoğlu, 2014, s.425-430).

Nail Tuman'ın *Tuhfe-i Nâilî* isimli eserinde 9 farklı Resmî söz konusudur. Bunlardan 8'i yukarıda saydığımız kişilerle aynı Resmî olup yalnız 1'i farklı bir Resmî'dir. Bu kişiyle ilgili şu bilgiler söz konusudur:

Resmî : Asıl adı Ali'dir. Girit'te doğmuştur. Divanı vardır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un Bektaşî Şairleri ve Nefesleri isimli eserine göre Resmî Ali Baba 18. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî şairidir (Odabaşı, 2009, s.207).

Levhnâme, kaynaklardaki Resmî mahlaslı şairlerden hiçbirinde zikredilmemiştir. *Levhnâme*'deki tarih beyitinden hareketle eserin h.1156/ m.1743/1744 yılında telif edildiğini biliyoruz. Buradan hareketle *Levhnâme*'nin müellifi olan Resmî'nin 18. yüzyılın ilk yarısında hayatta olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla kaynaklarda ölüm tarihi 17. yüzyıl olarak belirtilen şairlerden herhangi biri *Levhnâme*'nin müellifi olamaz.

Ölüm tarihi 1783-84 olarak gösterilen ve Çukadarzâde ismiyle de tanınan İstanbullu Resmî'nin biyografik kaynaklarda eserleri hakkında bilgi verilmemiş olması, şairin *Levhnâme*'nin telif edildiği tarihte hayatta olması bizi söz konusu kişinin *Levhnâme*'nin müellifi olduğu düşüncesine sevk eder.

Mevlânâ Resmî hakkındaki bilgilere ancak eserinden yola çıkarak ulaşabiliyoruz. Mevlânâ Resmî'nin oğlu için yazdığı *Levhnâme*'deki bir beyitten yola çıkarak oğlunun, eserin yazıldığı tarihte yedi yaşında olabileceğini söyleyebiliriz.

Yediñde vaqt-i şeybe var mı hüccet

Fenâ milkinde ' ayşa tül-ı müddet (108)

Yine eserinden yola çıkarak Mevlânâ Resmî'nin nazma râgıp bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim eserin sebep-i telif bölümünde Resmî insan tabiatının nazma meyilli olduğunu ve bu nedenle eserini manzum olarak tertip ettiğini dile getirir.

Dağı manzûme itdim vech-i aḥşar
Çü mâyildür tabâyi' nazma ekşer (37)

Mevlânâ Resmî, dinî ve ahlaki hususlara önem veren bir âlim portresi çizer. Bütün müminlerin ilm-i hâl öğrenmesi gerektiğini dile getirir. İlm-i hâlden biri de ahlak ilmidir, iyi ve kötü ahlak bilinerek iyi ahlaklı kullardan olunmalıdır.

Ki her mü'min mükellef üzre vâcib
Ola taḥşîl-i 'ilm-i hâle tâlib (16)

Dağı bil 'ilm-i hâliñ biri ey yâr
Didiler 'ilm-i aḥlâq olmaz inkâr (17)

1.2. RESMÎ'NİN ESERİ

İkinci bölümde etraflıca incelenen *Levhnâme* üzerine bu bölümde genel bilgiler verilecektir.

1.2.1. Levhnâme'nin Tanıtılması : Adı, Türü, Yazılış Sebebi, Yazılış Tarihi, Beyit Sayısı ve Vezni

Mevlânâ Resmî'nin *Levhnâme* adlı eseri tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda zikredilmemiştir. Dolayısıyla eserin özellikleri ve ismi hakkında bilgi veren herhangi bir kaynak bulunmamaktadır.

Elde bulunan tek nüshada eserin ismi bir kez anılmıştır. Mevlânâ Resmî, hazırladığımız çevriyazılı metnin 2. beytinde hayırla anılması için eserine besmele ile başladığını bildirir. Bu beyitte geçen “levh-nâme” kelimesiyle eserin ismi anılmıştır.

Ki bismillâh ola ser-levh-nâme
Olur nâmi irer hayrı hitâma (2)

Levhnâme nasihatnâme türünde yazılmış bir mesnevidir. Eserde kanaat, tevazu, doğruluk, hayâ, hilm ve şecaat gibi iyi huylar ile inat, israf, tama, cimrilik, kibir ve haset gibi kötü huylar söz konusu edilmiş ve nasihat edilirken ayet, hadis ve atasözlerinden faydalanılmıştır.

Levhnâme'de “Fî-sebebi'n-naẓmı ve-beyâni'l-hâceti” başlığı altında eserin yazılış sebebi ve lüzumu izah edilir. Mevlânâ Resmî ahlak ilmi öğrenmenin gerekliliğinden bu hususta yazılmış risâlelerin eksik ve anlaşılması güç olduğundan söz eder. Türkçede bu meseleleri halkın anlayabileceği bir dille yazmanın gerekliliği nedeniyle böyle bir eser tertip ettiğini dile getirir.

Şair eseri için şu tarih beytini düşürmüştür:

Ararken nazmına târiḥ-i sâmiḥ
Bu geldi târiḥ eyü nazm-ı nâşih (778)

Bu beyitteki “eyü nazm-ı nâşih” terkibi ebced hesabıyla h.1156/m.1743/1744 tarihini verir. Eserin yazılış tarihine bu hesapla ulaşılmış oluruz.

Levhnâme'de eserin beyit sayısı ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Elimizdeki tek nüsha 779 beyitten oluşmaktadır. Bu sayıya eserdeki müfred beyit de dâhildir.

Levhnâme, aruzun “mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ülün” kalıbıyla yazılmıştır. Eserdeki müfred beytin vezni esas metinden farklı olarak “mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ül” dür.

Eserin kime sunulduğu ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

1.2.2. Levhnâme'nin Nüsha Tavsifi

Levhnâme'nin elimizde tek nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda **06 Mil Yz A 5214** arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Bu nüshaya ait özellikler şöyledir:

Eser Adı	: Levh-nâme
Yazar Adı	: Mevlânâ Resmî
İstinsah Tarihi	: H.1157- M.1744
İstinsah Yeri	: ?
Müstensih	: ?
Kitap Ölçüsü	: 225 x 155- 170 x 105 mm.
Hattı	: Harekeli Nesih
Varak Sayısı	: 32
Satır Sayısı	: 13

Bölüm başlıkları kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Birkaç kelime haricinde metnin tamamı harekeli olarak yazılmıştır.

Baş	:	Getürdim besmele fetḥ-i kelâma Ḥudâ tevfiḳ ide vaşl-ı merâma
Son	:	Şalât-ı Ḥaḳ resûl-ı kibriyâya Daḥı şaḥb-ı nücûm u ihtidâya

2. BÖLÜM: LEVHNÂME’NİN İNCELENMESİ

2.1. NAZIM ŞEKLİ VE ESERİN BÖLÜMLERİ

2.1.1. Nazım Şekli

Levhnâme, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup bir babanın oğluna verdiği öğütleri ihtiva eden bir nasihatnâmedir. Bir müfred beyit hariç eserin tamamı mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevi sözlük anlamı “ikişer ikişer” olan edebiyatımızda her beytin dizeleri kendi arasında uyaklı, aruz bahirlerinin kısa kalıplarıyla yazılan uzun nazım biçiminin adıdır (Dilçin, 2009, s.167).

Mesnevilerin konusu çok çeşitlidir. Ünver, mesnevileri işlenen konulara göre 4 gruba ayırır (1986, s.415-417). Birinci grupta okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacı güden mesneviler yer alır. Dini, tasavvufî ve ahlaki mesneviler ile ansiklopedi niteliği taşıyan, belirli bir alanda bilgi veren mesneviler bu grupta yer alır. İkinci grupta okuyucunun kahramanlık duygusuna hitap eden, konusunu menkabelerden veya tarihten alan mesneviler bulunur. Üçüncü gruptaki mesneviler sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebi zevkine hitap eden, ana çizgisi aşk ve macera olan eserlerdir. Dördüncü grupta ise şairlerin gördükleri yaşadıkları olayları anlatan, toplum hayatından kesitler veren mesneviler yer alır. *Levhnâme* bu sınıflandırmaya göre okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacı güden mesnevilerin yer aldığı birinci gruba dâhildir.

2.1.2. Eserin Bölümleri

Klâsik mesnevi tertibine göre mesneviler mensur ya da manzum bir dibace ile başlar, tevhid, münâcât, na’t, mirâciye, medh-i çihâr yâr-ı güzîn, yapıtın sunulduğu kişiye medhiye ve sebep-i telif ile devam eder. Sonra âgâz-ı dâstân başlığı altında esas konunun işlendiği bölüm başlar. Mesneviler hâtime bölümü ile sona erer (Dilçin, 2009, s.167-173). Klâsik mesnevi tertibi bu şekilde olmakla birlikte özellikle dinî-tasavvufî ve ahlaki mesnevilerde bu bölümlerin birbirinden kesin çizgiyle ayrılmadığı görülür.

Dinî-ahlaki ve didaktik türde bir mesnevi olan *Levhnâme*'de de mesnevilerin bu bölümlerinin birbirinden kesin çizgiyle ayrılmadığı görülür. Eserde müstakil bir şekilde tevhid, münâcât, na't, medh-i çihâr yâr gibi bölümler bulunmaz. Eser besmeleyle başlar, Allah'ın ve peygamberin zikredildiği 14 beyitlik kısa bir girişten sonra sebab-i nazm bölümü başlar. Bu bölümde eserin yazılış sebebi ve gereği izah edilir. Daha sonra konuya uygun çeşitli başlıklar altında nasihatler sıralanır. Daha sonra “Fî hâtimeti'l-veşâyâ” başlığı altında son nasihatler dile getirilerek esere son verilir.

Eserde yer alan başlıklar ve beyit numaraları şu şekildedir:

- (15-39) Fî-sebebi'n-nazmı ve-beyâni'l-hâceti: Eserin yazılış sebebi ve lüzumunun izahı.
- (40-71) Fî-beyân-ı hubbü's-şâlihîn ve-mücânebeti't-ţâlihîn : İyi insanlara duyulan sevginin ve faydasız insanlardan uzak durmanın izahı .
- (72-79) Fî-beyân-ı kabûl-i nuşhü'l-hayr: Faydalı öğütlerin alınmasının izahı.
- (80-204) Fî-zemmi't-temerrüd ve-beyân-ı hâlihi: İnadın yergisi ve halini bildirme.
- (205-258) Fî-beyân-ı lüzümü'l-ilmî ile'l-amelî ve-fazlıhi: İbadetlerin ve imanın esası olan ilmin gereğinin izahı.
- (259-268) Fî-beyân-ı tevķîrû'l-ulemâi: Âlimlerin hürmetle anılmasının izahı.
- (269-275) Fî-ri'âyet-i haķķı'l-üstâzi: Üstatların hakkının hürmeti.
- (276-357) Fî-beyâni'l-ķanâ'ati ve-fevâ'idihâ: Kanaat ve faydalarının izahı.
- (358-372) Fî-zemmi't-ţama' ve-ħubbi'd-dünyâ: Dünya sevgisi ve hırsın yergisi.
- (373-383) Fî-beyâni's-sehâ ve-fazlihâ : Cömertliğin ve üstünlüğünün izahı.
- (384-395) Fî-zemmi'l-isrâf: İsrafın yergisi.
- (396-404) Fî-beyân-ı buħli ve'l-imsâk: Cimriliğin izahı.

(405-417) Fî-beyâni't-tevâzu' i: Alçak gönüllülüğün izahı.

(418-453) Fî-zemmi'l-kibri ve'l-ğurūr: Kibir ve gururun yergisi.

(454-474) Fî-beyâni'l-tezellül ve-zemmihi: Aşağılanmanın izahı ve yergisi.

(475-504) Fî-beyâni'l-ihlâş: İçten sevginin izahı.

(505-527) Fî-beyâni'l ihlâş-ı beyne'l-ibâdı bi-ma'nâ'l-istikâmeti: Doğruluk manasıyla kullar arasında içten sevginin izahı.

(528-550) Fî-beyâni'l-istikâmeti ve'ş-şıdķı: Doğruluk ve kalp temizliğinin izahı.

(551-635) Fî-ri'âyet-i hūķūķı'l- vâlideyn : Anne ve baba hakkının hürmeti

(636-642) Fî-beyâni'n-nuşķı ve-zemmi'l-ħasedi: Nasihatın izahı ve kıskançlığın yergisi.

(643-677) Fî-beyâni'l-ħased ve-zemmihi: Kıskançlığın izahı ve yergisi.

(678-686) Fî-beyâni'l-ħayâ ve-medħihâ: Utanmanın izahı ve övgüsü.

(687-712) Fî-zikri'l-vaķâħati zıddü'l-ħayâ: Utanmanın zıttı arsızlığın anılması

(713-733) Fî-beyâni'l-ħilmi ve'l-ğazabı: Huy yumuşaklığı ve ve hiddetin izahı.

(734-740) Fî-medħi'ş-şecâ'ati: Cesurluğun övgüsü.

(741-761) Fî-beyâni'l-cübni ve-zemmihi: Korkaklığın izahı ve yergisi.

(762-779) Fî-ħâtimeti'l-veşâyâ : Nasihatlerin sonu.

2.2. VEZİN

Bir beyit haricinde eserin tamamı “mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûlün” vezniyle tertip edilmiştir. Mesnevi'deki müfred beyitin vezni ise “mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûl”dür ve eserin tamamı hezec bahriyle yazılmıştır.

Eser vezin yönünden incelendiğinde Resmî'nin bu hususta pek de titiz davranmadığı dikkati çekmektedir. Eserde çok fazla imale görülür.

Bunı bildiñ nedür sende cesâret
İdüp fıskı dahı lâf u mahâret (194)

Ġinâ kalb ile sâlimdür kederden
Dahı züll-i telâş-ı der-be-derden (281)

Nice mezmûm ise añla muķaşşır
Dahı ezyed mezemmetde mübezzir (384)

Şairin vezni kullanmadaki bir diğerkusuru da zihaftır. Eserde zihafklar imaleler kadar yaygın değildir.

Sa' âdetle buyurdı fâhr-i ' âlem
O kimseyle olur ki sevda-yı dem (43)

Eserin vezin konusunda dikkat çeken bir özelliğı de Türkçe kelimelerle ünlüden ünlüye yapılan ulamalardır.

Bir kelimedede iki ünlünün bir araya çok nadir geldiğı Türkçede, kelimeyi meydana getiren hecelerin ve söz içinde yan yana gelen kelimelerin komşu hecelerinin de birbirlerini etkilediğı ve bir düzene koyduğı belirtilir. Bununla ilgili olarak bazı birleşik olan kelimelerde ya birinci kelimenin son ya da ikincinin ilk ünlüsünün düştüğü görülür (Saraç, 2015, s.209).

Bu tür vasl örneklerinin eserde sayıca çok fazla olduğı görülür.

Budur derd-i derünñ nic'olur hâl
' Aceb noķşân olur mı 'ırz veyâ mâl (187)

Anıñ zıddı ğazab **k'oldı** tehevür
 Ğazab müştedd olur gider tedebbür (717)

Eserde bir hece eksikliği ya da bir hece fazlalığı nedeniyle veznin aksadığı da görülmektedir. Bu hususta metne yapılan tamirler dipnotlarda gösterilmiştir.

Örneklere görüldüğü gibi imale, zihaf ve Türkçe kelimelerle ünlüden ünlüye yapılan vasllar vezne hakimiyete gölge düşürecek derecededir. Ancak bu hususta müstensihlerden kaynaklanan hataların olabileceğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

2.3. KAFİYE

Şiirde kafiye ve redif vezinle birlikte armoniyi sağlayan unsurlardandır. Beyitlerin kendi içinde uyaklı olduğu mesnevi nazım biçimiyle yazılan *Levhnâme*'de Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerle kafiye yapıldığı görülür. Türkçe kelimelerle yapılan kafiyeler sayıca daha azdır.

Kafiye için seçilen kelimelerin kökenini esas aldığımız bir tasnifle şöyle örneklendirmek mümkündür:

Farsça-Farsça Kafiye:

Budur tesvîf ma' nâsın bil ey yâr
 İzâ' at ider evkâtın be-her bâr (114)

Arapça-Farsça Kafiye:

Dağı var hey'et ü hikmetle hendes
 Bularıñ resmini bilmek saña bes (244)

Farsça-Arapça Kafiye:

Ne lâzımdur ʔa' āmuñ ola her ān
 Hālāvı sükkeri yā laḥm-ı biryān (306)

Arapça-Arapça Kafiye:

Meşīb pīre yā maḥşüş ola fevt
 Cüvān ü tāzeler çün olmaya mevt (109)

Arapça-Türkçe Kafiye:

Dutar andan saḥī destinde bir dal
 O dal anı çeker cennete her ḥāl (379)

Farsça-Türkçe Kafiye:

Ṭama' dandur müzevvir iş düzenler
 Olan ḥāyīn sikke ḳable zenler (368)

Türkçe-Türkçe Kafiye:

Ḳanā' at olsa vāfī āş u ayran
 Düşer vaḳti aranur nān u şoğan (308)

Levhnâme'de kafiyelerin neredeyse tamamı Arapça ve Farsça kelimelerden oluşmaktadır. Türkçe kelimelerle kurulan kafiyeler yok denecek kadar azdır.

2.3.1. Kafiye Çeşitleri

Eserde divan şiirinin kafiye türlerinin bütün örneklerine rastlanmaktadır. Bunlardan sayı olarak en fazla olanı mürdef kafiyesidir.

2.3.1.1. Mücerred Kafiye:Yalnızca revî harfiyle yapılan kafiye türüdür. Dize sonlarındaki tek ses tekrarıyla meydana gelir.

Riyā budur ider fazl u nevāfil
Budur aşdı ola dünyāya vāşıl (479)

2.3.1.2. Mürdef Kafiye:Ridf harfinin bulunduğu kafiye türüne verilen isimdir. Bir uzun ünlü ile bir  ns z sestem meydana gelir.

Hem n aldar bu veche anı Őeyt n
Hud  eramdur ider ‘ abde ğufr n (198)

2.3.1.3. Müesses Kafiye:Tesis harfinin bulunduğu kafiye türüdür. Mesnevi’de bu tür kafiye az rastlanır.

Kimi leff f olurlar herze k zib
Sözinde nef’ i yok bil z rri ğ lib (543)

2.3.1.4. Mukayyed Kafiye:Mukayyed kafiye revî harfinden önce gelen kayd harfiyle yapılır. Mesnevi’de bu tür örneklere de az rastlanır.

Vel  p r n olur ekşer [-i] teng z rf
Olur  teŐ t kansa cüz’i bir arf (614)

2.3.2. Kafiye Kusurları

Levhn me’de 2 eŐit kafiye kusuruna rastlanmaktadır. Bu kusurlar sayıca azımsanamayacak kadardır.

2.3.2.1.  kv 

Uyaklı sözcüklerin Arap harfleriyle yazılışları aynı, hareketlerinin ayrı olmasıdır. Diğer bir deyişle kafiye de hazv ve tevc h hareketlerinin farklı olmasıdır. *Levhn me*’de 3 beyitte bu tür kafiye kusuru görülür:

O demde tevbedür yok ğayrı meslek
Görindi çün zamān-ı mevt-i mühlik (130)

‘ İlim cevher durur kim yok mümāsil
Dü dünyā anıñla olur tevāşul (210)

Ve ger olmazsa lāzım mı tedārik
Arayam tālubi idem tehālük (675)

2.3.2.2. İkfâ

Revi harfinin mahreç yakınlığı olan bir başka harfe dönüşmesidir. Eserde 3 beyitte bu kusura rastlanır. 80. beyitte “ta‘ annüt” şeklinde yazılarak yapılan hata müstensih hatası olabileceği düşüncesiyle metinde düzeltilerek “ta‘ annüd” şeklinde transkribe edilmiştir.

Elîf-i fāsık olma eyle i‘ rāz
Ki aña üns ile hetk olur a‘ rāş (49)

Aña kim nuşh olur ider temerrüd
Aña dirler şerî‘ atde ta‘ annüd (80)

Cevāb it haq buyurduñ itdũñ ĩķāz
Saña ecrin muza‘ af ide Feyyāz (89)

Levhnâme redif konusunda çok zengin değildir. Mevcut rediflerin büyük kısmı Türkçe eklerden oluşmaktadır.

Şatar‘ ırzıvirürcāna‘ azābı
Ki naqş olmaya bir manķırķisābı (401)

Ġmā alb ile sālimdür kederden
 Dağı züll-i telāş-ı der-be-derden (281)

2.4. DİL VE ÜSLUP

Eser XVIII. yüzyıla ait dinî muhtevalı bir nasihatnâme olduğu için dili ağırdır. Türkçe asıllı kelimelerle birlikte Arapça ve Farsça kelimeleri de ihtiva etmesi yönüyle kelime çeşitliliği bakımından zengin olduğu söylenebilir. Eserde kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler eserin dilini anlaşılması zor bir hâle getirmiştir.

Öte yandan dönem XVIII. yüzyıl olmasına karşın kimi Türkçe kelimelerin arkaikliği dikkate alındığında, Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinin izlerinin hâlâ görüldüğu söylenebilir. Eserin söz varlığında görülen arkaik kelimeleri şöyle sıralayabiliriz: alda-: aldatmak, kandırmak (198), dolın-: dolunay hâline gelmek (291), durı-: durup düşünmek (537), eylik: iyilik (58), eyü : iyi (336), amu: bütün, herkes (408), ışla: kışın barınılan yer (580), kimesne: kimse, kişi (345), küy-: beklemek, sabretmek (110), timür: demir (180), ırıl-: durulmak (94), urıl-: vurulmak, arpılmak (535), yandur-: yakmak, tutuşturmak (48).

Eserde görülen geçmiş zaman eki çoğunlukla düz ünlülü olmakla birlikte bazen (getürdüm : 35/a) yuvarlak ünlülü olduğu da görülür.

Eserde “bu” zamiri yazılırken zamir “n” sinin kullanılmadığı görülür: bular (97/a,162/a, 244/b, 507/b, 526/a, 598/a, 735/b, 768/a)

Levhnâme’de bazen bir edebi eser için nahoş olabilecek “*öküzvârî* (120), *sığır*, *çömez* (317), *eşek* (365), *yüzsüz* (468), *ahmak* (470)” gibi kavramlara da yer verilmiştir.

Eserde Eski Anadolu Türkçesine ait bildirme ekinin (dUrUr) sıklıkla kullanıldığı görülür: kim durur (56), budurur (86), cevher durur (210), çok durur (360), aşlet durur (373)...

Şair kanaat, tevazu, cömertlik gibi iyi huylardan bahsederken “ol, olasın, okuna” gibi emir kipinin olumlu halini kullanırken, cimrilik, kibir, utanmazlık gibi kötü huylardan söz ederken “deme, olma, etmeyesin” gibi emir kipinin olumsuz halini kullanır.

Şair bazen “gerek, gerekdür” gibi söz tekrarlarıyla anlamı ve vurguyu pekiştiriyor:

Gerek fıkh̄ı şerī‘ at fenn-i fetvā
Beyān-ı h̄ill ü h̄ürmet faşl-ı da‘ vā (233)

Gerek ‘ilm-i uşūl ü fenn-i bürhān
Kıyās icmā‘ u sünnet naşş-ı Kur’ān (234)

Gerek ‘ilm-i hadīş [ü] fenn-i āşār
Tariḫ-i ahz u naql u fi‘l ü ihbār (235)

Gerek aqşu‘l-maḫāşid ola taḫşīl
Budur bil ‘ilm-i tefsīr ile te‘vīl (236)

Eserde bazen diyalog tekniğinden faydalanılarak akıcılık sağlanmıştır. Temerrüd (inat, direnme) bahsinde şair, hak yiyen ile hak yenen arasında geçebilecek muhtemel bir diyalogu doğal ve akıcı bir şekilde dile getirir:

Huḫūḫ erbābı cem‘ olmuş geleler
Alıvir haḫḫımız yā Rabb diyeler (154)

‘ Afiv eyleñ deyü yalvarasın sen
Diye itdigün bilmez misin sen (155)

Ki dirdiñ aluram arbile sizden
Ne yüzle dileyessin  afvı bizden (156)

Alurduñ arbile ahrile ol gün
Virrsin haımız adlile bugün (157)

Nasihatnmelerde anlamı pekiştirmek amacıyla atasözü ve deyimler sıklıca kullanılır. *Levhnme*'de de bu amaçla atasözü ve deyimlere yer verilmiştir. Metinde geçen atasözleri Türkçe asıllarına uyularak kullanılmış, deyimlerin ise daha çok Farsça şekilleri tercih edilmiştir.²

2.4.1. Deyimler

diş bilemek:hıncını gösterir durum almak, kötülük yapmak için fırsat beklemek.

Murdı şayd-ı ml-ı derd-i mendn
Biler d 'im iliñ mlına dendn (348)

gözden düşmek:daha önce kendisine değer verenlerin sevgi ve güvenini yitirmek.

Mücerrebdür ki müsrif ħiri kr
Olur müflis nazardan sıı idbr (394)

halka mazhak olmak: gülünç duruma düşmek.

Olur ghice suħre ħalka mazħak
İder ba' zı anı kesbine meslek (691)

hak gözetmek:hakkı olan şeyi vermek.

Menşıbda  adlet lzım itmek
Be-gyet müşkil iş haı gözetmek (435)

² Eserdeki atasözleri ve deyimler mer Asım Aksoy'dan (1971) kontrol edilmiştir.

hatır gözetmek: saygı besleyip davranışlarıyla onu memnun etmek.

Gözedüp h̄atırı yā ola tersān

Veyā irişmeye nef̄ iñe noķřān (749)

kulak tutmak: iyi anlamak üzere dinlemek.

Eyā rūh-ı peder t̄ut baña gūřıñ

Dağı ğafletden ĩķāz eyle hūřıñ (762)

yol kesmek: ıssız yollarda soygunculuk yapmak.

T̄ama' dandur iden h̄āřā serīķa

Cesāret eyleyen ķať' -ı t̄arīķa (364)

2.4.2. Atasözleri

Açma sırrını dostuna o da söyler dostuna: Bir sır dostu bile açılmamalıdır. Açılırsa o da kendi dostuna anlatır. Bundan üçüncü kişi duyar. Böylece sır yayılır, sır olmaktan çıkar.

řaķın sırrıñı itme dostu izhār

Ki her řaķřa degildür ketm-i esrār (64)

Ayağını yorganına göre uzat: Giderini gelirine uydur. Harcamaların gelirini aşmasın.

Ayađıñ yorđanıñca ķavli mī' yār

H̄ayāl-i h̄āma dūřüp yüzme reftār (344)

Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim: Kişi yaradılış ve gidişine uygun kimselerle arkadaşlık kurar. Onun için bir adamın arkadaşını tanırsak, o adamın kimliğini öğrenmiş oluruz.

Su 'āl itme didiler kişiden git
 arĩni kim durur aña nazār it (56)

Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp:İnsanın her şeyi bilmemesi kusur değildir ancak bilmediği birişi sorup öğrenmeden yapmaya kalkışması kusurdur.

‘Acep olmaz kişiyeye bilmemeklik
 Su'āl idüp ta‘allüm eylememeklik (78)

Emanete hıyanet olmaz:Emanet olarak bize bırakılan şeyi iyi korumamak, kendi yararımıza kullanıp yıpratmak, törelerimize ve doğruluk kurallarına aykırıdır.

aıat setr olur sende emānet
 Anı keşf eylemek olur hıyānet (68)

Güneş balçıkla sıvanmaz:Herkesin bildiği bir gerçek, inkar edilemez, yalan yanlış sözlerle değiştirilemez, ört bas edilemez.

Şeref zātında varsa giri onmaz
 Güneş balçıkla mümkün mi şuvanmaz (445)

Su bulanmayınca durulmaz:Bir konu türlü çekişmelerden sonra aydınlığa kavuşur, yoluna girer.

Dimez saña şebābıñ hükmidür bu
 Meşeldür bulanur pes urılır şu (94)

2.5. EDEBÎ SANATLAR³

Mevlânâ Resmî'nin eserinde en fazla kullandığı sanatlar, mecaz sanatlarından teşbih ve kinayedir. Şair, anlamla ilgili sanatlardan ise en çok tezdad, nida, irsâl-i mesel ve iktibas kullanmıştır. Sözle ilgili sanatlardan ise cinas ve iştikakın eserde ön plana çıktığını görüyoruz.

2.5.1. Teşbih

Resmî, eserinde daha çok benzetme yönünün ve benzetme edatının bulunduğu teşbihleri yani mufassal teşbihleri tercih etmiştir.

Şair nasihatlerini, ışığı kalplerdeki karanlık kasvete tutulan bir cevhere benzetir.

Eyü fehm it ne cevherdür naşâyih
Zalâm-ı kasveti qalbe meşâbih (73)

Anne ve babaya hürmet bahsinde yeni doğan bebek, beyaz rengi ve kat kat giydirilmesiyle beyaz bir güle benzetiliyor.

Geyürdiler libâs-ı tâze vü ter
Qat-ender-qat giyüp çün verd-i ezher (568)

Aynı konuda annenin kıymeti ifade edilirken anne, çocuğun kederlerini ve sıkıntılarını yok eden bir dağ olarak tasavvur edilir. Annenin iki memesi de şekerli süt akıtan çeşme olarak anılır.

Saňa nisbet vücûdı oldı bir küh
Ki itdiñ müttekâ yoq ğam ve endüh (578)

³ Edebi sanatlar hususunda Cem Dilçin'in "Örneklerle Türk Şiir Bilgisi" adlı kitabındaki izahlardan yararlanılmıştır (2009, s. 405-501).

Dü pistân oldı anda çeşmesârî
Şîr üşekker olur anlara cārî (579)

Şair bazen de belîğ teşbihi tercih eder. Bir beyitte bütün tanıdıkları dost sanmamak gerektiğini vurgular. Dost sanılan bu tür kişileri hoş görünümlü fakat tatsız kavunlara benzettir.

Dağı her âşinâyı şanma kim dost
Kimi çün bî-meze kavun-ı hoş-bost (62)

Eserdeki diğer teşbih örnekleri şunlardır: (4), (83), (210), (763).

2.5.2. Kinaye

Bir sözcüğü ya da sözü gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmeyen mecazlı anlamda kullanmadır. Başka bir deyişle gerçeği mecaz yoluyla dolaylı olarak anlatmaktır. Deyimlerin çoğu mecazlı anlamlarıyla kullanıldığından kinayeli sözlerdir (Dilçin, 2009, s.416).

Levhnâme'de “sevâd” yani “karalık, siyahlık” kelimesinin mecaz anlamda kötü, utanç verici işler manasında kullandığını görüyoruz. Beyitte kötü insanların her zaman yakınımızda bulunabileceğini bu kişileri utanç verici işlerini yüzünün karasını bize de bulaştırabileceği dile getirilir.

Karîn olan bulunur çünki her bār
Sevâdı bulaşur yâ yandurur nār (48)

Eserde diş bilemek, gözden düşmek, yol kesmek, kulak tutmak gibi pek çok deyim kullanıldığını ve bu deyimlerde kinayeli söyleyişin olduğunu söyleyebiliriz.

Murādı şayd-ı māl-ı derd-i mendān
Biler dā'im iliñ mālına dendān (348)

Mücerrebdür ki müsrif āhır-i kār
Olur müflis nazardan sākıt idbār (394)

Eserde bulunan diğerk kinaye örnekleri şu şekildedir: (40), (55), (181), (356), (364), (394), (762).

2.5.3. Tenasüb

Tenasüb bir konu üzerinde aralarında karşıtlık dışında türlü anlam ilgileri bulunan en az iki sözcük, terim veya deyim aynı dize veya beyitte kullanmaktır. Mevlânâ Resmî'nin en çok kullandığı edebi sanatlardandır.

Bir beyitte cahîm, yakmak ve nîrân gibi ateşle ilgili sözcükler bir arada kullanılarak tenasübe neden olmuştur.

Ve yāhūd hūkm ide ol Rabb-i Deyyān
Atın bunı caḥîme yaḳa nîrān (167)

Kanaat bahsinde yiyecekler söz konusu edilerek lahm-ı decâc, geyk, dürrâc, şürbe, kahve ile âş, ayran, nân, soğan kelimeleri iki farklı beyitte tenasüplü bir kullanım oluşturmuştur.

Veyā laḥm-ı decâc u geyk ü dürrâc
Ola envâc -ı şürbe ḳahve mevvâc (307)

Ḳanā‘at olsa vāfī āṣ u ayran
Düſer vaḳti aranur nān u ſoĝan (308)

Bu beyitten baſka (103), (106), (168), (183), (190) ve (398) numaralı beyitlerde de tenasüb sanatı görölür.

2.5.4. Sihar-i Helal

Bir sözcük ya da söz öbeğini, hem ondan önceki sözlerin sonunda hem de ondan sonraki sözlerin baſında anlamlı olacak ſekilde kullanmaktır (Dilçin, 2009, s.445). Eserde iki beyitte sihr-i helâl sanatını görürüz.

Eyülerden gelür eylik be-her-ḥāl
‘Uyübı setr iderler naḳſ-ı ikmāl (58)

“Her durumda iyilerden iyilik gelir, ayıpları örterek eksiklikleri tamamlarlar.” manasındaki bu beyitte be-her-hâl edatı hem birinci mısranın sonunda hem de ikinci mısranın baſında anlamlı olacak ſekilde kullanılarak sihr-i helâl sanatı yapılmıſtır.

Eyü fehm it ne cevherdür naſâyih
Zalām-ı ḳasveti ḳalbe meſābih (73)

“Nasihatler kalbin kasvetinin karanlıĝına ışık tutan cevher gibidir, iyi anla.” anlamındaki bu beyitte de nasâyih kelimesi hem birinci mısranın sonunda hem de ikinci mısranın baſında anlamlı olacak ſekilde kullanıldığı için sihr-i helâl yapılmıſtır.

2.5.5. Tezad

İki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karşıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söylemektir (Dilçin, 2009, s. 449). Mevlânâ Resmî eserinde ahlaki nitelikleri zıtlarıyla birlikte veriyor. Cimrilik-cömertlik, korkaklık- cesurluk, kibir-tevazu,

vakâhat-hayâ gibi birbirine zıt huyları ve bunların doğuracağı neticeleri karşılaştırmalı olarak sunar. Bu bakımdan tezdad sanatı ahlakın güzel ve kötü taraflarını bir arada işleme şeklinde eserin geneline yayılmış olarak yani bir üslup özelliği olarak göze çarpar. Bunun yanında beyitlerde farklı şekillerde tezdad sanatına rastlanır.

Hz. Peygamber'in şanının ve şerefının yüksekliği karşısında felekler düşük nitelikli ve değersiz kalır.

‘Ulüvv-i şânına pes-pâye eflāk
Muḥammed faḥr-ı ‘âlem şâh-ı *levlāk* (13)

Bir başka beyitte ise ömrün dönemlerinden gençlik zevk ve eğlence vakti; yaşlılık ise ibadet ve tövbe vakti olmak üzere tezdad sanatını teşkil eder.

Şebâb eyyâmıdır zevk u zarâfet
Gele pîrî o dem tevbe ‘ibâdet (98)

Eserde tezdad sanatının bulunduğu diğer beyitler şunlardır: (204), (383), (419), (515).

2.5.6. Nida

Şairin söze heyecan katmak için çeşitli ünlemler kullanmasıdır. Mevlânâ Resmî eserini oğlunu muhatap alarak yazdığı için pek çok yerde oğluna ünlemlerle seslenerek nida sanatı yapmıştır. Şairin en çok kullandığı ünlemler “ey nûr-ı dü-çüşmim, eyâ ferzend-i men, ey yâr, ey cân” gibi ünlemlerdir.

Eyâ ferzend-i men gûş it kelâma
Düşürmeye seni mevlâ melâma (40)

Budur tesvîf ma‘nâsın bil **ey yâr**
İzâ‘ at ider evkâtın be-her bâr (114)

Ḳanā‘at ba‘zı fażlı dindi ey cān
 Diyem ma‘nā maḥallin eyle iz‘ān (301)

2.5.7. Telmih

Söz arasında herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, kişiye ya da söze işaret etmektir. Çok fazla olmamakla birlikte *Levhnâme*’de telmih sanatına da yer verildiğini görüyoruz.

İder bir bendesin milkinesulṭān
 Birin bende ider hem bend-i zindān (6)

Beyitte İsrailoğulları peygamberlerinden Yakup peygamberin oğlu Hz. Yusuf’a telmih yapılmıştır. Hz. Yusuf köle olarak satıldığı ve zindana hapsedildiği Mısır’da sultan olmuştur (Pala, 2015, s.483-484). Beyitte de Allah’ın köleyi sultan yapacak kudrete sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Ġurūr u māl u maṣıbla çü Nemrūd
 Budur ‘azmi murādı ola mevcūd (724)

“Gurur, mal ve makamla Nemrūd gibi niyeti dileklerinin gerçekleşmesidir.”

Nemrūd Bâbil ülkesinin kurucusu sayılan hükümdardır. Sahip olduğu güçle ilahlık davasında bulunan ve İbrahim’in dine davetine ehemmiyet vermeyip onu ateşe attıran kişidir. Rivayete göre İbrahim ateşte yanmamış, ateş gülistan olmuş ve Nemrūd da sivrisinekler tarafından öldürülmüştür (Onay, 2013, s.221). Beyitte de kibirli insanlar Nemrūd’a benzetilmiş ve Nemrūd’un âkıbeti telmih yoluyla anılmıştır.

Bunların dışında 11. beyitte Hz. Muhammed’in “Miraç” hadisesine, 666. beyitte ise “Âb-ı hayvân”a telmih söz konusudur.

2.5.8. İrsal-i Mesel

Söylenen bir düşünceyi kanıtlamak ve pekiştirmek amacıyla söze bir atasözü ya da atasözü değerinde bir örnek katmaktır. Çeşitli konularda öğütler içeren *Levhnâme*'de atasözü ya da atasözü değerinde pek çok sözün kullanıldığını görüyoruz. Bunlardan bazıları şöyledir:

Maḥāmidden getürdüm zıdların hem
Meşel pāzehrile medfū^ç olur semm (35)

Ayağın yorganıncā kavli mi^ç yār
Ḥayāl-i ḥāma düşüp yüzme reftār (344)

Görüşmek ülfet ü şoḥbet ü ziyāret
Ḳamudan ḳaşdıñ olmasun ticāret (520)

2.5.9. İktibas

Söze anlamı pekiştirmek amacıyla ayet, hadis ya da bunlardan parçalar almaktır. Nasihatnâmelerde ayet ve hadislere sıkça yer verilir. *Levhnâme*'de de sözü pekiştirmek amacıyla ayet ve hadislerden iktibaslar yapıldığını görüyoruz. Eserde geçen ayet ve hadisler ayrı bir bölümde ele alındığı için burada bir iki örnekle yetinilecektir.

Anıñ zemminde nāṭık naşş-ı Ḳur'ân
Mübezzirler olur ihvān-ı şeytān (385)

“Onun yerilmesi konusu Kur'ân'da açıkça belirtilmiştir, savurganlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır.”

Bu beyitte İsrâ sûresinin 27. ayetinden iktibas yapılmıştır.

Resûl ʿullâh buyurdu kim idiñ cehd
 ‘İlim isteñ mine ʿl-mehdi ile ʿl-laħd (221)

“Resûlullâh şöyle buyurdu: Çalışın, beşikten mezara kadar ilim tahsil edin.”

Bu beyitte de ilimle ilgili meşhur bir hadisten iktibas yapıldığını görüyoruz.

2.5.10. Cinas

Söylenişleri ve yazılışları aynı, anlamları farklı olan iki sözcüğü bir arada kullanmaktır. Eserde cinas sanatı en çok cinas-ı nâkıs şeklinde kullanılmıştır.

Benim rûhım eyü olmaz bu vâdî
 İki ʿ âlemde olur rû sevâdî (356)

Mecâlisde kuʿ üdiñda edeb it
 Ki erbâb-ı maʿ ârif râhına git (450)

Bir beyitte cinas-ı tam şeklinde de bu sanata yer verilmiştir.

Ġazab bunda tehevür maʿ nâsına
 Didüm sâ ʿiğ tehevür maʿ nâsı ne (730)

Eserde bulunan diğer cinaslar şu şekildedir: (399), (438), (469), (566), (589), (594), (601), (628), (692).

2.5.11. İştikak

Aynı kökten türemiş en az iki sözcüğü bir arada kullanma sanatıdır.

‘ İlim uhrā içündür evvel āhir
Dağı dünyāda olur luḡ-ı zāhir (252)

“İlim öncelikle ahret içindir, sonra dünyada da lutufları ortaya çıkar.”

Uhrāve āhir kelimeleri aynı kökten türedikleri için beyitte iştikak sanatı söz konusudur.

Kimi var urılır kızbi yüzine
Dinür kāzib özi nedür sözi ne (535)

“Kimi vardır, yalanı yüzüne vurulur. Yalancı, özü nedir sözü ne olsun denir.”

Beyitteki kızb ve kāzib kelimeleri aynı kökten oldukları için iştikak sanatı söz konusudur.

Eserde bulunan diğer iştikak sanatı örneklerinden bazıları şunlardır: (112), (195), (259), (287), (714).

2.5.12. Tarsi

Şiirde, dizelerdeki sözcükleri, sayı, ölçü ve uyak bakımından birbirine denk getirmektir (Dilçin, 2009, s.488). Eserde 3 beyitte tarsi örneği görüyoruz.

Giyetin sen libās-ı pāku maḡbūl
Giye anlar pelās u köhne mefsūl (608)

Şecā’ atle olurlar Ḥaḡḡa nāşır
Şecā’ atle iderler zecr-i fācir (738)

Şecâ' atle olur taḥîr-i büldân
Şecâ' atle olur meydân-ı merdân (739)

2.6. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.6.1. Güzel Ahlaka Ait Özellikler

2.6.1.1. Kanaat

Levhnâme'ye göre kanaat salih kullara özel olarak verilen bir huydur. Kanaat sahibi kimse açgözlülükle nefsini belaya sürüklemeyi, kendisine verilenlere razı olur. Allah'ın cömertliğine güvenir, bu sayede nimetleri artar. Şair kanaati tükenmez bir hazineye benzetir. O hazineye sahip olan kişiler hiç geçim sıkıntısı çekmezler. Kanaatkâr kişiler bu güzel özellikleriyle kullar arasında da sevilirler.

İnsanlar arasında her durumda anlaşmazlıkların çıkabileceğini ve buna en çok mal davasının sebep olduğunu söyleyen şair, kanaat sahibi kimselerin bu tür durumlara düşmeyeceğini ve akrabalar arasında da sevilleceğini dile getirir.

Ḥuşûşâ kim miyân-ı aḳrabâda
Budur da'vâ ki almışsın ziyâde (298)

Ḳanû' olan ider terk-i me'ârib
Sever anı ecânib hem eḳârib (299)

Rızık konusunda az ve helal olanın haram olandan kıymetli olduğunu söyler. Yeme içme adabı konusunda da bazı tavsiyelerde bulunur. Tuz, pekmez ve peynir gibi pek çok katık karın doyurmaya yeterlidir. Yemek vakti muhakkak iştahlı olunmalı, hazmedilemeyecek kadar yemek yenmemelidir. Günde bir iki öğün yenebilir, ancak fazlası tıbben de zararlıdır.

Giyim-kuşam konusunda da yeme içme bahsinde olduğu gibi aşırıya kaçmamak gerektiğini, her konuda orta halli olmayı ve masrafları gelire göre ayarlamayı öğütler.

2.6.1.2. Tevazu (Alçak Gönüllülük)

Tevazu yaradan ile kavuşmayı, bir olmayı sağlayan güzel bir huy olarak anılır. Bu huy nefesine söz geçirebilen derviş ve salıklere özgüdür. Alçak gönüllü kişi kendini aciz bir kul olarak bilir, gurura ve kibre kapılmaz. Kullara karşı güzel düşünce besler, onlara bakıp kendisinden izzet olarak üstün olduklarını düşünür. Kendisini onlardan daha günahkar olarak bilir. Kendisini onlardan üstün görmez, Allah katında onların kendisinden daha üstün olabileceğini zihninden geçirir.

‘ İbāde ḥüsn-i zannuñ ola ğālib
Rızāsın iste ol taḥşīle ṭālib (412)

Nazar idüp‘ ibāde digim el-ḥaḳ
‘ Azīz olmaları benden muḥaḳḳaḳ (413)

2.6.1.3. İhlas (İçten Sevgi)

İhlas bahsinde, her konuda samimi olmak gerektiğini, özellikle kullar arasında ve ibadet edilirken içtenliğin önemli bir husus olduğunu vurgular. Sadece göteriş için yapılan ibadet ve iyiliklerden kaçınmak gerektiği, bu çerçevede riyadan kaçınmanın önemi vurgulanır. Riyanın kullara zararının büyüklüğü vurgulanırken şirk ile eşit olduğu ifade edilir. İkiyüzlülükle yapılan ibadetler boşa gider, bu şekilde ibadet edenleri ne yaradan ne de kullar sever. Bu kişiler hem dünyalarını hem âhretlerini ziyana uğratırlar.

Bu konuda insan ilişkileriyle ilgili de önemli tavsiyelerde bulunulur. Samimiyet insanın itibarını arttırır. Bu nedenle dostlar, akrabalar ve arkadaşlar arasında her zaman samimi olmak gerekir. Onlar fikir danıştığında iyiye iyi, kötüye kötü demek, bu şekilde onları ziyandan muhafaza etmek gerekir. Nasıl kendi canımızı koruyorsak onların şerefi ve malı da aynı şekilde korunmalıdır. Bir dostun isteği Allah’ın razı olmadığı bir şey ise

bunun kötü olduğunu ve fenalıkla sonuçlanacağını söylemek gerekir; ancak işlenmesinde günah ya da sevap olmayan konularda dostun hatırını gözetmek mümkündür.

Yine insan ilişkileriyle ilgili bazı genel tavsiyelerde bulunulur. İnsanlarla görüşüp arkadaşlık ederken amaç, çıkar olmamalıdır. Onlar faydası olup olmamasına göre değerlendirilmemelidir. Hıssım, akraba ziyareti Allah'ın emrettiği mühim bir iştir.

2.6.1.4. Doğruluk

Esere göre doğruluk, doğru sözle gerçekleşir ve temelinde dinin sağlamlığı yatar. Her konuda doğruluğa bağlı olmak gerekir. Yalan söyleyen kişilerin sözüne güvenilmez, onların şahitliği kabul edilmez, bir haber ilettiklerinde onlara inanılmaz. Herkeste kötü bir huy olarak kabul edilen yalan, korku ve güçsüzlükten kaynaklanır. Kim bir işe yalanla başladıysa o iş başına daima bela olur. Yalan ve boş sözlerle konuşan kişilerden zarar gelir.

Kızible kim ki şûret virdi işe

Düşer âhir belâsı câna vü başa (542)

Kimi leffâf olurlar herze kâzib

Sözinde nef i yok bil zarri gâlib (543)

Yalancı şahitlik yalandan daha kötüdür; çünkü gerçeği ortaya çıkarmaya engel olur. Yalancı şahitlik yapan kişi, gerçeğin gizlenmesine sebep olduğu için herkesin günahını, vebalini alır. Kişinin dünyasının ve ahiretinin kurtulması için yalandan uzak durması, doğruluktan ayrılmaması gerekir.

2.6.1.5. Hayâ (Utanma)

Hayâ kavramı “haram işleri terk ve inkar etmek, emredilenlere uygun olarak iş yapmak” şeklinde tanımlanıyor. *Levhnâme*'ye göre önce Allah'tan, sonra Hz. Muhammed'den

utanmak gerek. Haram ve yasak olmayanlar dışında her şeyden utanmak gerekir. Haya, kusur ve kabahatlerden utanmaktır, dine uygun ve övgüye layık işlerden utanmak demek değildir.

Dimekdür münkerātı terk ü inkār
Evāmirle ‘amel itmek ne kim vār (681)

Ḥayā oldur ḳabāyiḥden utanmaḳ
Degil şer‘ī medāyiḥden utanmaḳ (684)

2.6.1.6. Hilm (Huy Yumuşaklığı)

Müellifin oğluna tavsiye ettiği güzel huylardan biri de huy yumuşaklığıdır. Yumuşak huylu kişiler her türlü sıkıntıdan uzak ve övgüye layık olurlar. Yumuşak huylu olan kişi darılmaz, kavgalardan anlaşmazlıklardan uzak olur, başı ağrımaz. Halīm (yumuşak huylu) aynı zamanda Allah’ın ve kıymetli peygamberlerin sıfatlarından biri olduğu için yumuşak huyluluk her müslümanda olması gereken bir özelliktir.

Ḥalīm olan darılmaz def‘ olur şer
Emīn olur anıñçün ağrımaz ser (715)

Vefī medḥe ḥalīm ismi Ḥudādur
Daḥı vaşf-ı nebiyy-i müctebādur (716)

2.6.1.7. Şecaat (Cesurluk, Yiğitlik)

Sahip olunması gereken güzel huylardan biri de yiğitlik. Yiğitlik güzel ahlaka ait unsurlardan en yücesi olarak kabul edilir. Ancak yiğitlikten önce gelen bir şey vardır ki o da ilimdir. Müslümanların muhakkak yiğit olması gerekir; çünkü yiğitlikle Allah’ın razı olmadığı şeyler yok edilir, memleketler kötülüklerden temizlenir, günah işlenmesi önlenir. Yiğit kişiler Allah’ın yardımcısı oldukları için onlara güzel muamele edilir.

Şecā' atle iderler def' -i münker	
Şecā' at şāhibi elṭāfa mazhar	(737)
Şecā' atle olurlar Ḥaḵḵa nāşır	
Şecā' atle iderler zecr-i fācir	(738)
Şecā' atle olur taḥḥīr-i büldān	
Şecā' atle olur meydān-ı merdān	(739)

2.6.2. Kötü Ahlaka Ait Özellikler

2.6.2.1. Temerrüd (İnat)

Hayırlı nasihatlerin alınması bahsinden sonra bunun zıttı olarak inat bahsi gelir. Bu hususta müellif, inci gibi nasihatler saçtığını ve bu nasihatlerinin reddedilmemesi gerektiğini söyler. Eğer nasihatleri kabul edilmezse şeytana gün doğar ve kulun emirlere isyan etmesi için çabalar. Şaire göre bütün bunlar gençliğin sonucudur. Cami, medrese gibi ibadet yerleri gençlere kafes gibi görünür. Gençlik, zevk ve eğlence vakti olarak tasavvur edilir; ibadet vakti ise yaşlılık zamanıdır. Yaşlılık gelince kul günahkâr olduğunu bilir ve günahlarının affi için dua ve tövbe eder. Lakin bu hususta şeytana verilmesi gereken akla uygun bir cevap vardır ki bu da ecel vaktinin Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceğidir. Ölüm, yaşlı ve genç olmak üzere herkese eşittir. Daha çok vakit olduğunu düşünmek gaflete düşmektir:

Ecel emri Ḥudāda sırr-ı mektūm	
Anıñcün kimse bilmez vaqt-i ma' lūm	(106)

Ölüm pīr ü cūvāna cümle yiksān	
Bu ğafletdür dimek var niçe ezmān	(107)

Bu konuda “tesvif” yani “hayırlı işleri sonraya bırakma” bahsi açıklanır. Gevşeklik ve tembellikle sonraya bırakılan ibadetler kişiyi helak eder. Ecel vakti gelir, gafil insan tasarladıklarını yapmaya fırsat bulamaz. Mümin kişi günahkârlara cehennem olduğunu bildiği için, ecel vakti geldiğinde tek kurtuluş yolunun tövbe etmek olduğunu bilir. Tövbenin kabulü için de bazı şartlar söz konusudur. Bunlar : Kalben ve doğru sözle tövbe etmek, pişmanlık, kötü amelleri terk etmeye kararlı olmak, günah işlemek için kalpten gayret göstermek, gaslolmuş, temiz kıyafetler giymek.

Tesvif konusuyla ilgili olarak kazaya bırakılan ibadetler hususu da değinilen bir başka noktadır. İbadetleri kazaya bırakmak “girân-nefse” yani ağır nefislilere özgü bir iştir. Bilindiği üzere kaza için belirli vakitler tayin edilmiş ve bu husus Allah’ın rahmetine bırakılmıştır. Oysa farzları zamanında eda edenler ahirette telaşa kapılmaz ve göğün dokuzuncu katını mesken ederler.

Ferâyizler mü’eddî vaḳti ile
Mu’âhez olmayasın bir şey ile (149)

O demde olmaya zerre telâşe
Dinile merḥabâ gec zıll-ı ‘ arşa (150)

Bunun zıttı olarak ağır günah yüküyle mahşere gidenler tasavvur edilir. Kul hakkıyla mahşere gidildiğinde orada hak sahiplerine affetmeleri için yalvarılır. Onların günahlarını taşımak suretiyle affedileceği söylenir. Düşmanına iyilik etmeye razı olursa iki tarafın da günahları affedilir.

Dinile anlarıñ vizrini taḥmîl
İdüñ buna bu veche ḥaḳḳı tekmiñ (159)

Rızâ idüp ide ḥaşmıña iḥsân
Ḥudâ hem kendi ḥaḳḳın ide gufrân (165)

Bir diğerk ihtimal de kul hakkı yiyen kişinin cehenneme atılması şeklindedir. Günahkâr müminlerin yedi bin yıl cehennemde kalacağı rivayet edilir ve cehennem ateşihadislerle desteklenerek tasvir edilir. Kendisi gibi kullardan bile korkan insanın bu durum karşısında nasıl Allah'tan korkmadığı hayret edilerek söz konusu edilir. Bu korkusuzluğa sebep olarak iman zayıflığı gösterilir ve fani dünyanın lezzetleri için cehennem ateşinde yanmamak gerektiği vurgulanır. Kişinin kendini günahkar olarak bilmesi ve her gün günah ve sevaplarını hesap etmesine yönelik nasihatlerle bu bölüm bitirilir :

Gerekdür bilesin kendiñ günehkâr

İdesin dâ'im istiğfârı tekrâr (203)

Gerek her gün idesin hem hisâbı

Ne gâlib bilesin vizr ü şevâbı (204)

2.6.2.2. Tama ve Dünya Sevgisi

Kanaat bahsinin zıttı olarak tama yani hırs söz konusu edilmiştir. Hırs insanı pek çok belaya sürükler. Hırslı kişiler, halk arasında da yaradan tarafından da sevilmezler. Bütün kötü huylar hırstan meydana gelir. Çalma, yol kesme, dolandırıcılık gibi olayların sebebi hırsdır. Oysa kanaat pek çok iyi davranışa vesile olur. Cömertlik bunlardan biridir. Cömert kişi akrabasını ve komşularını gözetir, elinden geldiğince onlara yardım eder. Hadiste de belirtildiği gibi cömertlik dalından tutulan ve insanı cennete götüren bir ağaçtır. Aynı şekilde cimrilik de insanı cehenneme götüren bir ağaç olarak tasavvur edilir.

Harcama konusunda ifrat ve tefritten kaçınma tavsiye edilir. Abartılı şekilde kendini sakınmak yani cimrilik ve zevk ve sefa içinde ziyan etme yani israf kötülenir.

Sahâdan oldı mezmûm iki cânib

Gerek 'âkıl bile ola mücânib (382)

Biri imsāk-i müfriṭ buḥl u zınnet
Biri itlāf u isrāf u sefāhat (383)

2.6.2.3. İsrâf

İsrâfin ne kadar kötü olduğu ayetlerle desteklenerek açıklanmıştır. Kur'ân-ı Kerim'de geçen ifadeye göre, müsrif kişiler şeytanla kardeştir. Övülmek için ikiyüzlülükle verilenlerin israfına neden olduğu belirtilir. Zevk ve eğlenceye düşkünlük iki alemde de pişmanlığa sebep olur. Müsrif kişinin sonu iflas etmek ve gözden düşmektir. Kul nimet sahibi olduğunda şükretmeli ve Allah'ın rızası için çaba göstermelidir.

Mücerredür ki müsrif āḥir-i kār
Olur müflis nazardan sākıṭ idbār (394)

Ḥudā iḥsān ide ' abdine ni' met
Gerekdür ' abde şākır ola elbet (390)

2.6.2.4. Cimrilik

Levhnâme'ye göre cimri, dünyayı çok sevip kendisine farz kılınanları yapmayanlara denir. Cimri kişi zekat ve fitre vermez, kurban kesmez, Allah'ın emri olan hacca gitmez, insanlara yardım etmez, fakire merhametle bakmaz. Haysiyetini bile satar, yeter ki hesabı bir kuruş bile şaşmasın. Bu kötü huydan uzak durmak ve güç ve kuvvetle kullara insanlık yapmak gerekir.

2.6.2.5. Kibir ve Gurur

İstenmeyen huylardan biri de kibirdir. Esere göre kulları hor görerek nazar etmemek gerekir. Mal, güç gibi şeylere dünyayı sevenler rağbet eder. Allah katında izzetli olmak daha mühim bir meseledir.

İnsanlar kendileri için ilim öğrenirler, bu sebeple kibirli olmaları, kendilerini diğer kullardan üstün görmeleri doğru değildir. Böbürlenmekten kaçınmanın yolu ibadet etmektir. Salih amel işleyen kullar herkesi kardeş, dost olarak bilir ve kibre kapılmazlar.

Makam, mevki sahibi olduğunda memuriyet sırasında adaletli olmak lazımdır. Haram maldan uzak olmak, helal mal ile de kibirlenmemek gerekir. Kibirlenerek kullara lakap takmak da kötü bir iştir.

Âlimleri elbette önde tutmak ve onlara hürmet etmek gerekir. Bizimle eşit derecede birine karşı muamele ederken çekinmek ve hürmetsizlikten kaçınmak lazımdır. Alçak gönüllü kişilerin öne geçme yahut diğerlerinden geri kalma gibi dertleri olmadığı için onlar bu tür zorluklara katlanmazlar.

Şair oturma adabıyla ilgili de tavsiyelerde bulunur. Oturup kalkarken edepli olmak, topluluk içinde dizleri dikip oturmamak, dizlerin üstünde oturmak verilen tavsiyelerden bazılarıdır:

Mecâlisde ku'ûdında edeb it
Ki erbâb-ı ma'ârif râhına git (450)

Otur ya'ni ki diz üzre mü'eddeb
Çamu evzâ' u eçvârîñ müretteb (451)

Diziñ diküp yanın yanma melâde
Çevürüp egse/ense gösterme 'ibâde (452)

2.6.2.6. Tezellül

Tezellül kelime anlamı olarak “kendini hor ve hakir gösterme, alçalma” demektir. Eserde devlet adamlarına ve mevki sahiplerine yaltaklanan kişilerin özelliği olarak karşımıza çıkar. Bu kişiler mevki sahiplerinin yanına gidip yaltaklanarak oturmak için izin ister, karşısındakini yüceltip kendini küçük gösterir. Buna tevazu değil, tezellül

denir. Mevki sahibi kişi merhaba ya da hoş geldin gibi Şeyler söylerse cennetten yer almış gibi mutlu olunur, büzülerek sorular sorulur. Şaire göre bu tür hareketleri yapanlardan ve alçalan kişilerden olmamak gerekir. Verilen tavsiyelerden biri de bu tür durumlarda fakirlik ve ihtiyaç durumunu hissettirmemek ve sorulduğunda gönül tokluğunu tercih etmektir.

Varur erbb-ı cha dir ziyret
Anı i' zm ider kendin haret (457)

Eger dir merhab y hoş geldin
Ferah buldın ki cennetden yir aldın (462)

Őaın faqr ihtiyaı itme telmiş
Su 'linde id istignnı terciş (473)

2.6.2.7. Hased (Kıskançlık)

Eserde kıskançlık, kalplerin belasının en çirkini olarak telakki edilir. Kıskanç kişiler, başkasında gördükleri nimetlerin yok olmasını ister ve bundan memnun olur. Özellikle akrabalar veya komşular mal ve makama erişince kederlenirler. Dolayısıyla kıskançlıktan düşmanlık hasıl olur.

Bütün cihana rızık veren Allah'tır ve Allah rızkı hikmetle paylaştırmıştır. Kulun da emre teslim olması gerekir. Nitekim ilahi nimetler sınırsızdır.

Kıskanlığa en çok limler kapılır ve Şöhret bulan limler kıskanılır. Oysa limin, halini düşünüp ne niyetle ilim öğrendiğini hatırlaması gerekir.

Aına çok mbtel limler olur
Fln niçün limle Şöhret alur (664)

Gerek ‘ālim ide hālin tefekkür
Ne niyetle oğudı ide tezekkür vezin?? (669)

2.6.2.8. Vakahat (Arsızlık)

Hayanın zıttı olarak vakahat yani arsızlık mefhumu karşımıza çıkar. Arsızlık, kabahat işleyip utanmamak ve duyulmasından çekinmemek olarak tanımlanır. Daha sonra bazı arsızca hareketler örneklendirilir. Bunlar, ulu orta sokakta sesini yükseltmek, diğer insanları rahatsız edebilecek şekilde kahkaha atmak, insanlarla alay etmek, gelen geçene laf dokundurmak gibi davranışlardır.

Yine arsız kişilerin özelliklerinden olan yalan söyleme söz konusu edilir. Arsız kişi yalan ve uydurma sözleri şal ve şalvar gibi giyer. Eli daima ya bıyığında ya da şalvarının cebindedir.

Giyer ba‘ zı erācif şāl u şalvār
Kesim çeker var uş bir țarf-ı ețvār (702)

Bıyıkda desti yā şalvār cibinde
Yanın yatur çü zağmet var dibinde (703)

Bu tür kişiler kullardan utanmazlar, daima kötülük ve fesat ararlar. Bu kötü huydan uzak durmak, insanlar içinde ağırbaşlı olmak, edepli olmak ve tatlı dille konuşmak öğütlenir.

2.6.2.9. Gazap (Hiddet, Öfke)

Levhnâme'de hilm (huy yumuşaklığı) özelliğinin zıttı olarak gazap (öfke, hiddet) söz konusu edilir. Gazap, kızgınlıkla sonunu düşünmeden hareket etmek olarak tanımlanır. Bu şekilde davranan kişi hem dünyasını hem de âhiretini yıkıma uğratar. Kızgınlıkla ve öfkeyle öldürür, günah işler. Bütün bunların sebebi kibir, gurur ve makam sahibi olmaktır. Gururla ve kibirle Tanrılık iddiasında bulunmuş olan Babil hükümdarı

Nemrut(Yıldırım, 2008, s.543) gibi bütün isteklerinin olması için hiddete kapılan kişi yanlış yoldadır. Kulun kendisini her zaman aciz bilmesi ve haddini aşmaması gerekir.

Ġurūr u māl u manşıbla çü Nemrūd

Budur ‘azmi murādı ola mevcūd (724)

Olgun kişi, bir isteği gerçekleşmediği zaman kısmet olmadığını düşünerek sükûnetini korur. Gazapla imanın bozulacağı hadislerden bilinmekle birlikte gazap bazen de hayırlı bir huy olur. Düşmanla savaşırken ve dinde sonradan ortaya çıkmış adetler söz konusu olduğunda kızgınlık hayır getirir. Gazabın ileri derecesi olan ve aşırı sinirle düşünmeden hareket etmek anlamına gelen tehevür ise hiçbir zaman hayırlı bir huy değildir.

2.6.2.10. Cübn (Korkaklık)

Eserde şecaat (yiğitlik, cesurluk) kavramının zıttı olarak da cübn (korkaklık) kavramına yer verilir. İki durumda korkaklık çok fazla ayıplanır. Bunlardan biri savaş sırasında düşmandan korkma diğeri de doğru sözü söylemekten korkarak gizleme halidir. Bunların büyük günahlardan olduğu belirtilir. Ölümün Allah’ın takdiriyle gerçekleştiği dolayısıyla savaş sırasında düşmandan korkmanın anlamsız olduğu dile getirilir. Bunun yanında şehadetin yüce bir merteye olduğu söylenerek cesurluk övülür. Din namına sonradan çıkmış adetlerden uzak durulması gerektiği bir kez daha vurgulanır. Doğru sözle cesur olmak gerektiği, dalkavukluktan kaçınmak gerektiği ve takva ile amel işlemek gerektiği bahsi geçen diğer konulardır.

2.6.3. Anne ve Babaya Hürmet Bahsi

Ahlaka ait iyi ve kötü özelliklerden sonra eserde en etraflıca işlenen konu anne ve baba hakkı bahsidir. Öncelikle anne ve babanın emirlerine itaat etme konusunda genel tavsiyelerde bulunulur. Bu husus ayet ve hadislerle desteklenerek izah edilir. Anne ve babaya “of” bile dememek gerektiği, cennetin annelerin ayakları altında olduğu belirtilir. Anne ve babanın rızası, duası şans kaynağıdır. Kırgınlıkları ise bahtsızlık ve

işlerin ters gitmesine sebep olur. Hadiste de belirtildiği gibi anne ve babaya itaatsizlik eden dünyada bulur, bu günahın cezası ertelenmez.

Bu tavsiyelerden sonra annenin evladı için yaptığı fedakârlıklar sıralanır. Çocuğun doğumundan büyümesine kadar geçen süre tahkiye tekniğiyle gözler önüne serilir. Dünyaya geldiği günden itibaren annenin çocuğu yıkayıp pak etmesi, karnını doyurması, şefkatle anne sütüyle beslemesi, geceleri onun için uykusuz kalması, yemek yedirirken lokmayı ağzında çiğneyip küçülterek çocuğuna vermesi, çocuğunun yaslandığı dağ olması söz konusu edilir.

İdüp ğaslile evvel pāk u tāhir
Levāzım her ne ise itdi hāzır (567)

Ne şefkatle saña virdi şīr-i ter
Hem itdi cilvegāhıñ hacr-i māder (570)

Giceler şubḥ olunca oldı bīdār
Ki giryān olmaya çekmeye āzār (572)

Ṭa‘ āmiñ mażġ ider tā añla teshīl
Virür ağzıyla ider emri tekmīl (577)

Saña nisbet vücūdı oldı bir kūh
Ki itdiñ müttekā yok ğam ve endūh (578)

Çocuk büyüdüktan sonra ise yetişmesi konusunda bilhassa babanın yaptığı fedakarlıklar dile getirilir. Babanın rolü çocuğa ahlaki değerleri ve dini öğretmek, çocuğu için daima dua edip onun hayırlı olmasını dilemek, sanat konusunda hüner sahibi olması için çocuğu üstat sanatçılara emanet etmek, belagat konusunda çocuğu mükemmel hale getirmek ve bu sayede kazanç kapılarının çocuğu için açılmasını sağlamaktır.

Çocuk büyüyüp yetişip mal sahibi olduğunda anne baba da ihtiyaç sahibi olur, evlatlarının bakımına muhtaç hale gelir. O zaman geldiğinde de çocuk anne babasının hakkını ödemek için çaba göstermeli canını ve malını onlardan esirgememelidir. Her an onların rızası için çabalamalı ve gece gündüz onlar için hizmette bulunmalıdır. Ölümünde ise dua edilmeli onlar için af ve mağfiret istenmelidir. *Kur'an* okunmalı, hayır yapıp sevabı onlara bağışlanmalıdır. Onların mutluluğuyla mutlu olunmalı, onların kederleriyle kederlenilmelidir. Sorularına güzel şekilde karşılık verilmeli, kalpleri kırılmamalıdır.

2.6.4. İlimle İlgili Hususlar

2.6.4.1. İlmin Gereği

Eserde Allah'ın emir ve yasakları ile hak ve batıl olanın farkına varılması için ilmin gerekliliği vurgulanır. Dinin ilimle tamamlandığı belirtilir. İlim iki dünyada da mutlu eden bir cevhere, cahillik de gözlerin görmesini engelleyen bir karanlığa benzetilir. İlmin sonunun olmadığı ve Hz. Muhammed'in "beşikten mezara kadar ilim öğreniniz" şeklindeki tavsiyesi hatırlatılır. Öncelikle inancın esasları, daha sonra dinin temel kural ve hükümlerinin öğrenilmesi tavsiye edilir. Ahlak ilmi ve tasavvuf da öğrenilmesi tavsiye edilen ilimlerdenidir. Bunların yanında fıkıh, kelâm, tevhid, kıyas, hadis ve tefsir gibi nakli ilimler ile fenn-i mizan (kimya), fenn-i hesâb (matematik), hüsn-i hat ve fenn-i inşâ gibi ilimlerin öğrenilmesi gerektiği söz konusu edilir. Hüsn-i hat ilminin hem dünya hem âhiret için faydalı olabileceği, mesela Kur'an yazılarak onun uzun zaman okunmasına vesile olunabileceği söylenir.

Dağı hem hüsn-i haş ni' me'l-me'arib

Olur miftâh-ı ebvâb-ı mekâsib (248)

Hemân kaşır itme aña nef' i dünyâ

Dağı hâşıl olur anuñla 'uqbâ (249)

Huṣūṣā kim yazıla nazm-ı Qur'ān
 alur bāı ounur nie ezmān (250)

Sarf, nahiv ve meaninin de lüzumlu ilimler olduğu, inṣā ilmi öğrenen kişinin söze istediği gibi Şekil vererek meramını dile getirebileceği belirtilir. İlim öğrenmenin esas amacının ahret olduğu ama dünyaya da faydasının dokunduğu, ilim öğrenen kişinin yaşam telaŐı ve sıkıntı çekmeyeceği belirtilerek âlimlerin övgüsü kısmına geçilir.

2.6.4.2. Âlimlere Hürmet Bahsi

İlmin üstünlüğü dile getirildikten sonra âlimlerin üstünlüğü vurgulanıyor. Âlimlerin saygıyla ağırlanması ve onlara güzel tabirlerle hitap etmek gerektiği söylenir. Onların bir kusuru olursa ortaya ıkarmak yerine örtmeye alıŐmak gerektiği dile getirilir. Âlimin âlem için önemi vurgulanırken âlim olmazsa âlemin ruhunun ve parlaklığının yok olacağı bildirilir. Âlimler gibi ilim öğretene hocalar da el üstünde tutulmalı, onların hakkını ödemek için emirlerine uyulmalıdır.

İŞit bir arf diyenüñ aı nie
 Dimiş saña ki 'āceñ nie nie (274)

Gerekdür idesin aa ri' āyet
 Delīle māl ile lu u iā' at (275)

2.6.5. Ayetler ve Hadisler

Levhnāme'de Şair verdiği öğütleri pekiŐtirme ve kanıtlama amacıyla eŐitli ayet ve hadislere yer vermiŐtir. Bu ayet ve hadisler bazen Arapa asıllarından yarım iktibas yoluyla bazen de Türke mealleri ile verilmiştir.

2.6.5.1. Ayetler

1. Zilzal/8

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

Zerre ağırlığına şer yapan da onu bulur (Yıldırım, 2015, s.599).

Aña garre olma kim bir ismi Ğaffār

Ve men y' amelleri fikr eyle tekrār (139)

2. İsrâ/23

وَقَضَرَ بُكَاءُ أَتَّعْبُدُوا إِلَّا أَيَّا هُوَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا مَا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا
لَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin ! Anneye ve babaya güzel muamele edin ! Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öff!” bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle !(Yıldırım, 2015,s.283).

Nāhī vārid bu veche naşş-ı Kur'an

Dime sen anlara of eyle iz'an (553)

3. İbrahim/41

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ مِمَّا قَدْ ضَلَلْنَا إِنَّكَ عَفِيفٌ ذُو الْبُرْءِ

Ey Kerîm !Rabbimiz beni, annemi, babamı ve bütün müminleri kıyamet günü affeyle (Yıldırım, 2015,s.259).

Di Rabbi ağfirli ağfirullāhi yā

Saňa hâş it olursa emr-i dünyā (621)

4. Lokman/17

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلِيمًا أَصَابَكَ إِذْ لِكَمِنَّا مَا لَمْ أَمُورِ

Evladım, namazı hakkıyla ifa et, iyiliği yay, kötülüğü de önlemeye çalış, ve başına gelen sıkıntılara sabret !Çünkü bunlar azim ve kararlılık gerektiren işlerdendir (Yıldırım, 2015, s.411).

Emir ma' rûf nehy-i münker ol merd-i ğayûr

Anıñçün nazm-ı Kûr'ân didi min 'azmi 'l-umûr (755)

5. İsrâ/27

إِنَّمَا يُدْرِكُ الْبُيُوتَ الْبُغْيَاءُ وَالنَّفْسَ النَّبْهَاءُ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَفِيًّا

Çünkü savurganlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise rabbine karşı pek nankördür (Yıldırım, 2015, s.283).

Anıñ zemminde nâṭık naşş-ı Kûr'ân

Mübezzirler olur ihvân-ı şeytân (385)

6. Tâhâ/114

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

Demek ki gerçek Hükümdar olan Allah çok yücedir. Sana vahyedilmesi henüz tamamlanmadan unutma endişesi ile Kur'ân'ı okumada acele etme ve : “Yâ Rabbî ! Benim ilmimi artır” (Yıldırım, 2015, s.319).

Du' âsında diye kim zidnî ' ilmen

Bu taḥkîk-i daḳîki eyle fehmen (223)

2.6.5.2. Hadisler

1. لولا كلولا كلما خلقت الافلاك

Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed), felekleri yaratmazdım (Yılmaz, 2013, s.456).

‘Ulüvv-i şânına respāye eflāk

Muḥammed faḥr-i ‘ālem şāh-ı levlāk (13)

2. اطلبوا العلم من المهد إلى الحد

Beşikten mezara kadar (ömür boyu) ilmi öğrenmeğe çalışınız (Yılmaz, 2013, s.654).

Resūl ‘ullāh buyurdu kim idiñ cehd

‘İlim isteñ mine ‘l-mehdi ile ‘l-laḥd (221)

3. موت العالم موت العالم

Âlimin ölümü, âlemin ölümü gibidir (Yılmaz, 2013, s.543).

Dinildi mevt-i ‘âlim mevt-i ‘âlem

Saña tefhîm idem añla maḳālem (266)

4. الْجَنَّةُ تَحْتَ أقدامِ الْأُمَّهَاتِ

Cennet annelerin ayakları altındadır (Yılmaz, 2013, s.78).

Şaḥîḥ naḳil ile vārid bu sūnnet

Analar ayağı altında cennet (555)

5. الْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَا.

Kanaat tükenmez bir hazinedir (Yılmaz, 2013, s.354).

Kelām-ı kenzü lā-yefnā bu meşhūr

Velī vech-i ūbeḥ fi' l-cümle mestūr (289)

6. الْعُضْبُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يُفْسِدُ.

Sirke balı nasıl bozarsa öfke de imanı öyle bozar (Yılmaz, 2013, s.190).

Resūl 'ullāh buyurdu eyle iz' ān

Gāzabla fāsīd olur didi īmān (728)

7. كَلَّا لَذُنُوبٌ يَغْفِرُ اللَّهُ تَعَالَى لَهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا شَاءَ، إِلَّا عَفْوًا قَالُوا الدِّينَ، يَجْعَلُهَا لِلْأَصْحَابِ فِي الْحَيَاةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ.

Allah bütün günahlardan dilediği günahların cezasını kıyâmet gününe erteler. Ancak anne ve babaya yapılan hakaretin cezası bunun dışındadır. Çünkü Allah bunun cezasını dünyada iken verir (Beyhaki, 2003, s.288).

Ḥadīŷ ile bu ma' nā oldı müşbet

'Uḳūḳ iden bulur dünyāda elbet (558)

Ḳamu zēnbe cezā 'uḳbāya te' cīl

'Uḳūḳa hem olur dünyāda ta' cīl (559)

8.

السَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِّنْ شَجَرِ الْجَنَّةِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتُ الدُّنْيَا، مَنَّاخَذُ بَعْضِهَا قَادٌ هَذَاكَ الْغُصْنِ بِالْجَنَّةِ، وَالْبُخْشَجِرُ
رَمْلٌ مِّنْ شَجَرِ النَّارِ، أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتُ الدُّنْيَا، مَنَّاخَذُ بَعْضِهَا قَادٌ هَذَاكَ الْغُصْنِ بِالنَّارِ

Cömertlik, dalları dünyâya uzanan cennet ağaçlarından bir ağaçtır. Kim onun dallarından birine tutunursa, bu onu cennete götürür. Cimrilik ise, dalları dünyâya uzanmış cehennem ağaçlarından bir ağaçtır. Kim de onun dallarından birine tutunursa, bu da onu cehenneme çekip sürükler! (Beyhaki, 2003, s.307).

Şaḥīḥ naql ile vārid ḥaberdür

Saḥā cennet içinde bir şecerdür (378)

Dutar andan saḥī destinde bir dal

O dal anı çeker cennete her ḥāl (379)

Buḥul daḥı cehennemde şecerdür

Anı dutan varacağı saḥardur (380)

9. هَلَاكُ الْمُسَوِّفُونَ

(İşi) savsaklayanlar perişan olmuştur (Yılmaz, 2013, s.219).

Resūlu'llāh buyurup itdi taḥvīf

Helāk oldı o kimse itdi tesvīf (113)

10. الْمَرْءُ مَعْمَانَحَبٌّ

Kişi sevdiği ile beraberdir (Yılmaz, 2013, s.541).

Sa' ādetle buyurdı faḥr-ı 'ālem

O kimseyle olur ki sevdā-yı dem (43)

Kimi sevdi bu dünyāda didi yār

Olur anuñla āḥir cennet ü nār (44)

3. BÖLÜM: LEVHNÂME’NİN ÇEVRIYAZILI METNİ

3.1. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

Levhnâme’nin çevriyazılı metni elimizdeki tek nüshadan hareketle oluşturulmuş, eserin müellif hattına ulaşamamıştır. Metin oluşturulurken nüshadaki harekeler esas alınmıştır. Metin teşkil edilirken dipnotlarda ve çevriyazıda şu kurallara uyulmuştur:

a. Dipnotlarda öncelikle metne dâhil ettiğimiz şekil yazılmış daha sonra karşısına iki nokta koyularak eskiyazı nüshadaki şekli gösterilmiştir. Bu hususta beyit numarasından sonra gelen a beyitin ilk mısraını, b ise ikinci mısraını işaret etmektedir.

b. Metne yapılan eklemeler [] içinde gösterilmiş, nüshada yer almayan kelimeler dipnotta uzun çizgi ile — gösterilmiştir.

c. Şiirdeki ayet ve hadislerden yapılan iktibaslar transkripsiyon harfleriyle ve italik olarak yazılmış, dipnotta da sure ismi ve ayet numarası belirtilerek manaları gösterilmiştir. Hadislerin sadece anlamları verilmiştir.

ç. Çevriyazılı metin hazırlanırken Prof. Dr. İsmail Ünver’in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesine (Ünver, 1993,s.51-89) büyük ölçüde uyulmuştur

d. Farsça labial hı, “Ĥ ˘, ĥ ˘” şeklinde gösterilmiş ve bu konuda Prof. Dr. Tulga Ocak’ın makalesindeki (Ocak, 1997,s.167-172) önerilere uyulmuştur.

e. Özel isimlerin yazımında kelimenin baş harfi büyük yazılmış, özel isme gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.

f. Arapça ve Farsça uzun ünlüler, vezin gereği kısa okunsalar bile daima uzunluk işaretiyle yazılmışlardır.

g. Çâr-nâ-çâr, gibi Farsça ikili tekrarların yazımında, yinelenen sözcükler arasındaki ek ve edatlar iki çizgi arasında gösterilmiştir.

ğ. Farsça birleşik isim ve sıfatların arasına çizgi konmuştur.

h. Arapça ve Farsça önekler, eklendikleri sözcükten çizgiyle ayrılmıştır.

1. Farklı şekillerde okunabilen “aşk- ışk”, “zamān-zemān” gibi kelimeler tek şekil seçilerek okunmuştur.

i. Nüshada tamlayan ekinin “Ḥudānuñ/ Ḥudāniñ ,bunuñ/ bunıñ, anuñ/ anıñ” örneklerinde görüldüğü gibi bazen düz bazen yuvarlak ünlülü olduğu görülür. Bu hususta harflerin harekeleri dikkate alınmış, herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

j. Nüshada bazı kelimelerde yazım hatası görülmektedir. Bu hatalar metinde düzeltilerek dipnotta belirtilmiştir. Bu yazım hataları şunlardır:

pās- pāş (4/b)	basīṭ- basit (240/a)
mebğūz- mağbūz (361/b, 422/b)	ta‘ annūd- ta‘ annüt (80/b)
şīr- şir (570/a)	

k. Nüshada bazı kelimelerin farklı şekilde harekelendirildiği görülmüştür. Bu hususta harekeler kelimenin anlamında bir değişiklik yaratmıyorsa nüshadaki şekle uyulmuştur.

beyyā‘ - büyyā‘ (145/b)	na‘ mā- ni‘ mā (663/b)
ḥesāb- ḥisāb (241/a)	medār- müdār (753/a)
bütün- bitün (484/a)	ḥacr- ḥicr (570/b)
mülk- milk (6/a, 108/b)	hergiz- hirciz (124/b)

l. Metinde bazı Arapça kelimelerin iç seslerindeki hemzelerin yazılmayıp sadece hemzenin kürsüsü durumundaki “ye”nin yazıldığını görürüz. Çevriyazıda bu fark olduğu gibi yansıtılmıştır.

y ünsüzüyle : fevāyitler (134/b), ferāyizler (149/a)

kesreli hemzeyle : fā’ide (140/a), tā’ib (197/b)

m. Nüshada etmek (itmek) fiilinin emir çekiminin iki beyitte d ünsüzüyle yazıldığı görülür.

id (72/b, 699/a)

n. Belirtme durum eki bazen y ünsüzü ile bazen de kesreyle yazılmıştır.

Kesreyle : def' i (18/b), h̄ali (63/a), nāmı (354/a)

Y ünsüzüyle : hayrı (91/a), nārı (177/b), halkı (408/a)

o. Nüshada “ile” ve “ise” gibi bağlaçlar bazen kelimeye bitişik bazen de ayrı bir kelime olarak yazılmışlardır. Bu hususta nüshadaki yazım dikkate alınmıştır.

ile bağlacı bitişik : vechile (28/b), luḫfile (83/a)

ile bağlacı ayrı : naḫl ile (20/a), ādamlar ile (41/b)

ise bağlacı bitişik : olursa (76/b)

ise bağlacı ayrı : bilmez isen (74/a)

ö. Nüshada izafet tamlamaları bazen atıf ve rabıt vavı ile bazen de akuzatif “i ” si ile yazılmıştır. Bunlar olması gerektiği gibi düzeltilerek dipnotta belirtilmiştir.

ṣām-ı Mi' rāc : ṣām u Mi' rāc (11/a)

ḫüsn-i ḫaṣlet : ḫüsn ü ḫaṣlet (23/b)

rūḫ-ı peder : rūḫı peder (381/a)

āḫir-i kār : āḫiri kār (394/a)

i' timād- İtimād (201/a)

p. Eski yazı nüshada iki beyitin (323 ve 688) birer kelimesi eksiktir. Metinde bu kısımlarda boşluk söz konusudur. Çevri yazı yapılırken bu boşluklara gelmesi gereken kelimenin hece değerleri (. - -) parantez içinde belirtilmiştir.

r. Metinde ḫükm, emr, ṣükr gibi Arapça kelimeler hem aslî şekilleriyle hem de ḫüküm, emir, ṣükür gibi Türkçe telaffuza uygun şekilde harekelendirilmiştir. Bu husustaharekeye bağlı kalınmış, vezin gerektirmedikçe metne müdahale edilmemiştir.

hüküm (7/b)

hüküm (8/a)

emir (222/a, 518/a, 755/a)

emr (9/a, 24/a, 106/a, 125/a, 201/a, 206/a ...)

şükür (102/b, 285/a, 318/b, 391/a)

şükr (3/a, 3/b, 9/b, 283/b, 284/a, 395/b, 468/a)

naķil (177/a, 555/a) bu iki beyit haricinde nüshada naķl şeklinde.

nefis (101/b, 123/a, 251/b) bu üç beyit haricinde nüshada nefis şeklinde.

‘ ilim (213/a, 664/b) bu iki beyit haricinde nüshada ‘ ilm şeklinde.

nażm kelimesi nüshada daima nażım şeklinde yazılmıştır.

‘ ucub kelimesi nüshada daima ‘ ucub şeklinde.

s. Nüshada atıf vavının bazen harfle, bazen ötreyle, bazen harf ve ötreyle belirtildiği görölmektedir.

harfle : çuķa vü kürk (329/a)

ötreyle : sehl ü düşvār (55/a), cüvān ü tāzeler (109/b)

harf ve ötreyle : ‘ avām u mübtedī (30/b), fısq u fücūr (123/b)

3.2. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ء	’
ا	Ā ā
ث	Ṣ ṣ
ح	Ḥ ḥ
خ	Ḫ ḫ
خوا	ḫ̃
ذ	Ẓ ẓ
ص	Ṣ ṣ
ض	Ẓ ẓ Ḍ ḍ
ط	Ṭ ṭ
ظ	Ẓ ẓ
ع	‘
غ	Ġ ġ
ق	Ḳ ḳ
ك	ñ
و	Ū ū
ى	Ī ī

3.3. ÇEVİRİYAZILI METİN

LEVH-NÂME

(1b)

Bismi'l-lâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1. Getürdim besmele feth-i kelâma
Hudâ tevfiķ ide vaşl-ı merâma
2. Ki bismillâh ola ser-levhnâme
Olurnâmı irer ḥayrı ḥitâma
3. amu ḥamd u şükr ü minnet Hudâya
Ki 'âcizler heme şükrin edâya
4. Odur ma' bûd yoķ ğayrı aña ḥâş
Cilâdur zikri dilden giderür päs¹
5. amunuñ ḥâlîķı rabbi ilâhı
Odur iḥsân iden tâc u külâhı
6. İder bir bendesin milkinesulṭân
Birin bende ider hem bend-i zindân

¹ 4b. päs: päs

7. Kerīm ü mu‘ tī vü feyyāz-ı bī-çün
Hüküm anuñ münezzeḥ dīne niçün
8. Ḥakīm oldur temām-ı² ḥükmi ḥikmet
Kerīm oldur ki itmiş başt-ı ni‘ met
- (2a)
9. Gerek bende ide emre iṭā‘ at
İde hem şükre bezl-i istiṭā‘ at
10. Şalātu hem selāmu vü hem taḥiyyet
Aña kim ‘ālemine geldi raḥmet
11. İmām-ı enbiyā der-şām-ı³ Mi‘ rāc
Şefī‘-i rüz-ı maḥşer şāḥib-i tāc
12. Dür-i şāhāne-i baḥr-i risālet
Delīl ü dā‘ ī-i rāh-ı hidāyet
13. ‘Ulüvv-i şānına pes-pāye eflāk
Muḥammed faḥr-i ‘ālem şāh-ı *levlāk*⁴
14. Şalāt olsun daḡı aştāb u āle
Ki her biri hüdādur ehl-i ḥāle

²8a. temām-ı : temām

³ 11a. şām-ı : şām u

⁴ Hadis: “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed), felekleri yaratmazdım” (Yılmaz, 2013, s.456).

Fî-sebebi'n-nazmı ve-beyāni'l-hāceti

15. Pes ey nūr-ı dü-çeşmim ola ma' lūm
Kütüblerde yazıldı oldu mefhūm
16. Ki her mü 'min mükellef üzre vācib
Ola taḥşīl-i ' ilm-i ḥāle ṭālib
17. Daḥı bil ' ilm-i ḥālīñ biri ey yār
Didiler ' ilm-i aḥlāk olmaz inkār
18. Çü ḳalbe ' āriż olur sū 'i ḥaşlet
Ḥarāmdur def 'i lāzım dir şerī' at
19. O ḥaşletler gerekdür ola idrāk
Anı def ile ḳalbi ideler pāk
20. Şaḥīḥ naḳl ile vārid-i ḥaberden
Rivāyetdür resūl-i kibriyādan
- (2b)
21. Buyurdı ba' ş olundım idem itmām
Mekārimden olan aḥlākı bi't-tām
22. Ḥaberden münfehim oldu ki bi' set
Aña itmām-ı aḥlāk oldu ' illet

23. Resūlūñ ba‘ şine ol ola h̄ikmet
Tamām ola anuñla h̄üsn-i⁵ h̄aşlet
24. Pes oldı ümmetine emr-i lâzım
Olalar h̄üsn-i ahlâka mülâzım
25. Bulınur h̄üsn-i h̄ulķ ile sa‘ âdet
Ki h̄üsn-i h̄ulķ ile nef‘-i ‘ibâdet
26. Kişiyē h̄üsn-i h̄ulķ u h̄ayr-ı h̄aşlet
İder mesâvî ve mesken añna cennet
27. Kişiyē sū’-i h̄ulķı āhır-i kâr
İder merci‘ anıñçün dūzeh ü nâr
28. Ki sū’-ı h̄ulķ ider a‘ mâli ifsâd
O vechile ider cennetden ib‘ âd
29. Gerek oldı oķuna ‘ilm-i ahlâķ
‘Amel çün ‘ilme mevķūf oldı iţbâķ
30. Kütübler var bu fende lîk aģleb
‘Avām u mübtediye fehmi eş‘ ab
31. Resâ’il görmedim Türkide tafşîl
‘Avām u mübtediye ola teshîl

⁵ 23b.h̄üsn -i : h̄üsn ü

32. Ve ger olsa dağı bazı resā 'il
İder icmāl yazar üç biş mesā 'il
33. Getürdim cem' idüp bir niçe ھاşlet
Ki ekşer mübtelā güyā ھاбі' at
- (3a)
34. O ھاşletler ki nāsa zarrı a' zam
Be-her bir müslim üzre def' i elzem
35. Mađāmidden getürdüm zıdların hem
Meşel pāzehrile medfū' olur semm
36. Didim Türki dağı hem sehl-i⁶ ta' bīr
Budur ھاşdım ' avām-ı nāsa teysīr
37. Dađı manzūme itdim vech-i ađşar
Çü māyildür ھاbüyi' nazma ekşer
38. Һudā iħsān ide ھاullāba rağbet
' İbād içre oğuna bula şöhret
39. Ümidvārım ki erbāb-ı mürüvvet
Diyeler nāzımı rūđına rađmet

⁶36a. sehl-i : schel

Fî-beyân-ı hubbû'ş-şâlihîn ve-mücânebeti't-ţâlihîn

40. Eyâ ferzend-i men gûş it kelâma
Düşürmeye seni mevlâ melâma

41. İki ' âlemde isterseñ selâmet
Eyü adamlar ile eyle ülfet

42. Bu dünyâda eyüye ol muķârin
Bile haşr olasın anuñla yarın

43. Sa' âdetle buyurdu fahr-i ' âlem
O kimseyle olur ki sevdâ-yı dem

44. *Kimi sevdi bu dünyâda didi yâr*
Olur anuñla âhîr cennet ü nâr⁷

45. Eyü kimse meşelde merd-i ' atţâr
Karîni şemm-i tîb eyler be-her bâr

(3b)

46. Görenler tîlib olur ülfetine
İşiden râğıb olur şoĥbetine

47. Şaķî âdem meşelde dindi ĥaddâd
İder dâ'im sevâd-ı fehm-i îķâd

⁷Hadis: "Kişi sevdiği ile beraberdir" (Yılmaz, 2013, s.541).

48. arĩn olan bulunur unki her bār
Sevādı bulaşur yā yandurur nār
49. Elĩf-i fāsık olma eyle i' rāz
Ki añā üns ile hetk olur a' rāş
50. Yā cezb ider seni fi' line āhır
Gerek sārık gerek şārib yā fācir
51. Ve yāhūd bā' iş olur sū'-i zanna
Kimi taḥkīk ider kimi me'inne
52. Ki dir gören seni anuñla her bār
Müşārik olmasa olmaz añā yār
53. Bulınursın anuñla niçe evkāt
Zuhūr ider idüp ba' zı fesādāt
54. Mu'āḥezsin anuñla sen de her ḥāl
Dimek mümkin mi yok bunda bu aḥvāl
55. Yanarsın āteşine sehl ü düşvār
Olur nāmuñ anuñla şebt-i tūmār
56. Su'āl itme didiler kişiden git
arĩni kim durur añā nażar it

57. Elif lâma qarî̄n temşîli ma' rûf
Bedîhîdür degil tenbîhe mevķûf

58. Eyülerden gelür eylik be-her-hâl
‘Uyûbı setr iderler naķş-ı ikmâl

(4a)

59. Ekâbirler kelâmıdır haķîķat
Eşer ider kişiyē üns ü şoĥbet

60. Olur ki cezb idüp semt-i şalâĥa
Delâlet eyleyüp fevz ü felâĥa

61. Degil ĥâlî nef' iden olur elbet
Emîn olmaķ zararadan başķa ni' met

62. Daĥı her âşinâyı şanma kim dost
Kimi çün bî-meze ķavun-ı ĥoş-bost

63. Gerekdür tecrübe her ĥâlî tekrâr
Ki zâhir bâĥını bir diyesin yâr

64. Şaķın sırrıñı itme dosta izhâr
Ki her şaĥşa degildür ketm-i esrâr

65. Nazar itme miyânedē vifâķa
Döner eyyâm irer bir gün şıķâķa

66. O dem keşf ider esrârũñ cihāna
Nihānīler çıkar cümle ‘ayāna
67. Dağı ketm eyle esrār-ı ‘ibādı
Ki keşf-i sırr olur çok şerre bādī
68. Hāqīkat setr olur sende emānet
Anı keşf eylemek olur hıyānet
69. Anuñla hetk olur ‘ırzı kişinũñ
Nizāmı bozılır ba‘zı işinũñ
70. Saña hiç yok nef‘i ifşā-yı sırdan
Olur vaqti ulaşur şerr ü zarrdan
71. Dağı ‘uqbāda vardır vizr-i ğıybet
Dinür hem niçün itdiñ hetk-i hürmet

Fī-beyān-ı kabūl-i nuşhü’l-hayr

(4b)

72. Veşāyādan biri sem‘-i naşīhat
İd işğā nuşh-ı hayra eyle raġbet
73. Eyü fehm it ne cevherdür naşāyih
Zalām-ı kasveti qalbe meşābih

74. Muḳaddem bilmez iseñ ola ta' līm
Anı it şafḫa-i dil üzre terḳīm
75. Ve ger ma' lūmuñ ise ola tezkīr
Eşerde zā'id olur ola tekrīr
76. Dime kim ḳā'ili 'ālī yā sāfil
Ḳabūl eyle olursa ḫaḳḳı ḳā'il
77. Nazar nefsi kelāma ḫaḳḳ u bāṭıl
Aranmaz ḳā'ili 'ālim yā cāhil
78. 'Aceb olmaz kişiye bilmemeklik
Su'āl idüp ta' līm⁸ eylememeklik
79. Ḳamu cehl ü 'amādur bed'-i insān
İderler cehdile taḫşīl-i 'irfān

Fī-zemmi't-temerrüd ve-beyān-ı ḫālihi

80. Aña kim nuşḫ olur ider temerrüd
Aña dirler şerī' atde ta' annüd
81. Kötü ḫaşletlerüñ biri daḫı bu
Temerrüd dinene lāzım dimek sū

⁸ 78b. ta' līm: ta' allüm

82. alur ulmetde cāhil bāṭıl [u]⁹ hām
Ola a‘ mā aşamm ābil mi ifhām

(5a)

83. Saña nāṣih ide luṭfile īṣār
Naṣāyihler saça çün dürr-i şeh-vār

84. abūl itmeyesin redd eyleyüp hem
Ru‘ūnetle diyesin zā’id ü kem

85. Dinür buña habāsetden abāhat
Daḥı dinür baṭāletden Őekāvet

86. Niyāzım bu durur bārī Hudādan
Ki hıfz ide bu derde ibtilādan

87. Gerekdür zāhir ü bāṭın itā‘ at
Ru‘ūnet itme olmaz bāzī Őūret

88. Hayır aşdı ile biri buyursa
Saña lāyık degil işüñ dir ise

89. Cevāb it ha buyurduñ itdün ĩāz
Saña ecrin muza‘ af ide Feyyāz

90. Dime nuṣh idecek adam mıdır o
Diye taḥķir ile lāyık degil bu

⁹ 82a. bāṭıl [u] : bāṭıl

91. O kimdür baña ta‘ lîm ide hayrı
Hemân o mı bilür bilmez mi ğayrı

92. Bulur fırsat saña o demde şeytân
İder iġvâ sözine eyle ‘ işyân

93. Murâdı ta‘ nedür kalbi degil şâf
‘Özür bilmez daġı hîç itmez inşâf

94. Dimez saña şebâbîñ hükmidür bu
Meşeldür bulanur pes tırılır şu

95. Daġı eyyâmı var semt-i şalâhîñ
Müdâmı gör odur ğamdan felâhîñ

(5b)

96. Koca kişiler ile genc cāmî‘
Medâris zâviye tekve şavâmi‘

97. Bular şübbâna nisbetle kafeşdür
Nihâyet yâ cerebdür yâ baraşdur

98. Şebâb eyyâmıdur zevk u zarâfet
Gele pîrî o dem tevbe ‘ ibâdet

99. Görüp geçürmede var başka etvâr
‘Ucub qalmaz bilür kendin günahkâr

100. Bilür cürmin düşer havf-ı Hudāya
İder ihlāş tazarru' la du'āya
101. Gele şeybī vaqāra irişesin
Nefis görmiş geçürmiş ārzūsın
102. O dem it tevbe-i maḥv ola evzār
Şükür Mevlāya kim bir ismi Ğaffār
103. Cevāb it söz degil ḥaḳḳa muṭābıḳ
Hevā vü nefis ü şeyṭāna muvāfıḳ
104. Niçe ḥaḳ ola kim nefse mü'ellif
Gerek 'aḳla gerek naḳle muḥālif
105. Cevāb-ı 'aḳlī budur eyle iz'ān
Bunuñla def' olur iğvā-yı şeyṭān
106. Ecel emri Hudāda sırr-ı mektūm
Anıñçün kimse bilmez vaḳt-i ma'lūm
107. Ölüm pīr ü cüvāna cümle yiksān
Bu ğafletdür dimek var niçe ezmān
108. Yediñde vaḳt-i şeybe var mı ḥüccet
Fenā milkinde 'ayşa tül-ı müddet

(6a)

109. Meşîb-i¹⁰ pîre yâ maşşûş ola fevt
Cüvân ü tâzeler çün olmaya mevt
110. Niçe ‘âķil olur mevhûma maġrûr
Ecel va‘ deye küyemez ķavl-i meşhûr
111. Bilinmez belki andañ ‘ ömr-i mektûb
İrer ĥatme ķalur inkâr-ı maşşûb
112. Cevâb-ı ‘aķlî bildüñ ķaldı menķûl
İdem naķl-i ĥaber sen eyle ma‘ ķûl
113. Resûlu’llâĥ buyurup itdi taĥvîf
Helâk oldı o kimse itdi tesvîf¹¹
114. Budur tesvîf ma‘ nâsın bil ey yâr
İzâ‘ at ider evķâtın be-her bâr
115. Keselle ĥâ‘ atın vaķtın geķirür¹²
Bugün yarın iderem dir oturur
116. Ecel gelür irişür ġâfil insân
Taşavvur itdigine bulmaz imkân

¹⁰ 109a. Meşîb-i : Meşîb

¹¹ Hadis: “İşî savsaklayanlar perişan olmuştur” (Yılmaz, 2013, s.219).

¹² 115a. geķirür : geķirüp

117. Veyā za‘ f u fütūr irer kuvāya
 azā anda olur ‘ āciz edāya
118. Di bir daı ki nefsi bu meşelde
 Hemān bir göredür ab‘ -ı ‘ amelde
119. Gerekdür merd-i kāmil ide ta‘ līm
 Gire dizgine gerden ide teslīm
120. Eger nā-ehl eline düşse alır
 Öküzvārī hünersiz tenbel olur
121. Veyā bed-ū olur ārūn-ı mel‘ ūn
 Olur şāibi ‘ āciz zār u mabūn
- (6b)
122. Müfīd olmaz aa ta‘ līm ü tekrār
 alır menzilci arcı āir-i kār
123. Anu mişli nefis terk olsa āle
 Gider fiş u fücūra lā-muāle
124. Olur ‘ işyān aa gūyā abī‘ at
 Müfīd olmaz daı hirgiz naşīat
125. Şaīl olur o dem emr-i‘ ibādet
 Şeāvet arturur sā‘ at-be-sā‘ at

126. Olur ھاqq-ı tarıke sevķ-i dūşvār
Gerek cehd-i belıg ü sa'y u tekrār
127. Veyā bulmaz hidāyet ider ısrār
Olur şebt-i tūmār-ı kavm-i fūccār
128. Ve ger ire hidāyet aña āhır
Peşimānı nedāmet bellü zāhır
129. Bilür mü 'min ' uşāta var cehennem
Hıkk-ı ' abd taleb olmaķ muşammem
130. O demde tevbedür yoķ ğayrı meslek
Görindi çün zamān-ı mevt-i mūhlik
131. Ne' am şıdķa muķārin tevbe maķbūl
Olur var naşş u hem āşār-ı menķūl
132. Dağı var tevbe için şart-ı lāzım
Peşimānı vü olmaķ terke ' āzım
133. Hıkk-ı 'llāh için lāzım kazādur
Hıkk-ı ' abd¹³ olur lā-büdd edādur
134. Girān-nefse bugün farzūñ edāsı
Kaçan olur fevāyitler kazāsı

¹³ 133b. Hıkk-ı : Hıkk u

(7a)

135. azā iun mevā'idi¹⁴ u ma'rūf
Hudānuñ raħmetine ala mevūf
136. azā anda irer fazl-ı edāya
Meşel sultān müsāvī mi gedāya
137. Hıū-ı 'abde ğāyet müşkil aħvāl
Kimi elden kimi dilden kimi māl
138. Anuñ her birini anda bulasın
Veyā var mı ola aın viresin
139. Aña kim ğırra olma ismi Ğaffār¹⁵
*Ve men y'amelleri*¹⁶ fikr¹⁷ eyle tekrār
140. Nedāmet fā'ide virmez o demde
alursın derdini dermān-ı ğamda
141. u bildūñ tevbenūñ itmāmı 'usret
Ma'āşī itmemege eyle himmet
142. Gerek evvel o vatı fikr idesin
'Azāb-ı āħiret var zıkr idesin

¹⁴135a. mevā'idi : mevā'id

¹⁵ 139a. Aña kim ğırra olma ismi Ğaffār: Aña ğarre olma kim bir ismi Ğaffār

¹⁶ Zilzal/8: "Zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur"(Yıldırım, 2015, s.599).

¹⁷ 139b. fikr : fikir

143. anā' atle ekersin el ulümden
Diye Mevlā ki rāzıyam ulımdan
144. Bunu farz eyle tevbeñ ola mabül
Dinildi bu meşelde şevb-i mağsül
145. Cedīd-i pāk müsāvī mi ğasīle
Şatar beyyā' anı şey' -i alīle
146. Ne nāzik pāk ola neş'eñ ezelden
Mülevveş olmamış ħubş-ı 'amelden
147. Edā olmuş ola cümle evāmir
Ola t̄ahir bevātın hem zevāhir
- (7b)
148. Varasın maşşere bu veche sālīm
Diyen olmaya vir ħaım a ālīm
149. Ferāyızler mü'eddī vatı ile
Mu'āheẓ olmayasın bir şey' ile
150. O demde olmaya erre telāşe
Dinile merħabā gec ıll-ı 'arşa
151. Ne devlet bu ne ' izzet bu sa' ādet
İder' āıl bunu taşşīle diat

152. Hılâfı cānibin gel diyem ey yār
Ki gitdiñ maḥşere bā-ḥiml-i evzār
153. ‘İbād aḥvāliçün¹⁸ naşb ola dīvān
Ola ḥākim önüñde Rabb-i Yezdān
154. Hıḫūḫ erbābı cem‘ olmış geleler
Alıvir ḥaḫḫımız yā Rab diyeler
155. ‘Afv¹⁹ eyleñ deyü yalvarasın sen
Diye itdigüñi²⁰ bilmez misin sen
156. Ki dirdiñ aluram ḫarbile sizden
Ne yüzle dileyesin ‘afvı bizden
157. Alurduñ ḫarbile ḫahrile ol gün
Virürsin ḥaḫḫımız ‘adlile bugün
158. Hıḫūḫa vireler hep cümle ḫayruñ
Dinile ḫaldı niçe ḥaḫḫı ḫayruñ
159. Dinile anlarıñ vizrini taḫmīl
İdüñ buna bu veche ḥaḫḫı tekmi̇l

¹⁸ 153a. aḥvāliçün : aḥvāli için

¹⁹ 155a. ‘Afv : ‘Afv

²⁰ 155b. itdigüñi : itdigün

160. Eger kāfir olursa şāhib-i ḥaḳ
Şevāb almaz ‘ azāb olmak muḥaḳḳaḳ

(8a)

161. Ḥuḳūḳu’llāh daḥı var niçe noḳşān
Menāhi işlenilmiş niçe‘ işyān

162. Bular cem‘ olalar taḡlar mişāli
Dimek olur mı yok ḥimle mecāli

163. Meşiyetde ḳalur ol demde ḥālīñ
Niçe ḥükmī olursa Zü’l-celāliñ

164. Ḳalur ümīd Ḥudādan ola raḥmet
Ve yāḥūd bir şefā‘ at ide sebḳat

165. Rızā idüp ide ḥaşmīña iḥsān
Ḥudā hem kendi ḥaḳḳın ide ḡufrān

166. Ele girse bu da fevzi sa‘ ādet
Çekildi ḥaşyet ammā şoñ selāmet

167. Ve yāḥūd ḥükm ide ol Rabb-i Deyyān
Atın bunu caḥīme yaḳa nīrān

168. Müfīd olmaya saña āh u efḡān
Veyā olmuş olasın zār-ı giryān

169. Günāhınca alursın nār iinde
Nie dürlü' az b u z r iinde
170. 'U t i n mev 'id na-1 mat m
Seni n rahmet-i H k ayrı ma' l m
171. Nie'  k l olur mech le mar r
Ol amadur ki h ly  ile mesr r
172. 'U t-1 m 'min n i n riv yet
Yidi bin yıl alur var anla  yet
173. Bu d ny nu atı endek zam nı
Kederd r ekeri az  d-m nı
- (8b)
174. Bu endek d nyeni²¹ lezz t  i n
Olasın m stah k -i n r ni n
175. O da n r-1 caim ola ' az bin
Zam nı bin yıl ola y  yedi bin
176. Ne vechile ces ret ide ins n
Bu bir aflet ki h   oldu h zl n
177. aih nail ile geldi riv yet
Res lu 'll h idüp n r  hik yet

²¹ 174a. d nyeni : d ny nu

178. Didi ednā ' azābı ehl-i nārīñ
O kimsedür diyem bil hāl-i zārīñ
179. Geyürürler iki na' lın aña nār
Harāretten başında beyni kaynar
180. Buña mü 'min olan ādem ' acebdür
Dili taşdur timürdür yā haṭabdur
181. Yataḫ yatur gözine girer uyḫu
Enīn ü zāre düşürmez bu ḫorḫu
182. Ḥaḫīḫat bizde var bir gūne eṭvār
Nice ḡaflet dinür ḫāṣā ki inkār
183. Meṣel dinse seni gel ḫāḫī ister
İdermiş bir kiṣi da' vāyı ister
184. Veyā dinse ki gelmiş bir müsāfir
Dimiş yolda senüñçün var mübāşir
185. Ve yāḫūd bir fülānı yolda nāzır
Seni ḫarba ' aṣā destinde ḫāzır
186. Ḥarām olur özüñe ḫ'āb u rāḫat
Arasın ḫapu ḫapu ' avn u nuṣret

(9a)

187. Budur derd-i derūnīñ nic'olur²² hāl
 ' Aceb noqşān olur mı 'ırz veyā māl
188. Dimezsın hıç Hudā gönderdi Qur'an
 Niçe āyāt ile vaşfoldı nīrān
189. Kim anda var nice aġlāl u enkāl
 Dağı maşşerde var aḥvāl u ehvāl
190. Resūlu'llāh dağı buyurdı āşār
 'Uşāt için müheyyā dūzaḡ u nār
191. Bunı bildiñ nedür sende cesāret
 İdüp fısqı dağı lāf u mahāret
192. Neden yoqdur bu qorqudan telāşıñ
 Diken olmaz saña ḡ'āb²³ u firāşuñ
193. Bunıñ aşlı budur bil za'f-i imān
 Yaḡın artduqca artar ḡavf-ı insān
194. Hidāyet irişe Haq ide iḡāz
 Yaḡın ü ḡaşyet iḡsān ide Feyyāz

²² 187a. nic'olur : nice olur

²³ 192b. ḡ'āb : ḡāb

195. Hele şübbān şebābe ola mağrūr
Bu vehmle deliķanlı ola ma'zūr
196. Ne ğaflet o ki düşmiş za'f u pīre
Yine 'iṣyān ider işler kebīre
197. Ümīdi yoķ diye var nice evķāt
Olam tā'ib idem nice 'ibādet
198. Hemān aldar bu veche anı şeytān
Hudā erħamdur ider 'abde ğufrān
199. Belī Mevlā Kerīm bir ismi Ğaffār
Dağı hem Müntakīm hem 'Adl ü Qahhār
- (9b)
200. Eger 'adlile ola ħükm-i cārī
Müfīd olmaz ne zārī vü ne yārī
201. Qulam dirsın yoķ emre i' timādīn²⁴
Ki ğüyā yoķ kitāba i'tibārīn
202. Niçe münker ma'āṣī işlenilmiş
Ğamı yoķ sende ğüyā suç degilmiş
203. Gerekdür bilesin kendiñ günehkār
İdesin dā'im istiĝfārı tekrār

²⁴ 201a. i' timādīn : İtimād

204. Gerek her gün idesin hem hisābı
Ne ğālib bilesin vizr ü şevābı

Fī-beyān-ı lüzümü'l-‘ilmi ile'l-‘ameli ve-fazlıhi

205. Kelāmıñ sevķi virdi böyle intāc
Mużırrı nāfi‘ i²⁵ temyīze muhtāc
206. Hudānıñ emr ü nehyin bile ‘āķil
Mümeyyez ola añā haķķ u bātıł
207. Bu temyīze gerekdür ‘ilm ü ‘irfān
Her aħkāmı bile qalmaya noķşān
208. İde şer‘e qamu emrini taṭbıķ
Hidāyet irişe Haķ ide tevfiķ
209. Netice lāzım oldı ‘ilm-i taḫşıl
Olur ḫāşıl anıñla dīni tekmił
210. ‘İlim cevher durur kim yoķ mümāşil
Dü dünyā²⁶ olur anıñla²⁷ tevāşul
211. ‘İlim na‘t-ı Hudādur añla ey yār
Cehille zemm olundı diñle küffār

²⁵ 205b. Mużırrı : Mużırrı ve

²⁶ 210b. dünyā : dünyāya

²⁷ 210b. olur anıñla : anıñla olur

(10a)

212. Hūdā Qurʾān içinde itdi temṣīl
Müfessirler bu veche itdi teʾvīl
213. Buyurdi cehl²⁸ zulmetdür ʿ ilim nūr
Daḥı ʿ ālim başīr ü cühelā²⁹kūr
214. Cehil çün zulmet oldu bildiñ ey yār
Zalām içre niçe ḥāşıl olur kār
215. Gerekdür nūr u rüşen ola zāhir
Dedi ceyyid mümeyyez ola āḥir
216. Olur aʿ mā kişi gitdükde rāha
Baḫar çamura yāḥūd düşe çāha
217. Başīr olan irer rāh-ı şevāba
Düşürmez kendini çāh-ı ḫarāba
218. Daḥı hem ğayrıya ider delālet
Ṭarīḫ-i müstaḫīm üzre hidāyet
219. Merāmına irer işāl olur Bār
Alur ḫayır duʿ ā³⁰ hem ecr-i bisyār

²⁸ 213a. cehl : cehil

²⁹ 213b. cühelā : cāhil

³⁰ 219b. ḫayır : ḫayr-ı

220. Dañla añla kim yoğdur ‘ ilme ğāyet
Devām üzre taleb lāzım nihāyet
221. Resūl ʿullāh buyurđı kim idiñ cehd
‘ İlim isteñ *mine ʿl-mehdi ile ʿl-lağd*³¹
222. Emir buyrıldı maħbūb-ı Ğudāya
‘ İlimde izdiyād eyle du‘ āya
223. Du‘ āsında diye kim *zidni ʿ ilmen*³²
Bu taħkik-i dağiki eyle fehmen
224. ‘ Ulūmıñ cūmlesi ‘ ayn-ı fażilet
Velikin mağşad-ı ağşā şerī‘ at
- (10b)
225. Anıñla buldılar rāh-ı şavābı
Anıñla bildiler vizr ü şevābı
226. Gerekdür evvelā Ğusn-i ‘ ağāyid
Pes andan ‘ ilm-i Ğāle Ğāş kavāyid
227. Pes andan lāzım olan ‘ ilm-i tekmił
Aña dā ʿir ‘ ulūmı eyle tağşil

³¹ Hadis: “Beşikten mezara kadar ömür boyu ilmi öğrenmeğe çalışınız” (Yılmaz, 2013, s.654).

³²Tāhâ/114 : “Demek ki gerçek Hükümdar olan Allah çok yücedir. Sana vahyedilmesi henüz tamamlanmadan unutma endişesi ile Kur’ân’ı okumada acele etme ve : Yâ Rabbî ! Benim ilmimi artır” (Yıldırım, 2015, s.319).

228. O fenler ‘ilm-i zühd ü ‘ilm-i ahlāk
Dağı ‘ilm-i taşavvuf olur ıtlāk
229. Dinilmez hiç fenne ‘ilm-i mezmūm
‘Araftü’ş-şerre lāli’ş-şerri ma‘lūm
230. Gerek evvel ‘aķāyid ‘ilm-i tevḥīd
Dağı hem ‘ilm-i Kūr’ān fenn-i tecvīd
231. Kelām ile olur te’bīd-i tevḥīd
Kütüblerde berāber oldu taķyīd
232. Fünūn-ı mu‘tenādan ‘addi lāzım
Gerek taḥşīline olmaķ mülāzım
233. Gerek fıķıh şerī‘at fenn-i fetvā
Beyān-ı ḥıll ü ḥürmet faşl-ı da‘vā
234. Gerek ‘ilm-i uşūl ü fenn-i bürhān
Kıyās icmā‘-ı sünnet³³ naşş-ı Kūr’ān
235. Gerek ‘ilm-i ḥadıṣ [ü]³⁴ fenn-i āşār
Ṭarīķ-i aḥz u naql u fi‘l ü iḥbār
236. Gerek aķşu’l-maķāşid ola taḥşīl
Budur bil ‘ilm-i tefsīr ile te’vīl

³³234b. icmā‘-ı : icmā‘ u

³⁴ 235a. [ü] : —

237. Dağı var niçe fennü 'l-inşā ma' ruf
Sevālif fenler olur aña mevķūf

(11a)

238. O fenler şarf u naħv ü hem ma' ānī
Dağı fennu 'l-luġat aşl u mebānī

239. Bu fenlerle olur ma' nā-yı Qur'an
Dağı i' cāzına iz' ān u iķān

240. Gerek delīl-i serd basit-i bürhān³⁵
Oķu edeb-i baħş ü fenn-i mizān

241. Gerek fenn-i ħisāb u resm-i erķām
Ferāyiz bunlar ile olur itmām

242. Dağı var ' ilm-i tıbb aħvāl-i ebdān
İder ħükm-i mizāca nabz-ı bürhān

243. Ĥavāşşın bilür eşyānıñ ide derk
Nedür lāzım ide nedür ide terk

244. Dağı var hey'et ü ħikmetle hendes³⁶
Bularıñ resmini bilmek saña bes

³⁵ 240a. delīl-i serd basit-i bürhān : serd delil ü basitbürhān

³⁶ ħikmetle : ħikmetle ve

245. Gerek ehl-i kemāle fenn-i inşā
Vire şūret kelāma keyfe-māşā
246. Münāsib hāl edā-yı hüsni ta' bîr
Eşer ider zamā'irde çü teshîr
247. Edā-yı bârid ider sehl-i tebtîl
İder hüsni edā ma' kûdı taḥlîl
248. Daḥı hem hüsni ḥaṭ ni' me'l-me'ârib
Olur miftâḥ-ı ebvâb-ı mekâsib
249. Hemân kaşr itme aña nef' i dünyâ
Daḥı ḥâşıl olur anuñla 'uḡbâ
250. Ḥuşuşâ kim yazıla nazm-ı Qur'ân
Kalur bâkî okunur niçe ezmân
- (11b)
251. 'İlim 'uḡbâ içündür aşl-ı niyyet
Gidermekçün nefisden cehl ü zulmet
252. 'İlim uḡrâ içündür evvel âḥir
Daḥı dünyâda olur luṭf-ı zâhir
253. Sühûletle olur vech-i ma' âşı
Ki sâ'irler gibi çekmez telâşı

254. Biraz andañ olur nisbet ʿavāma
Velī ekşer muķārindür devāma
255. İder herkes aña tevķir ü iʿzāz
İder ķatʿ-ı menāzil rütbe-iķrāz
256. Emīn olur zulümden ekşer-i ķāl
Ķatilden ķavfı yoķdur fāriķüʿl-bāl
257. İder mīr ü selāķin ķusn-i iķbāl
İderler şadra iclās ile iclāl
258. Ķamu yirde iderler aña ʿizzet
Aranmaz yā neseb yā māl ü devlet

Fī-beyān-ı tevķirüʿl-ʿulemāi

259. Ķü ʿilmiñ fażlı dindi oldu maʿlūm
Olur ʿālimleriñ hem-ķadri mefhūm
260. Gerekdür ʿālime iķrām u tevķir
Teķāķubda idesin ķusn-i taʿbīr
261. Aña ʿilmi için eyle maķabbet
Şaķın dünyā için itme ʿadāvet
262. Daķı faķrile itme ʿizzi tenķiş
Hemān iķnāsına it saʿy u taķriş

(12a)

263. Eger zāhir olursa ba'zı taḫṣīr
Çalış setre şaḫın ḫaşd itme teşhīr
264. Uyup nefse şaḫın itme ihānet
Çekersin 'āḫıbet andan veḫāmet
265. Ḥaberde vārid oldı oldı mefhūm
Ki 'ālimler lūḫūmı oldı mesmūm
266. Dinildi *mevt-i 'ālim mevt-i 'ālem*³⁷
Saña tefhīm idem añla maḫālem
267. Murād oldur ki 'ālim 'āleme rūḫ
Gide rūḫı ḫalır çün şey'-i mezbūḫ
268. Gider revnaḫ olur çün cīfe menfūr
Gider ḫayrı zuḫūr ider şeri şūr

Fī-ri'āyet-i ḫaḫḫı'l-üstāzi

269. Daḫı bilmek gerekdür ḫaḫḫ-ı üstād
Ki ta'lim eyledi var ḫaḫḫ-ı irşād
270. Gerek her ḫāl ile taḫdīm ü iṣār
Rızāsını gözet sa'y eyle her bār

³⁷ Hadis: “Âlimin ölümü, âlemin ölümü gibidir” (Yılmaz, 2013, s.543).

271. Hılâfî re'yi üzre itme ısrâr
Menâhîde 'özürler eyle izhâr
272. 'Alî hâzretleri buyurdu ta' bîr
Beyân-ı hâkķ-ı üstâd itdi taķrîr
273. Kelâmınıñ budur ma' nâ-yı şarfi
Beni 'abd itdi o k'öğretti³⁸ hârfi
274. İşit bir hârî diyenüñ hâkķı niçe
Dimiş saña [ki]³⁹ h'âceñ niçe niçe
(12b)
275. Gerekdür idesin hâkķa ri' âyet
Delîle mâl ile luţf u iţâ' at

Fî-beyâni 'l-ķanâ' ati ve-fevâ'idihâ

276. Dağı nuşuķımız⁴⁰ saña ķanâ' at
Anıñla 'ırz u dîn olur selâmet
277. Ķanâ' at şâlihîne hayr-ı hâşlet
Hudâdan 'abd-i hâşşa hâşş u hil' at
278. İder ķâni' umûrın hâkķa tefvîz
Tama' lar eylemez hûkmine ta' rîz

³⁸ 273b. k'öğretti : ki öğretti

³⁹ 274b. [ki] : —

⁴⁰ 276a. nuşuķımız : nuşımız

279. Şerehle nefsinı atmaz belāya
Hemān rāzī olur kısm-ı Hudāya
280. Ne gelse fazl-ı Hāğdan aña k̄ānı^ç
Dimez azdur ne ola buna mānı^ç
281. Ğınā kalb ile sālimdür kederden
Dağı züll-i telāş-ı der-be-derden
282. Çü dil rabṭ eylemiş ol fazl-ı hāğkat
İbāda rabṭile çekmez meşakḳat
283. Olur fazl-ı Hudāya i^ç timādı
İder ikmāl şükre ictihādı
284. K̄anā^ç atle olur şükre muvaffağ
Ṭama^ç küfrāna mürısdür muḳaḳkağ
285. Şükürle ni^ç met artar naşş-ı Kur^ʾān
Dağı küfrān ider irāş-ı ḫırmān
286. Diye el ḫayrū fimāḫtera h^ʾullāh
Budur sālikleriñ rāhı [ki]⁴¹ ḫoş rāh

⁴¹ 286b. [ki] : —

(13a)

287. Bu tefvīze ʔamaʕ olur muʕānid
Olur ʔamaʕ ʔazāʕ ullāha ʕānid
288. ʔanāʕ at fazlına ʔok vārid āṣār
Kütüblerde yazıldı niʕe aḥbār
289. Kelām-ı *kenzü lā-yefnā*⁴² bu meṣhūr
Velī vech-i ũebeh fi ʔl-cümle mestūr
290. Budur zāhir ola maḥṣūd-ı ʔāʔil
O ũāḥib-kenze yoḥdur hiʕ ḡāyil
291. Maʕ āṣ emrinde ʕekmez o telāṣe
Dolınmaz ũemʕ -i nāṣı ʕün firāṣe
292. Anuñ miṣli ʔanāʕ at ũāḥibi hem
Maʕ āṣ-ı dūnyevī⁴³ ʕün ʕekmeye hem
293. Veyā maʕ nā budur ũāḥib-ʔanāʕ at
Tevekkül fazl-ı Haḥḥa ider elbet
294. Ḥudānīñ fazlına yoḥ ʕünki ḡāyet
ʔanūʕ iñ kenzide bulmaz nihāyet

⁴² Hadis: “Kanaat tükenmez bir hazinedir” (Yılmaz, 2013, s.354).

⁴³ 292b. Maʕ āṣ-ı : Maʕ āṣı

295. Denî dünyâ için itmez lecâcı
Sükût u şabrile bulur ‘ilâcı
296. Bu vechile olur dillerde mergûb
‘ Afîf olur ‘ibâd içinde maḥbûb
297. Teşâcür kim zuhûr ider herḥâl⁴⁴
Ḥalâyık içre ekşer da‘vâ-yı mâl
298. Ḥuşûşâ kim miyân-ı aḳrabâda
Budur da‘vâ ki almışsın ziyâde
299. Ḳanû‘ olan ider terk-i me’ârib
Sever anı ecânib hem eḳârib
- (13b)
300. Seni maḥlûbına bilse müsâri‘
O dem olur ‘adâvetle muşâri‘
301. Ḳanâ‘ at ba‘zı faḫlı dindi ey cân
Diyem ma‘nâ maḥallin eyle iz‘ân
302. Ḳanâ‘ atde gerek nefis ola maḥkûm
Düşürmeye seni şevvâte mezmûm
303. Ola ḥâzır kifâf-ı rızka râzî
Saña lezzât ile olmaya ḳâzî

⁴⁴ 297a. herḥâl : hereḥâl

304. H̄elālinden alīle ola ābır
H̄arāmla⁴⁵ saña olmaya mükābir
305. Budur ma' nā ma' āş emrinde teshīl
İdem ba' zı maħaller saña tafşīl
306. Ne lāzımdur a' āmuñ ola her ān
H̄alāv-1 sükkeri yā laħm-1 biryān
307. Veyā laħm-1 decāc u geyk ü dürrāc
Ola envā' -1 şürbe ahve mevvāc
308. anā' at olsa vāfī āş u ayran
Düşer vatı aranur nān u soğan
309. Niçe var [ki]⁴⁶ idāmı milħ ü za' fer
Ki dökmez āb-1 rüyın eylemez cer
310. Gehī olsun idāmıñ cübñ ü düşāb
Gehī tāze fevākih gāhī hoş-āb
311. H̄udā tevsī' iderse gāh u gāhī
a' āmıñ laħm olur tā murğ ü māhī
312. H̄uşūliçün şaın itme tekellūf
Fevāyitçün şaın çekme te'essūf

⁴⁵ 304b. H̄arāmla : H̄arām ile

⁴⁶ 309a. [ki] : —

(14a)

313. Ekil vaḡti budur ṡab^ç ola ṡālib
Tamāmı iṡtihā-cū^ç ola ḡālib
314. Daḡı lāzım ekilde ola kıllet
Ḳıvām-ı nefsiñe ide kifāyet
315. Hazīmden fazlası ṡer^ç ile mezmūm
Daḡı ṡıbben muzırr oldıḡı ma^ç lūm
316. Ḥuṡūṡā kim ekilde ola idḡāl
Yimek üzre yimek bī-hazm u iḡbāl
317. Ekūl olur ṡabāyi^ç lerde menfūr
Dinūr šıḡır gibi yir yā çömezdūr
318. Kelāl ĩrāṡ ider zihne fikirde
Kesel-ṡab^ç a^ç ibādāt u šükürde
319. Daḡı olur mu^ç āvin nefse ḡuvvet
Olur zā^çid aniñla ḡırṡ u šehvet
320. ṡa^ç ām⁴⁷ günde bir iki olsa cā^çiz
İkiden fazlası ḡaddi mücāviz

⁴⁷ 320a. ṡa^ç ām : ṡa^ç āmiñ.

321. Kişiyē medḥ olur üç şeyde kıllēt
Kelāmı ekli nevmi itme ğaflet

322. Libāsıñda daḥı hem itme ifrāt
Ḳamu ḥālde gerekdür ola evsāt

323. Egerçi ola devlet (- . -)⁴⁸ māl
Yine olsun libāsıñ evsāt-ı ḥāl

324. Ne lâzım ola ḳuṭnī şāl u Hindī
Veyā destār ola çaçmaḳ u bendī

325. Veyā zerd-i zebildār ola nev sar
Ḳuşaḳ zerrīn⁴⁹ kemer bend ola hem çār

(14b)

326. Ne lâzım ferv ola sammūr u vaşaq
Veyā nāfe ola Mosḳav ü Azaq

327. Ḳanā'atle yarışur biz ü kettān
Ola taḥşıl eshel saña her ān

328. Yaraşur ferv-i ḳuzı nāfe-i Rūm
Eliñ geydüklerle olma maġmūm

⁴⁸Metinde bu kısımda boşluk vardır.

⁴⁹ 325b. zerrīn : zerrīn

329. Geyin çuqa vü kürkiḥālolinca
Eger olmaz ‘ abā-yıIstranca
330. Daḥı var niçe kes muẓṭarru ’l-aḥvāl
Giyer ḥinde yamalu bulamaz şāl
331. Gerek mesken maṭāyā vü perestār
Ḳanā‘ atle gerekdür ola reftār
332. Ne lâzımdur yapasın ‘ ālī bünyān
Ola envā‘ -ı şan‘ at naḳş-ı tavan
333. Ne hoş olur pederden girü ḳalmıṣ
Ve ger olmaz yeñi ḥāzır yapılmıṣ
334. Binā muḥkem gerek bir müdde bākī
Hem ola berd ü ḥarrda saña vākī
335. Ne lâzım ḥizmet için tāze ğilmān
Meşāliḥçün yiter Gürcī ḳaḳavan
336. Ğazā erbābına lâzım eyü at
Neden lâzım deñilsin at u ālāt
337. Ğurūr u kibr için olan maṭāyā
Olur aṣḥābına vizr ü ḥaṭāya

338. Żarūrī maşlahatçün ola lâzım
 Һuşūşā rāh-ı Һacca ola ‘āzım
- (15a)
339. Ne lâzım at Türkmānī küheylān
 Yarışur eyü bağla atı⁵⁰ pālān
340. Gözim nūrı eyü fehm it maķāmı
 İdem zübde saña ķaşd u merāmı
341. Һudā ihsān iderse māl u ni‘ met
 Refāhiyet ile eyle ma‘ işet
342. Ve ger olursa ĩrād-ı muķarrer
 Aña uydur maşārifi ber-ā-ber
343. Eger olmaya māl u bellü ĩrād
 Gerek şabr u ķanā‘ at ola mu‘ tād
344. Ayaęıñ yorganıñca ķavli mi‘ yār
 Һayāl-i Һāma düşüp yüzme reftār
345. Ґanā‘ at o kimesneye olur farz
 İder maşraf zulümden yā alur ķarz
346. O kim yok māl u ĩrād-ı muķarrer
 Düyün māla berāber yā mükerrer

⁵⁰ 339b. bağla atı : bağla ve atı

347. urur bir dā'ire etbā' u uddām
İder fetih-i bābı⁵¹ kendüye nām
348. Murādı şayd-ı māl-ı derd-mendān
Biler dā'im iliñ mālına dendān
349. Gehī lāf u güzāf u geh mülāyim
Gehī rüşvet alur gāhī cerāyim
350. Düşe ger bir za'ifñ işi semte
İder fikri varur bir müdde şamta
351. Döner[vü] dir bu emre birkaç ā'yān
Eger rüşvet virilmez saña noqşān
- (15b)
352. Odur nā-çār ider emrini tefvīz
Hem ider kılllet-i aqvāle ta'riż
353. İder teşmīr-i sāk u sa'y-i mevfūr
Bitürür maşlahat mesrūr u mağrūr
354. Alur il nāmı ile şey'-i vāfir
Budur faħrı kişi kesbinde māhir
355. Yedirür bir niçe eşhāşa anı
Ola şāyi' anıñla nām u şānı

⁵¹ 347b. fetih-i : fetih

356. Benim rûhum eyü olmaz bu vādī
İki ʿ âlemde olur rû-sevādī

357. Ẓanāʿ at eyle olma buña māʿil
Budur haq andan evlā ola sâʿil

Fī-zemmi ʿt-ṭamaʿ ve-ḥubbi ʿd-dünyā

358. Niçe mümsik olur şüretde kâniʿ
Aña kâniʿ dinilmez hırşı mâniʿ

359. Ẓanūʿ olanda olmaz buhl ü imsāk
İder evvel ṭamaʿ dan nefsinî pāk

360. Ṭamaʿ ʿ aynı belādur merde nisbet
Belāsı çok durur ednāsı zillet

361. Ṭamaʿ la yıkar ādem iki dārı
Olur menfūr-ı halk mebgüz⁵²-ı yārı

362. Ṭamaʿ dan neşʿet ider her ḥasāyis
Zuhūr ider ḥabāyiş çün kenāyis

363. Ṭamaʿ dandur olan maʿ mül-i menkūs
Muʿ arraz kartaban yaʿ nī ki deyyūs

⁵² 361b. mebgüz : mağbüz

(16a)

364. Tāma‘ dandur iden ḥāṣā serīka
Cesāret eyleyen kaṭ‘ -ı tarīka
365. Eşeklerle gezen ol şāhid-i zūr
Mecālisde çalıcı deff ü tañbūr
366. Tāma‘ dandur kefen şoyıcı nebbāş
Olan suḥre vü mazḥak merd-i ḳallāş
367. Tāma‘ dandur olan ḥūn-ḥ̄ār-ı cellād
Daḥı ol zālīm-i bī-rahm u bī-dād
368. Tāma‘ dandur müzevvir iş düzenler
Olan ḥāyīn sikke ḳable zenler
369. Resūl ‘ullāh buyurdu kelīm cāmi‘
Gerek iz‘ ān ide her merd-i sāmi‘
370. İdüp nuşḥı zekīye ger baṭı‘e
Ki dünyā ḥubbı re’s-i her ḥaṭı‘e
371. Ḳanā‘ at müntic olur çok maḥāmid
Ki her biri mübeyyen bā-şevāhid
372. Bu cümleden biri cūd-ı saḥāvet
Biri ‘ iffet biri daḥı semāḥat

Fî-beyâni's-sehâ ve-fazlihâ

373. Saḥâvet ḥüsn-i aḥlâkıñ biridür
Güzel ḥaşlet durur medḥe ḥarîdür
374. Kâmu kesde saḥâvet nîk ḥaşlet
Daḥı a' lâ olur cem' ola devlet
375. Saḥî oldur virür farz-ı zekâtı
Daḥı mâliyye olan vâcibâtı
- (16b)
376. Daḥı iḥsân ider itmez rehâvet
O mevzi'lerde kim dinür mürüvvet
377. Gözedür aḥrabâ cîrân u emşâl
İder vüs'ınca ḳalmaz girü her ḥâl
378. Şaḥîḥ-i naḳl ile vârid ḥaberdür
*Saḥâ cennet içinde bir şecerdür*⁵³
379. Dutar andan saḥî destinde bir dal
O dal anı çeker cennete her ḥâl
380. Buḥul daḥı cehennemde şecerdür
Anı dutan varacağı saḳardur

⁵³ Hadis: “Cömertlik, dalları dünyâyâ uzanan cennet ağaçlarından bir ağaçtır. Kim onun dallarından birine tutunursa, bu onu cennete götürür. Cimrilik ise, dalları dünyâyâ uzanmış cehennem ağaçlarından bir ağaçtır. Kim de onun dallarından birine tutunursa, bu da onu cehenneme çekip sürükler!” (Beyhaki, 2003, s.307).

381. Eyā rūḥ-ı peder⁵⁴ sa' y it saḥāya
 Ḥudā tevfiḳ ide vüs' ü rehāya
382. Saḥādan oldı mezmūm iki cānib
 Gerek 'ākil bile ola mücānib
383. Biri imsāk-i müfriṭ buḥl u zınnet
 Biri itlāf u işrāf u sefāhat

Fī-zemmi'l-isrāf

384. Nice mezmūm ise añla muḳaşşır
 Daḥı ezyed mezemmetde mübezzir
385. Anıñ zemminde nāṭıḳ naşş-ı Qur'ān
Mübezzirler olur iḥvān-ı şeyṭān⁵⁵
386. Beni medḥ eylesünler deyü ey yār
 Mübezzir nāmına olma giriftār
387. Riyā için virilen olur işrāf
 Menāhiye olan maşrūf u itlāf
- (17a)
388. Sefāhat iki 'ālemde nedāmet
 Düşer zülle ider a' dā şemātet

⁵⁴ 381a. rūḥ-ı : rūḥı

⁵⁵ İsrâ/27 : Çünkü savurganlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise rabbine karşı pek nankördür (Yıldırım, 2015, s.283).

389. Olur ʿuqbāda zāyid derd ü ḥasret
Niçün ḥayr itmedim fevt oldu furşat

390. Ḥudā iḥsān ide ʿabdine niʿmet
Gerekdür ʿabde şākir ola elbet

391. Şükür budur rızāya ola maşrūf
Ki ol yirler ki şerʿan oldu maʿrūf

392. Ve ger ol māl ile kesb ola ʿiṣyān
O dem itmiş olur naʿmāya küfrān

393. Seḥī ādem disünler diyü mālīk
Virüp iflāsa düşmesün mālīk

394. Mücerrebdür ki müşrif āḥir-i kār
Olur müflis nazardan sākıṭ idbār

395. Baʿīd itsün bu ḥaşletden seni Ḥaḳ
Ġanī itsün daḥı şükre muvaffaḳ

Fī-beyān-ı buḥli ve'l-imsāk

396. Z̄emāyimden durur bil buḥl u imsāk
Diyem cān-ı peder⁵⁶ hoş eyle idrāk

⁵⁶ 396b. cān-ı : cān u

397. Baḥil oldur ki dünyā ḥubb-ı gālib
Edā itmez ferāyiz ḳanda vācib

398. Zekāt u fiṭre vü ḳurbān itmez
Ḥudānıñ emri farz-ı ḥacca gitmez

399. Mürüvvet eylemez ḥāl-i ‘ibāde
Arar ḳanda ziyāde var bāde

(17b)

400. Terahḥumla nazār itmez faḳīre
Cevābı sâ’ile Allāh yitüre

401. Şatar ‘ırzı virür cāna ‘azābı
Ki naḳş olmaya bir manḳır ḥisābı

402. Yüzine tükür eger aña ḳā’il
Hemān istemesün bir aḳçe sâ’il

403. Benim rûḥım bu ḥaşletden ba’îd ol
Edā-yı farz-ı vācible sa’îd ol

404. Mürüvvet it ‘ibāde vüs‘-i maḳdūr
Şaḳın olma ḥasāset ile meşhūr

Fî-beyāni't-tevāzu' i

405. Eyā rūḥ-ı peder it ḥüsn-i iḳbāl
Diyem niçe naşāyih lâzımu 'l-ḳāl
406. Tevāzu' dur biri ḥayru 'l-ḥışālîñ
O ḥaşletle olur Ḥaḳḳa vişālîñ
407. Tevāzu' ḥaşlet-i dervîş [ü] sâlik
Ki olmış ḳahrile nefsine mâlik
408. Ḳamu ḥalkı bilür merd-i Ḥudâdur
Daḫı kendin bilür 'âciz gedâdur
409. Ğurūr itmez 'ucub yâ kibr ü pindâr
İder taḳşîre nisbet nefsi her-bâr
410. Tevāzu' da gerekdür nefsi taḥḳîr
'İbâdu'llâha ḥüsn-i zann u tevḳîr
411. Gerekdür hażm-ı nefsiyle te'âmül
Ana niyyetle olmaya teḳâbül
- (18a)
412. 'İbâde ḥüsn-i zannuñ⁵⁷ ola ğâlib
Rızâsın iste ol taḥşîle tâlib

⁵⁷ 412a. ḥüsn-i : ḥüsn ü

413. Nazār idüp' ibāde digim el-ḥaḳ
 'Azīz olmaları benden muḥaḳḳaḳ

414. Ki zīrā çoḳ ma' āṣī bende ilden
 Baña anlardan evlā olma ḳandan

415. Niçe cā'iz diyem ben andan a' lā
 Ḥudā 'indinde belki benden evlā

416. Tevāzu' ehline her dilde yir var
 İder maḥbūb anı o ḥüsn-i eṭvār

417. O bende kim 'ibād ider meveddet
 Ḥudā rāzī olur ider meḥabbet

Fī-zemmi'l-kibri ve'l-gurūr

418. Tevāzu' cānibeyni oldı mezmūm
 Diyem it levḥa-i ḥāṭırda mersūm

419. Biri kibr ü gurūr ile tafazzul
 Biri züll-i hevān ile tezellül

420. Zemāyimden kibir ḡāyet eṣeddi
 'Abid kimdür tecāvüz ide ḥaddi

421. İde pindâr-ı kâzib kend'özine⁵⁸
 'İbād 'ullâhı almaya gözine
422. Benim rûhum bu haşletden 'arî ol
 Hudâ mebgûzî⁵⁹ olmakdan berî ol
423. Haķâretle nazâr itme 'ibâde
 Dime buna ne dirler bu ne zâde
- (18b)
424. 'İlim yok⁶⁰ câh u manşib yok dağı mâl
 Neseb yok hem heseb yok kuvvet-i kâl
425. Dinilmez bu maķûle şahşa insân
 Şekil insân velîkin zât-ı hayvân
426. Cevâb it nefsiñe di mâl u devlet
 İder dünyâ ricâli aña rağbet
427. 'Azîz olmak Hudâ 'indinde lâzım
 Olur 'âķil anı taķşîle 'âzim
428. Bu mazmûn ile vârid nazm-ı aķvam
 Kim etķâdur Hudâ 'indinde ekrem

⁵⁸ 421a. kend'özine : kendi özine

⁵⁹ 422b. mebgûzî : mağbûzî

⁶⁰ 424a. yok : yok ve

429. Һудādan Һavfa dinür aṣl-ı taḳvā
Olur mı devlet ile kiṣi etḳā
430. ʿ İlim dirseñ oḳudıñ kendiñ için
Anıñla Һalka kibr itmek neden çün
431. ʿ Amelle olmaya ʿ ilmiñ muḳārin
ʿ Azāb olur anıñçün saña yarın
432. ʿ Amel olursa ҡalmaz sende pindār
Gider daʿ vā gelür bil hazm u inkār
433. Bilesin cümle mü ʿminini iḳvān
Müsāvī cümlede İslām u imān
434. Tefāvüt māl u mañşibile dirse
Di anlar ādeme noḳşān bilürse
435. Menāşıbda ʿ adālet lāzım itmek
Be-ḡāyet müşkil iş Һaḳḳı gözetmek
436. Ҷamu īrād u maşraf vizre merhūn
Alur virür ʿ ibāde kendi medyūn
- (19a)
437. Һarām olduḳda māliñ ḫāli maʿ lūm
Ḫelāl-i nādiri⁶¹ ḡüyā ki maʿ dūm

⁶¹ 437b. Ҫelāl-i : Ҫelāli

438. Helâl olmuş seniñdür māl ile ne
‘ Abeş anıñla kibr itmek bilene
439. Bulınur niçe Naşrāñi Yahūdī
Ki senden çok ola māl u nuḡūdı
440. Tekebbürle ‘ ibāde itme ‘ unvān
Ḳamu dillerde peydā olur ‘ udvān
441. Çalış nefse tevāzu‘ it ṭabī‘ at
Dinildi ṭarḥ-ı külfet ḥüsn-i ülfet
442. Mecālisde gözetde şadr-ı ‘ ālī
Degilsin ḳāḏī müftī mīr ü vālī
443. Gerekdür ‘ ālimi elbette taḳdīm
Daḡı senden eyüsne eyle tekrīm
444. Mümāşil olana it ḥüsn-i teklīf
Bedāhatle geçüp ḳaşd itme taḥfif
445. Şeref zātında varsa giri ḳonmaz
Güneş balçıkla mümkün mi şuvanmaz
446. Eger ḳurı ḳalāfatsa vücūdñ
Taşaddurda dinür fehm it ḥudūdñ

447. İdersen ger maḳādire ri' āyet
Ḳadir ehli bilürler ḳadir elbet
448. Tevāzu' ehline yok bu tekelluf
Taḳaddümde te'ehḫürde ta' assuf
449. Şadır yā kafşgāh ' indinde siyyān
Budur ' azmi ki āzürde itme cān

(19b)

450. Mecālisde ḳu' ūdiñda edeb it
Ki erbāb-ı ma' ārif rāhına git
451. Otur ya' nī ki diz üzre mü'eddeb
Ḳamu evzā' u eṭvārīñ müretteb
452. Diziñ diküp yanın yanma melāde
Çevürüp eñse gösterme ' ibāde
453. Ṭa' āmiñda kelāmiñda gözet rāh
Gelicek nevbet-i vaḳtiñ ol āgāh

Fī-beyāni't-tezellül ve-zemmihi

454. Dimişdik hem tezellül ḫaşlet-i sū
Ḥudā ḫıfz ide olmaya saña maḫv

455. Tevāzu‘ addini olmak mücāviz
Temelluđ dinür aña ğayrı cā’iz

456. İder dünyā ricāline tabaşbuş
u‘d içün ider izne terabbuş

457. Varur erbāb-ı cāha dir ziyāret
Anı i‘ zām ider kendin aāret

458. Tevāzu‘ zann ider var ba‘ zı amak
İder ba‘ zı asa tevcih-i başmak

459.  bildiñ küll-i şey’ km-i Hudāda
Tezellül eylemek düşmez ‘ibāde

460. Varursın ehl-i cāha bī-meşālih
Ğurr ider olur senden msāmiħ

461. Oturursıñ ber-ā-ber kafşgāha
Olursın muntazır nīm-i nigāha⁶²

(20a)

462. Eger dir merħabā yā oş geldiñ
Ferah buldıñ ki cennetden yir aldıñ

463. Bzilp ‘arz idesin şorı ihlāş
İdesin oş du‘ ālar kendiñe aş

⁶² 461b. nīm-i : nīm ü

464. Ğurūr ile ide lāf u güzāfı
Diyessin cān u dilden yok ħilāfı
465. Nizām-ı ‘āleme dā’ir ħayālāt
Diye bundan bu çıkar var ‘alāmāt
466. Diyessin tedābīre söz olmaz
Ĥayıf bu diĸkat erbābı aranmaz
467. İde baĸş u ‘aṭādan lāf u da‘vā
Zihām-ı sâ’ilinden ide şekvā
468. Diyessin devletiñ şükridür ihsān
Velī yüzsüz çoĸaldı azdı insān
469. Tamām oldu ħurūfāt döndüñ ize
Diye biri nedür nef’iñ di bize
470. Ne ‘aĸlen var ne naĸlen var cevābı
Meger aĸmaĸ diye buldum şevābı
471. Meşāliĸçün varursañ eyle taĸfif
Ṭa‘āmı vaĸtine eyleme tevĸif
472. Her emr-i maşlahāt olma peşirev
Zarūri maşlahāt olduĸda mīrev

473. Şakın fakr⁶³ ihtiyācīn itme telmīh
Su 'ālinde id istignānı terciḥ

474. Hudānıñ fazlına it i' timādı
Ḳanā' at kenzine it ictihādı

Fī-beyāni'l-iḥlāş

(20b)

475. Eyā rūḥ-ı peder tevcīh-i zihn it
Seni bir ḥaşlete sevḳ eyleyem git

476. Güzel ḥaşlet durur her ' abde lāzım
Riyādan kaç ol iḥlāşa mülāzım

477. İki vechile lāzım ' abde iḥlāş
Biri itmek ' ibādet ḥālıḳa ḥaş

478. Biri beyne'l-ḥalā' iḳ ola dil-şāf
Ḳamu ḥālde gözede rāh-ı inşāf

479. Riyā budur ider fazl u nevāfil
Budur ḳaşdı ola dünyāya vāşıl

480. İder ba' zı fazāyiller ziyāde
Murādı gösteriş ola ' ibāde

⁶³ 473a. fakr : fakr u

481. Riyā ide anı a' māle taḥrīk
 ' İbādetde ' ibādı ide teşrīk
482. Bunuñla cezb ide ḳalb-i ' ibādı
 Ola ḥāşıl niçe dünyā murādı
483. Diseñ mu' ṭı vü māni' kim ider ḥaḳk
 ' İbādātın ' ibāde ider aḥmaḳ
484. Bütün ' ālem diseler eyü ādem
 Muḳaddersiz viremez nışf-ı bādem
485. İder şūrı vera' çün ehl-i taḳvā
 İdeler ḳāđı yāḥūd ala fetvā
486. Bu vechile niżāmın bula kārı
 Pes-i perde vura niçe şikārı
- (21a)
487. Veyā şāliḥ emīn diyü ide nās
 Anı mālına yā ' ırzına ḥarrās
488. Umulmaz zu' mı ile ide ḥā'in
 Neye fırsat bulursa ola kāyin
489. La' in ol dem uya nefis ü hevāya
 Vire mālı veyā ' ırzı tevāya

490. Riyā ğāyet ḥabīṣī ḥulḳ-ı sūnīñ
 atı mūṣkil olur taḥīri bunīñ
491. Medāfi‘ ler idersin albi taḥīr
 Ki dirsın ṣā’ibe almanı ıṭmīr
492. Bulur bir vechile albe ḥafī rāh
 ovar ihlāṣı dilden ḥāh-nā-ḥāh
493. Di nefse kim ḥalā’iḳ cümle muḥtāc
 ‘ İbādīñ her murādı virmez intāc
494. ‘ İbādāta Ḥudā olur mūcāzī
 ‘ İbādīñ aḥz ü a‘ṭāsı mecāzī
495. Dinür Şirk-i ḥafī Şer‘ an riyāya
 Belādur beñzemez sā’ir belāya
496. Bunīñ zarrı atı oḳdur ‘ibāde
 ‘ İbādet ḥırmenin virür ü bāde
497. eküp zaḥmet ‘ameller ile ecnās
 Őevābın zāyi‘ idüp ala iflās
498. Mūrā’i‘ün daḥı var özge maḥzūr
 Olur āḥir ‘ibād i‘inde menfūr

499. Meşel dirler ki dil-şāfī degildür
 Hülûşı yok hemân kırı şekildür

(21b)

500. Ki yok şübhe mürā'ī şūfī zerrāk
 Bu sa' y-i kûşîş-i dīnār-ı berrāk

501. Düşer yüzden olur maṭrūd-ı āḫir
 Olur ḥā'ib iki ' âlemde ḥāsir

502. Benim rûḫım çalış derde devāya
 Müdāvım ol bunı dāfi' du' āya

503. ' Abidden nesne umma ço riyāyı
 Hudānīñ fazlına it ittikāyı

504. Hülüş iḥsān ide Feyyāz-ı muṭlak
 Mürā'ī zümresinden itmeye Hāk

Fī-beyāni'l iḥlāş-ı beyne'l-' ibādı bi-ma' nā'l-istikāmeti

505. Dimişdik bir daḫı iḥlāş-ı cārī
 ' İbāde nisbet olur i' tibārı

506. Dimekdür kim gerek iḥlāş ' ibāde
 Huşûşā Hākka dā' i ol ziyāde

507. Eḳārib āşinā cīrān u ḥullān
Bularla ũlfet it ūıdḳile her ān
508. Ḥuzūrında ğıyābında ber-ā-ber
Ḥayır ḳaşdı ola fikriñ ser-ā-ser
509. Eger ide bir emre istişāre
Ḥulūş eyle di budur buña çāre
510. Ve ger zarrı olursa eyle iḳāz
Di zarrı var gerekdür bundan i' rāz
511. Ḥaber isterse söyle ūıdḳ-ı şāfī
Dimeḳ cā'iz degilse ḳo ḥilāfi
- (22a)
512. Eger sırrı olursa itme ifşā
Ve ger menhūm olursa eyle ḥāşā
513. Ki ğūyā dīn ü' ırzı māli⁶⁴ anıñ
Emānetdür yanında nite cāniñ
514. Şıyānet ũzre ol ḥıfz eyle her ān
İrişmeye añā bir veche noḳşān
515. Ola dostā zarar bir şey' saña nef'
Ḳo sen nef' i çalış zarrı ola def'

⁶⁴513a. 'ırzı : 'ırzı ve

516. Düşer vaḳti ḳabûl it saña zarrı
Gözet dost ḥâṭırın bilâ-gurûnı
517. Meger dostıñ murâdı ola münker
Di bu olmaz olur bu şerre müncerr
518. Mubâḥ olan emirde ḥâṭır-ı yâr⁶⁵
Gözetmek mümkün olur çâr-nâ-çâr
519. Degil câ'iz olasın yâ riyâdan
O emre kim olur Mevlâya 'işyân
520. Görüşmek ülfet ü şoḥbet ü ziyâret
Ḳamudan ḳaşdıñ olmasun ticâret
521. Gerek olsun eḳârib yâ ebâ'id
Dime andan bize var mı fevâ'id
522. Eḳâribde şıla şer' ile lâzım
Ecânibde şevâbına ol 'âzim
523. Gerekdür müslimîne ḥubb-ı fi'llâh
Ḥulûş ile te'amül eyle her gâh
524. Müreccaḥ olmasun manşıb yâ devlet
Di mü'mindür daḥı var ba'zı ülfet

⁶⁵ 518a. ḥâṭır-ı : ḥâṭır

(22b)

525. Bu iḥlāşa muḳārin istiḳāmet
Olur zıddı nifāḳ⁶⁶ ğıṣṣ u ḥıyānet
526. Çü iḥlāşa bular olur muḳābil
Nice mü ’min olur bu vaz’ a ḳā ’il
527. Benim rūḥım gerek her ḥāle iḥlāş
Olasın ḥālıḳıñña bende-i ḥāş

Fî-beyāni’l-istiḳāmeti ve’ş-şıdḳı

528. Maḥāmidden biri old’istiḳāmet⁶⁷
Aña menşe’ olur dīnde şalābet
529. Olur bu istiḳāmet şıdḳile tām
Daḥı ’iffet emānet buña encām
530. Bu ḥaşletler ḳamu memdūḥ u mergūb
Dü ’ālemde olur mevşūfı maḥbūb
531. Be-her ḥālīñde ol şıdḳa mülāzım
Anı söyle ki oldıñ aña cāzım
532. Kelāma [ki]⁶⁸ ferec ider dūrūğı
Ne rūḥ olur sözinde ne fūrūğı

⁶⁶ 525b. nifāḳ : nifāḳ u

⁶⁷ 528a. old’istiḳāmet : oldı istiḳāmet

⁶⁸ [ki] : —

533. Sözine kimse itmez i' timādı
İki ' âlemde olur rû-sevādı
534. Şehâdetde olur merdûd-ı mecrûh
Haber naql ide dirler kavî-i mercûh
535. Kimi var urılır kizbi yüzine
Dinür kâzib özi nedür sözi ne
536. Kimi var ihtişâmına dayanur
Budur zannı sözine il inanur
(23a)
537. Kimi dir kimse yüzime durmaz
Hayâ itmez hemân söyler aramaz
538. İder ba' zı anı hezlile taḥsîn
Kimi sâkit olur qalbinde nefrîn
539. Kizib her bir kişide ' ayb-ı mezmûm
Eşedd olur ekâbir ola menhûm
540. Kizib havf u ' acizden olur ekşer
Veyâ ḥaşm-ı kavî destinde muḫtarr
541. Aña bir mübtelâ olmaz bu hâle
Olursa ğayret ider kizb-i qâle

542. Kizible kim ki ŧ̄ret virdi iŧe
Düŧer āhir belāsı cān⁶⁹ vü baŧa
543. Kimi leffāf olurlar herze kāzib
Sözinde nef' i yoğ bil zarrı ğālib
544. Sefāhat-meŧreb olur bī-ħamiyyet
Dimez tekzīb iderler yoğ mürüvvet
545. Kizibden ađbeħidür ŧāhid-i zūr
Ĥudā andan ide her mü' mini dūr
546. İder az ŧey' ile çoğ mālı zāyi'
Veyā izħār-ı bātıl ħađđa māni'
547. Alur cümlesiniñ vizri vebālin
Ķıyāmetde göresin sū'-ı ħālın
548. Hele kizbiñ bināsı yođ devāmı
Hemān sā' at zuhūr ider melāmı
549. Benim rühim çalıŧ it istiđāmet
Söziñ öziñ bir olsun bul selāmet
- (23b)
550. Kiŧinüñ ŧıđkile dā'im necātı
Selāmetdür ħayātı hem memātı

⁶⁹ 542b. cān : cāna

Fî-ri' âyet-i hûkûkî'- vâlideyn

551. Naşâyiğden biri budur gel ey yâr
Gerekdür vâlideyne olasın yâr
552. Ne emr iderlerise⁷⁰ it itâ' at
Meger kim ideler ' işyâna da' vet
553. Nâhî vârid bu veche naşş-ı Kûr'ân
Dime sen anlara of' eyle iz' ân
554. ' Uķûk-ı vâlideyn⁷² oldu kebîre
Şaķın dillerin itme saña tîre
555. Şaķîh naķil⁷³ ile vârid bu sünnet
Analar ayağı altında cennet⁷⁴
556. Kim itdi nefsini anlara tezlîl
Bu vechiñe ider cennâtı taşşîl
557. Rızâsı vâlideyniñ ' ayn-ı devlet
Hem oldu inkisârı züll ü nekbet

⁷⁰ 552a. iderlerise : iderlerse

⁷¹ İsrâ/23 : “Rabbın şöyle buyurdu : Allah'tan başkasına ibadet etmeyin ! Anneye ve babaya güzel muamele edin ! Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, 'öf' bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle” (Yıldırım, 2015, s.283).

⁷² 554a. Uķûk-ı : Uķûk u

⁷³ 555a. naķil : naķl

⁷⁴ Hadis: Cennet annelerin ayakları altındadır (Yılmaz, 2013, s.78).

558. Hādīş ile bu ma' nā oldu müşbet
 'Uķūķ iden bulur dūnyāda elbet

559. *Ķamu zenbe cezā 'uķbāya te'cīl*
 'Uķūķa hem olur dūnyāda ta'cīl⁷⁵

560. Hele fikr⁷⁶ eyle aħvāl-i bidāyet
 Ne veche itdiler saña 'ināyet

561. Ki şulb-ı vālid oldu bed'-i rāhīñ
 Pes andan raħm-ı māder cāyigāhīñ

(24a)

562. Çeküp şıķlıñ götürdi niçe eyyām
 Vücūd-ı nā-tüvānīñ buldı itmām

563. Hāyāl eyle ne zaħmetdür vilāyet
 Niçeler cān virür bulur şehādet

564. Çü vaz' itdi ķadem başdıñ cihāna
 Segirtti müjdeciler hāne hāne

565. İşitdiler ķudūmīñ aķrabālar
 Gelüp tebrīk idüp dir merħabālar

⁷⁵ Hadis: Allah bütün günahlardan dilediği günahların cezasını kıyamet gününe erteler. Ancak anne ve babaya yapılan hakaretin cezası bunun dışındadır. Çünkü Allah bunun cezasını dünyada iken verir (Beyhaki, 2003, s.288).

⁷⁶ 560a. fikr : fikir

566. Seni çün buldı mäder zār u ‘ārī
Ne veche eyledi raḥmetle yārī
567. İdüp ğaslile evvel pāk u tāhir
Levāzım her ne ise itdi ḥāzır
568. Geyürdiler libās-ı tāze vü ter
Ḳat-ender-Ḳat giyüp çün verd-i ezher
569. İder⁷⁷ mäder müsāfir geldi cey‘ ān
Aña olmaz dirim illā ki pistān
570. Ne şefḳatle saña virdi şır-i ter⁷⁸
Hem itdi cilvegāhıñ ḥacr-i mäder⁷⁹
571. ‘Aḳıḳa ḳaşd olup zey‘ oldı ḳurbān
Yediler aḳrabā cırān u ḥullān
572. Giceler şubḫ olunca oldı bīdār
Ki giryān olmaya çekmeye āzār
573. Ḥarām olur gözine ḥ‘āb-ı⁸⁰ rāḫat
Eger ḥiss ide sende cüz‘ī‘ illet

⁷⁷ 569a. İder : İdür

⁷⁸ 570a. şır-i : şirī

⁷⁹ 570b. ḥacr-i : ḥicr-i

⁸⁰ 573a. ḥ‘āb-ı : ḥāb u

574. İder günde niçe kez levş-i taḥḥīr
Ne istikrāh ider ne ğasle taḥḥīr

(24b)

575. Aşar niçe ḥamā 'ille temā 'im
İşābet itmeye 'ayn-ı lemā 'im

576. Olur vaḳti dilersin tu' me vü nān
Velī yoḳ mażıġa⁸¹ [bir]⁸² tāb-ı⁸³ dendān

577. Ṭa' āmiñ mażġ ider tā ekle teshīl
Virür aġzıyla ider emri tekmiñ

578. Saña nisbet vücūdı oldu bir küh
Ki itdiñ müttekā yoḳ ġam ve endüh

579. Dü pistān oldu anda çeşmesāri
Şir [ü]⁸⁴şekker olur anlara cāri

580. Kıyāmı vaḳti şadri saña yaylaḳ
Ḳu'ūdında idersin ḥacri⁸⁵ kışlaḳ

581. İder dāmān-ı ḥacrin cāy-ı temkin
Dü faḥzeyni muḥarre penbe elin

⁸¹ 576b. mażıġa : mażġa

⁸² 576b. [bir] : —

⁸³ 576b. tāb-ı : tāb u

⁸⁴ 579b. Şir [ü] : Şir

⁸⁵ 580b. ḥacri : ḥicri

582. İder mehd içre saña h̄'ābgāhī⁸⁶
İder 'ālī eylincek gāh u gāhī
583. Bu hāl ile büyüdür bir niçe sāl
Gelür vaḳti ider⁸⁷ terbiye eṭfāl
584. O dem vālid kıyām ider işiñde
Hamāsī zıll-ı devletdür başıñda
585. İder fehmiñ ḳadar ta' līm-i İslām
Daḫı lāzım edebler eyler ifhām
586. Bulur ider mu' allim saña ta' yīn
Mevā' idler ider hem ecre tebyīn
587. Niyāz ider senünçün aña her bār
Efendim sulṭānım dir niçe tekrār

(25a)

588. Kerem eyle uşaqdur daḫı bilmez
Anı ḳorḳutmadıḳça gāhī olmaz
589. Velī te'dīb olur elbette acı
Olur āḫir saña ḫayır du' ācı
590. Veyā bir ferde kim şan' atda üstād
Seni tefvīz ider ma' nāda evlād

⁸⁶ 582a. h̄'ābgāhī : ḫābgāhī

⁸⁷ 583b. ider : iderler

591. İder ta' līm-i şan' at üç ü biş sāl
İder sa' y-ı belîğ ü naqş u ikmāl
592. İder kendi gibi şan' atda māhir
Mahāretle olursın sen de zāhir
593. Bu yüzden açılır bāb-ı mekāsib
Olur hāşıl anıñla her meṭālib
594. Ta' āmiñda libāsıñda ne lāzım
Anı taḥşīle olurlar mülāzım
595. Ne dilerseñ ḥuşūle sa' y iderler
Bulunmazsa çekerler biñ kederler
596. Gice gündüz olurlar pāsbanıñ
Ki bir keyd itmeyeler ḥāsıdānıñ
597. Veyā bulmaya fırsat ehl-i ṭuğyān
İrişmeye mu' arrā levş-i dāmān
598. Bularıñ sa' y u luṭfi ḥadde gelmez
Ne mümkindür niçe vardur bilinmez
599. Yazalar niçe defter ehl-i aqlām
Peder māder ḥuḳūkı bulmaz itmām

600. Didüm bir bendedür deryāda kaçre
İderseñ ‘ibrete kāfī bu kaçdre

(25b)

601. Bu üslūba iriřdiñ sen kemāle
Yā ‘ilmile veyā devletle māle

602. Bu dünyā [ki]⁸⁸ döner bu çarḥ-ı devvār
Olur ma‘ kūs bu ḥālet āḥir-i kār⁸⁹

603. Virür gerdün-ı dūn buñlara⁹⁰ intāc
Seni zī-māl ider anları muḥtāc

604. Olursın sen ğanī yā devlet ü māl
Peder māder olur mużṭarr-ı aḥvāl⁹¹

605. Olursın sen tüvānā şāḥib-i zūr
Olur anlar za‘ if ü pīr ü ma‘ zūr

606. Hele bir kerre fikr it vech-i inşāf
Ne vechile te‘ ādül ola elṭāf

607. Revā mı sen idesin zevḳ u ‘ işret
Çeke anlar ma‘ āşa dīḳ u ‘ usret

⁸⁸ 602a. [ki] : —

⁸⁹ 602b. āḥir-i kār : āḥiri kār

⁹⁰ 603a. buñlara : buña

⁹¹ 604b. mużṭarr-ı aḥvāl : mużṭarru ‘l-aḥvāl

608. Giyesin sen libās-ı pāk⁹² u maḳbūl
Giye anlar pelās u köhne mefsūl
609. Ṭa' āmiñ ola şir̄in ḫarb her bār
İde anlar ḫurı nānile ifṭār
610. Göresin her umūriñı mükemmel
Umūrı anlarıñ mühmel⁹³mu' aṭṭal
611. Saña şimdi budur lāzım olan ḫāl
Diriĝ olmaya anlardan cān u māl
612. Gerekdür zıkr ü fikriñ ola her ān
Peder māder olalar rāzī şükrān⁹⁴
613. Olasın cānile ḫizmetde ḫā'im
Gice gündüz bu ḫālet üzre dā'im
- (26a)
614. Velī pīrān olur ekşer-i⁹⁵ teng-zarf
Olur āteş toḫansa cüz'ī bir ḫarf
615. Acı ṭatlu ne gelse dir lisāna
İder ḫalduḳ ' aceb kötü zamāna

⁹² 608a. libās-ı : libās u

⁹³ 610b. mühmel : mühmel ü

⁹⁴ 612b.rāzī : rāzı vü

⁹⁵ 614a. ekşer-i : ekşer

616. Vaqit evlādīdür hayra yaramaz
Peder māder nedür hātır aramaz
617. Şaķın bir hāl ile itme teķābül
Hemān şuçlı siz ol eyle te'āmül
618. Saña lāzım du'āsı ve rızāsı
Taħammüldür tezellüldür verāsı
619. Hāyātı hāli didi oldı icmāl
Memātında du'ādur itme iħmāl
620. Ayırma nefsiñe olan du'ādan
Dilerken mağfıret rahmet Hūdādan
621. Di *Rabbi aġfirli aġfirullāhi*⁹⁶ yā
Saña hāş it olursa emr-i dünyā
622. Oķu Qur'an it hem hayr u iħsān
Şevābın anlara baħş eyle gör cān
623. Daħı sā'ir-zevī rahmeyle⁹⁷ işfāķ
Gözet her hālını it luţf u irfāķ
624. Sürürü ile ol sen daħı mesrūr
Veyā zıkr-i cemīli ola mezkūr

⁹⁶ İbrahim/41 : “Ey Kerim ! Rabbimiz beni, annemi, babamı ve bütün müminleri kıyamet günü affeyle” (Yıldırım, 2015, s. 259).

⁹⁷ 623a.rahmeyle : rahme eyle

625. Ve ger ğamnāk olursa sen de ğamġin
Tesellī eyle tā ğam ola teskīn

626. Heme vech-i ħasenle it te'āmül
Ki sū'a sū' itmeyesin⁹⁸ teġābül

(26b)

627. Su'āline cevāb it ħüsn-i ta' bīr
Ĥuşūnetle ħulūbı itme tekdīr

628. Ĥilāf-ı ħaġ eger ħaşm ola zāhir
Te'āvün eyle ol ħaġġa müzāhir

629. Zuhūr itse ger andan şey'-i münker
Çalış def'e eger ĩrāş ide zarr

630. Pes andan it aña pend-i münāsib
Getür ba'zı meşel ba'zı menāķıb

631. N'ıçün itdiñ bu işi bilmedim ben
Degil lāyık hele fikr eyle bir sen

632. İşiden faşl ider idüp melāmet
Daġı müşkil olur yevm-i⁹⁹ ħıyāmet

⁹⁸ 626b. itmeyesin : itme

⁹⁹ 632b. yevm-i : yevmi

633. Hele bu def'e oldı Bārī ğayrı
 Șudā itmeye olmaya z̄uhūrı
634. Beşerdür ' işyāna ider cesāret
 Velī āhır olur elbet nedāmet
635. TenaşşuȘ itdi it ikrām-ı zā'id
 Te' annüd eyledi sen de ol bā'id

Fī-beyāni'n-nuşı ve-zemmi'l-ħasedi

636. Naşāyihden biri nuş u naşihat
 ' İbād-ı müslimīne ğayr-ı ğaşlet
637. NuşuȘ budur ğayır şanmaȘ ' ibāde
 Beķā-yı ni' metiyle yā ziyāde
638. Ki bir müslimde göre ğayr u ni' met
 Olur memnūn daȘı olsa ziyādet
- (27a)
639. DaȘı her emre olur ğayra sā'ı
 Budur ķaşdı ola Ğaķķa murā'ı
640. Sever bir mü'mine ğayr ola ğaşıl
 Veyā bir devlet-i ' uz māya vāşıl

641. Büyük haşlet durur fehm eyle ey cān
 Hudā sevdügi kula ider ihsān

642. Bunuñ zıddı haseddür haşlet-i sū
 Ki āfāt-ı kulübıñ eşna‘ı bu

Fī-beyāni'l-ḥased ve-zemmihi

643. Ḥasūd oldur göre bir kesde ni‘ met
 Zevālinden ider ḥāşıl meserret

644. Göre maḥsūdı irmiş māl u cāha
 Olur mağmūm virür cānı tebāha

645. Ḥuşuşen akrabāda yā ola cār
 Göre ni‘ met tezāyüd üzre her bār

646. Ḥasedden ḥāşıl ider bir ‘ adāvet
 İder dā’im anı faşl u mezemmet

647. Gice gündüz bu fikr ile olur zār
 Firāş-ı rāḥat olur kendine ḥār

648. Ne vechile olur bunuñ zevāli
 ‘ Aceb bulmadı mı daḥı kemāli

649. İliñ ni‘ meti ile kendi mağmūm
 ‘ Azāb-ı uḥrevī mev‘ūd u ma‘lūm

650. Kimi ʔammāʕ olur dir ki o niʕ met
Gide andan gele kendine nevbet

(27b)

651. Benüm rûhum bu haşlet şüm haşlet
Gelürse ʔalbe defʕ e eyle diʔʔat

652. Hudā hikmetle itmiş rızķı taʔsīm
Gerekdür ʕ abd ola emrine teslīm

653. Hudādur rāzıķ-icümle ʕ avālīm
Ki hiç kes ğayrıya olmaz mezāhim

654. Ki naʕ mā-yı İlähî bî-nihāye
Saña hem ğayrıya ider kifāye

655. Niçün ğayruñ zevālin isteyesin
Gerekdür haʔķķı añlayup bilesin

656. Kimi dir istemem ben hātırım hoş
Hemān andan gide desti ʔala boş

657. Buña menşeʔ didiler hūbş-ı¹⁰⁰ıynet
İder ihlāk kime olsa ʔabîʕ at

¹⁰⁰ 657a. hūbş-ı : hūbş u

658. Bunuñ ğamdan ħalāşa vaqti yoqdur
Ki çün na^ç mā-yı Hax kullarda çoqdur
659. Biri var ğıbtā dinür oldı cā`iz
Şağın olma o rütbe bī-muħārız
660. Budur ğıbtā ola qalbiñde muzmer
` Aceb olmış ola şöyle muqadder
661. Fülāniñ ni^ç meti emşāl-i ni^ç met
Benim de olsa ħazız ider tabi^ç at
662. Taleb a^ç māl-i ħayra olsa memdūħ
Umūr-ı¹⁰¹ dünyevī olursa mercūħ
663. Hasedden kaç ħayır şan cümle nāsa
Görüp na^ç mā-yı¹⁰² ilde düşme yasa
- (28a)
664. Aña çoq mübtelā ` ālimler olur
Fülān n`içün ` ilimle şöret alır
665. Kimi dir kim fülāniñ çoq cihātı
` Aceb qanmaz eger içse Furātı
666. Kimi dir rağbet ider aña sultān
` Aceb yaşar ki içmiş āb-ı ħayvān

¹⁰¹ 662b. Umūr-ı : Umūrı

¹⁰² 663b. na^ç mā-yı : ni^ç mā-yı

667. Kimi dir ʔālib-i dersine rāgı̄b
Bu vechile olur aqrāna ğālib
668. Gelür hātırına ol olsa medfūʕ
Olur şānım benim de eyle merfūʕ
669. Gerek ʕālim ide hālin tefekkür
Ne niyetle oqudı ide tezekkür¹⁰³
670. Eger ʕuqbā içinse saʕy u zaḥmet
Ne lāzım arayam ben şān u şöhret
671. Diyem dünyā içündür nice inşāf
Tamām-ı¹⁰⁴ ömri itdim bunda itlāf
672. Çü niyyet muhteliḡ ammā ḡulāşā
Çalışdum nefsi zulmetden ḡalāşā
673. Hidāyet eyleyüp hem ʕavn u yāri
ʕİlimden ben de iḡsān itdi bārī
674. Eger ʔālib olursa ḡadd-i imkān
Oqudam bildigim olmaya kitmān

¹⁰³ Bu beyitte vezin aksaktır.

¹⁰⁴ 671b. Tamām-ı : Tamāmı

675. Ve ger olmazsa lâzım mı tedârik
Arayam ʔâlîbi idem tehâlûk
676. Budur maqşad-ı ʕ ilm¹⁰⁵ ʕ âlim çoğalsun
Kimi enfaʕ bilürler andan alşun

(28a)

677. Gerek ʕ ilm ü gerek māl u gerek câh
Çamu taqđîr ile virmişdür Allâh

Fî-beyâni'l-ḥayâ ve-medḥihâ

678. Eyâ rûḥ-ı peder hem nûr-ı dîde
Diyem bir daḥı var ḥulḳ-ı ḥamîde
679. Ḥayâdur kim mine ʔl-îmân aña şân
Kelâmı diñle aña eyle îḳân
680. Ḥayâ evvel gerek¹⁰⁶ bârî Ḥudâdan
İkincisi resûl-ı kibriyâdan
681. Dimekdür münkerâtı terk ü inkâr
Evâmirle ʕ amel itmek ne kim var
682. Resûliñ sünneti ile ol ʕ âmil
Emânet bârını oldıñ çü ḥâmil

¹⁰⁵ 676a. ʕ ilm : ʕ ilim

¹⁰⁶ 680a. gerek : gerek gerek

683. Dağı lāzım ḥayā ḥulq-ı Ḥudādan
Ki meşrū'āt olandan mā' adādan

684. Ḥayā oldur ḳabāyiḥden utanmaq
Degil şer'î medāyiḥden utanmaq

685. Meşel ya' nî ezān u yā iḳāmet
Olur bunlarda utanmaq ḥacālet

686. Ḥayā dinmez o ḥaşlet oldı medmūm
Anıñ def'ine sa'y it olma mersūm

Fî-zikri'l-vaḳāḥati zıddü'l-ḥayā

687. Ḥayānıñ zıddı var dinür vaḳāḥat
Utanmazlık durur idüp ḳabāḥat

(29a)

688. Ḳabāyiḥ işler ādemden utanmaz
Duyulmaḳdan(. - -)¹⁰⁷gücenmez

689. Deli nāmıñ ḫaḳınur ba'zı bed-kār
Olur faḫrı şanur ma'füvvü'l-eṫvār

690. Ki ref'-i şavt ider sovuḳ¹⁰⁸soḳaḳda
Güler ḫalkıñ¹⁰⁹ içinde hem ayāḳda

¹⁰⁷ Metinde bu kısımda boşluk vardır.

¹⁰⁸ 690a.sovuḳ : sovuḳ u

¹⁰⁹ 690b. ḫalkıñ : ḫalk

691. Olur gāhīce suhre halka mazhāk
İder ba' zı anı kesbine meslek
692. İder niçe rezā 'il irtikābı
Hayā itmez yüzinde yok çü ābı
693. Olur ba' zı hayāsız zarṭa-zenler
Ki söyler küfri¹¹⁰ fuḥşı ḥalṭa-zenler
694. Güler bī-cā ider hem ḳahḳahalar
Uyarlar ba' zı esfe bī-nehālar
695. Olur gāhī gider dīn ü nikāhı
Bu ḥaşlet şāhibi bulmaz felāhı
696. İder ḳurṭa vü lāfı yok teḥāşī
Berāber farkı yok şulḥ u şavaşı
697. Gehī ta' rīz ider gelüp geçene
Huşūşā kendi netninden ḳaçana
698. Bu vechile ider eṭrāfı tekdīr
O vaḳte kim irişür ḥükm-i taḳdīr
699. Benim rūḥım bu ḥaşletden id i' rāz
Helāk ider kişiyi işbu emrāz

¹¹⁰ 693b. küfri : küfri vü

700. Gider dīni vü ʿırzı hem vaḳārı
 ʿİbād içre hem olmaz iʿtibārı

(30a)

701. Gören ʿāḳıl ider ĩbā vü nefret
 Ḳaçılur cīfeden bā-saʿy u sürʿat

702. Giyer baʿzı erācif şāl u şalvār
 Kesim çeker var uş bir ʧarf-ı eṭvār

703. Bıyıkda desti yā şalvār cībinde
 Yanın yatur çü zaḥmet var dibinde

704. Ḥayāsız gözine almaz ʿibādı
 Arar dāʾim şeri şūrı fesādı

705. İder ʧaşdı ʿibāde ḥubşın iḥbār
 İçer ḥamrı ider sūḳ içre izhār

706. İder ĩzāʾ ʿibādı netn ü fuḥşı
 Urur durmaz çü seg kim kevn-i vaḥşı

707. Bu vādīden dönüp itmezse inşāf
 Ḥudā ḳahrile itsün anı itlāf

708. Benim rūḥım ḥayā olsun şiʿārıñ
 ʿİbād içre ola ʿizz ü vaḳārıñ

709. Edeb it rıfķile söyle kelāmı
Edā it luṭfile ḳaṣd u kelāmı
710. Ki herkesden ḥayā maṭlūb senden
Ḥuṣūṣā ‘ālim ü ṣāliḥ esennden
711. Ḥayā ĩcāb iderse rızķa noḳṣān
Ḥayā cānibi olsun saña rüçḥān
712. Ki bār-ı minneti götürmeden ḥoṣ
Gelür ḳalursa hemyāniñ teḥī boṣ
- Fī-beyāni’l-ḥilmi ve’l-ḡazabı**
(29b)
713. Diyem saña iṣit bir ḥayr-ı ḥaṣlet
Gerek her müslime ola ṭabī‘ at
714. Ḥilimdür sa‘ y u kūṣiṣ it ḥalīm ol
Heme dürlü belālardan selīm ol
715. Ḥalīm olan darılmaz def‘ olur Şer
Emīn olur anıñçün aḡrımaz ser
716. Vefī medḥe ḥalīm ismi Ḥudādur
Daḡı vaṣf-ı nebiyy-i müctebādur

717. Anıñ zıddı ğazab k'oldı¹¹¹ tehevür
Ğazab müştedd olur gider tedebbür
718. İder işleri gūyā¹¹²oldı mecnūn
Yıkar hem dīn ü dünyāsın o maġbūn
719. Budur hemī̄ ola maqşūdı her bār
Ve ger olmaz ğazabdan tuţuşur nār
720. İder hāşā küfür yā qatl ü taqşīr
Nihāyet yā kışāş u cürm ü ta'zīr
721. Buña menşe' olur kibr ü 'ucub-cāh¹¹³
Budur 'azmi bula her maqşada rāh
722. Diyem olmaya bu iş cāha noqşān
Gerek ola ħilāf u Haqq yiksān
723. Eger olmazsa 'ālem başına teng
Tehevürle söker sular ider ceng
724. Ğurūr u māl u manşıbla çü Nemrūd
Budur 'azmi murādı ola mevcūd
725. 'Abid lāzım bile kendini 'āciz
Ğurūr¹¹⁴ olmaya ħaddin mücāviz

¹¹¹ 717a. k'oldı : ki oldı

¹¹²718a. işleri : işleri ki

¹¹³ 721a. 'ucub-cāh : 'ucb u cāh

(30b)

726. Diye ‘abdiñ elinde nesne yokdur
Eger ‘abdim bu da‘vâ baña çokdur

727. Tesellî eyleyüp dir merd-i kâmil
Muqadder olmamış olmadı hâşıl

728. Resûl ‘ullâh buyurdi eyle iz‘ân
Ġazabla fâsîd olur didi îmân¹¹⁵

729. ‘Aselâsâ anı şabr itdi ifsâd
Bunı fehm eyle yiter saña irşâd

730. Ġazab bunda tehevür ma‘nâsına
Didüm sâ’îk tehevür ma‘nâsı ne

731. Ġazab gâhice olur hayr-ı hâşlet
Cihâd içre ve yâhūd def‘-i bid‘at

732. Ġazabdan rütbe-i müştedd tehevür
Odur mezmûm gerek farğa tefekkür

733. Ġazabla hâşıl olur çün şecâ‘at
Bu vechile olur hem hayr-ı hâşlet

¹¹⁴ 725b. Ġurûrla : Ġurûr ile

¹¹⁵ Hadis: “ Sirke balı nasıl bozarsa öfke de imanı öyle bozar” (Yılmaz, 2013, s.190).

Fî-medhî'ş-şecâ' ati

734. Şecâ' at hüsni-i ahlâk içre erfa'
 Kıvâm-ı millet-i İslâma enfa'
735. 'İlim evvel ikincisi şecâ' at
 Bularla hâşıl olur dîne nuşret
736. Şecâ' atdür şî'âr-ı ehl-i İslâm
 Şecâ' atle olur icrâ-yı ahkâm
737. Şecâ' atle iderler def' -i münker
 Şecâ' at şâhibi eltâfa mazhar
- (31a)
738. Şecâ' atle olurlar Haqqâ nâşır
 Şecâ' atle iderler zecr-i fâcir
739. Şecâ' atle olur tahtîr-i büldân
 Şecâ' atle olur meydân-ı merdân
740. Muhaşşal hayr-ı haşlet kâmilîne
 Dağı a' lâ ğuzât-ı müslimîne

Fî-beyâni'l-cübni ve-zemmihi

741. Cübündür bu şecâ' at zıddı haşlet
 Kötü haşlet dinür korçağ çü' avret

742. Z̄emīmedür abūl itmez anı merd
İki vatı eedd olur idem serd
743. Biri arb ire kāfirden gürīzān
Biri avfen kelām-ı aı kitmān
744. Kebīredür bunuñ her biri ma' lūm
Buña bādī cübündür ul-ı mezmūm
745. Ecel tadīr ile var buña īmān
ıtāl ire neden avf u hirāsān
746. Di nefse ger muadderse ehādet
Ecel bir bunda var fal u sa' ādet
747. Gōresin emr-i bid' at fi' l-i mūnker
Veyā zālim elinde biri mutar
748. Dimeyesin nedür bu zulm ü bid' at
Bunu terk it bunuñ oñı veāmet
749. Gōzedüp āırı yā ola tersān
Veyā irimeye nef' iñe noān
- (31b)
750. Sūkūt idüp dimezsın a kelāmı
abūl itdiñ dū ' ālemde melāmı

751. Nicesi dir degil baña zarūrī
Gerekdür herkese kendi umūrı
752. İliçün ağlayanıñ gözi yaşı
Meşel diñmez n' içün idem şavaşı
753. Cebāndur geh¹¹⁶ medār¹¹⁷ gāh ider ters
Ḳabūl ider dine şeytān-ı aḥres

754. Didim bir ferd-i hoş-ma' ā mü'ellif
Velī vezni bu manzūma muḥālif

El-beyt

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün fa'ūl

755. Emir ma' ruf nehy-i münker ol merd-i ğayūr
Anıñçün nazm-ı Ḳur'ān didi *min 'azmi 'l-umūr*¹¹⁸

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

756. Benim rūḥım cesūr ol ḥaḳ kelāma
Müheyyā olma āteşden licāma
757. Kelām-ı¹¹⁹ ḥaḳḳı di olma müdāhin
Ḥudā 'azze olur ḥaḳḳa mu'āvin

¹¹⁶ 753a. gāhī : geh

¹¹⁷ 753a. medār : müdār

¹¹⁸ Lokman/17 : “Evladım, namazı hakkıyla ifa et, iyiliği yay, kötülüğü de önlemeye çalış ve başına gelen sıkıntılara sabret ! Çünkü bunlar azim ve kararlılık gerektiren işlerdendir “(Yıldırım, 2015, s.411).

¹¹⁹ 757a. Kelām-ı : Kelāmı

758. Di haq budur ' azimet kamil olsun
Eger dünyā girü qalursa qalsun

759. Aransa vaqtimüzde şimdi bi-kes
Kelām-1 Haqdur aıla bu qadar bes

760. Bu veche tutdı ' alem yüz harābe
Ki havf-1 cān olur qavl-i şevāba

761. Hudā encām-1 hayr ide ' ibāde
Vaqit nāzik götürmez sözi ziyāde

Fī-hātimetri'l-veşāyā

(32a)

762. Eyā rūh-1 peder tut baña gūşıñ
Dağı gāfletden iķāz eyle hūşıñ

763. Didim nazmile bir niçe veşāyā
Ki her biri çü bu ' iķd-1 şüreyyā

764. Muzammen her biri hulq-1 hamīde
Saña ehem elzemdür cümlesi de

765. Oquyup añlayup ' āmil olasın
Ki dünyā āhıret fevzi bulasın

766. Ehemm elzem dimenũñ vechi budur
Ki ğāyet bunlarıñ ezdādı sũdur
767. Didiler kim rezā 'ilden yedisi
Ĥabā 'iṣ ümmehātıdur amısı
768. Bular küfrile bid' at buhl u isrāf
Ĥased¹²⁰kibr ü riyā uṣ yedi evṣāf
769. O kim pāk etdi dilin bu yediden
Hemān pāk oldı ğüyā her redīden
770. Ou sa' y it ola maṣad muaa
' Amel itmege olasıñ muvaffa
771. Budur Ĥadan niyāzım ide iḥṣān
Saña evvel zekā vü fehm ü iz' ān
772. Daı taḥṣīl-i ' ilme ola sā' i
Olasın sa' y ile ullāba fā' i
773. ' Ömür iḥṣān ide o tũl-ı¹²¹ eyyām
Ouyup oudasın nie a' vām

¹²⁰ 768b. Ĥased : Ĥased ü

¹²¹ 773a. tũl-ı : tũl u

(32b)

774. Vire rızķıñ helâl ü řib ü vâsi‘
Vire ‘ilmi ola hem ‘ilm-i nâfi‘
775. Olasın hÿsn-i ahlâķile maĥbÿb
Bu vechile ķamu dillerde mergÿb
776. Olunca ‘ömÿr âĥir vaķt-i riĥlet
Vire hÿsn-i¹²² ĥitâmı ide raĥmet
777. İde hem ben faķire luş u iĥsân
Be-hÿsn-i ĥâtıme bâ-‘afv u ĥufrân
778. Ararken nazmına târiĥ-i sâmiĥ
Bu geldi târiĥ eyÿ nazm-ı nâřiĥ
779. şalât-ı Ĥaķ resÿl-ı kibriyâya
Daĥı řaĥb-ı nÿcÿm u ihtidâya

¹²²776b. hÿsn-i : hÿsn ü

SONUÇ

Türk edebiyatında manzum nasihatnâme türü İslami Türk edebiyatının ilk dönemlerinden itibaren görülmeye başlamış, 18. yüzyıla gelinceye kadar pek çok örneği ortaya konmuştur. Bu eserler “iyiliğin tavsiyesi, kötülükten sakındırma” ilkesi temel alınarak yazılmıştır. Bunlardan bazıları “babadan oğula yahut ebeveynden çocuğa” nasihat yoluyla oluşturulmuştur. En olgun örneğini 17. yüzyıl şairlerinden Nabi'nin Hayriyye'si ile verdiği bu tür nasihatnâmelerden biri de *Levhnâme*'dir.

Bu çalışmada 18. yüzyılda yaşamış olan Mevlânâ Resmî'nin oğlunu muhatap alarak yazdığı *Levhnâme*'si incelenmiştir. Tezkirelerde ve diğer biyografik kaynaklarda adı geçmeyen *Levhnâme*'nin hangi Resmî'ye ait olduğu henüz tespit edilememiştir.

Levhnâme'de kanaat, ihlas, doğruluk, hayâ, huy yumuşaklığı ve cesurluk gibi iyi ahlaka ait unsurlar tavsiye edilmiş; inat, hırs, cimrilik, kibir, arsızlık ve korkaklık gibi kötü ahlaka ait unsurlardan uzak durulması öğütlenmiştir. İlim öğrenmenin ve âlimlerin kıymeti vurgulanmış, anne ve babaya hürmet etmenin gereği ayet ve hadislerle etraflıca izah edilmiştir. Ahlaki hususların yanı sıra namaz kılmak, Kur'an okumak gibi dinî bazı vazifeler de eserde yer verilen konulardandır.

Muhtevasına ait bu tür özellikleriyle eserin tüm gençler için hatta tüm insanlar için genel geçer öğütler verdiğini, bu yönüyle ideal bir insan tipi çizdiğini ve verilen öğütlerin günümüzde de geçerliliğini koruduğunu söyleyebiliriz.

İslâm ahlakını telkin için havassa yönelik olarak yazılan *Levhnâme*'nin dili ağırdır. Eserde zaman zaman imla hataları, aruz ve kafiye kusurları görülmektedir. Elimizdeki tek nüshanın müellif hattı olmaması nedeniyle bu tür hataların müstensihthen kaynaklanabileceği kanaatindeyiz.

Bu çalışmayla birlikte henüz üzerinde hiçbir araştırma yapılmamış olan *Levhnâme*, ilk kez ilmî bir çalışmanın konusu olmuş, böylece manzum nasihatnâme türündeki eserlerden biri daha ilim âlemine tanıtılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, A. (Haz.) (1999). *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar*. Ankara: AKMB.
- Aksoy, Ö. A. (1971). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II*. Ankara: TDK.
- Balcı, M. (2013). *İslâm Öncesi Fars Öğüt Edebiyatı*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Beyhaki, A. (2003). *Şuabü'l-îmân I-XIV*, Riyad: Mektebetü'r-rüşd.
- Bursalı, M. T. (2000). *Osmanlı Müellifleri* (C. 1-2-3). Ankara: Bizim Büro.
- Canım, R. (1988). Pendnameler ve Türk Edebiyatında Benzer Nitelikli Öğüt Kitapları. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 153-159.
- Canım, R. (2000). *Latîfi Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKMB.
- Canım, R. (2010). *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker.
- Çapan, P. (Haz.) (2005). *Tezkire-i Safayi*. Ankara: AKMB.
- Devellioğlu, F. (2015). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (2009). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK.
- Erdem, S. (Haz.) (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı İnceleme-Tenkitli Metin- İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM.
- Genç, İ. (Haz.) (2000). *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*. Ankara : AKM.
- Güzel, B. (2012). *Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve "Nuhbetü'l-Âsâr Min Ferâidi'l-Eş'âr İsimli Tezkiresi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İpekten, H., İsen M., Toparlı R., Okçu N., Karabey T. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

- İpekten, H. (2015). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh.
- İsen, M. (1998). *Sehî Bey Tezkiresi Heşt-Behişt*. Ankara: Akçağ.
- Kadıoğlu, İ. (Haz.) (2014). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid*. Ankara: Sonçağ.
- Kaplan, M. (2002). *Türk Edebiyatında Manzum Nasihatnâmeler* (C.11, S. 791-799). Ankara: Türkler Ansiklopedisi.
- Kaplan, M. (2015). *Hayriyye-i Nabi*. Ankara: AKM.
- Karatay, H. (2008). *Hattat Divan Şairleri*. Ankara: Akçağ.
- Kılıç, F. (2005). Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bagdâdî. erişim: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78468/sefkat-i-bagdadi---tezkiretus-suara.html>
- Mehmed N. T. (2001). *Tuhfe-i Naili Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. (Haz. Kurnaz, C. ve Tatçı M.). Ankara: Bizim Büro.
- Ocak, F. T. (1997). Labial Hı'nın Çeviriyazıda Yazım Sorunu. *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış Nevin Önberk Armağanı* (S.167-172). Ankara: Simurg.
- Odabaşı, M. (2009). *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva 1.Cilt S.234-467*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Oğraş, R. (2001). Esad Mehmed Efendi ve Bahçe-i Safâ-Endüz'u (İnceleme-Metin). erişim <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10734,bahcepdf.pdf?0>
- Onay, A. T. (2013). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*. (Haz. Kurnaz, C.). Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Pala, İ. (2006). *Nasihatnâme*. TDV İslam Ansiklopedisi (C.32 S. 409-410). İstanbul: TDV.
- Pala, İ. (2015). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Saraç, Y. (2015). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim Ölçü Kafiye*. İstanbul: Gökkuşbe.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Naili*. (Haz. Kurnaz, C.). Ankara: Bizim Büro.

- Ünver, İ. (1986). Mesnevî. *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-417, 430-563.
- Ünver, İ. (1993). Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Türkoloji Dergisi*, XI, 1-46.
- Yeniterzi, E. (2007). Anadolu Türk Edebiyatında Ahlaki Mesneviler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.5, S.10, s. 433-468.
- Yıldırım, N. (2005). Fars Öğüt Edebiyatı. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.16, s.51-72.
- Yıldırım, N. (2008). *Fars Mitolojisi Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı.
- Yıldırım, S. (2015). *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*. İstanbul: Define.
- Yılmaz, K. (Haz.) (2001). *Güftû ve Teşrifâtü 'ş-Şu 'arâsı*. Ankara: AKMB.
- Yılmaz, M. (Haz.) (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*. İstanbul : Kesit.

EK KAYNAKLAR

- Aksoy, Ö. A., Dilçin, D. (2009). *Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Aksoyak, İ. H. (2008). Osmanlı Şairlerinin Aruz Tasarrufları ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri. *Turkish Studies*, 3/6, 59-74.
- Araç, G. (2010). *Uzun Firdevsî ve Hakâyık-nâme'si (İnceleme-Metin-Sözlük)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ataseven, Y. (2015). *Hakkânî'nin "Manzûme-i Nasâyih" Adlı Eserinde Manzum Âyet ve Hadis Yorumları (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ateş, A. (1942). Metin Tenkidi Hakkında. *Türkiyat Mecmuası*, 7-8, 254-267.
- Ayaz, A. (2014). *Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Kadîmî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, A. (2011). *Nâilî'nin Kenz-i Nesâyih Adlı Eseri ve Nasihat Geleneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dilçin, C. (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Ece, S. (2002). Modern Öyküleme Teorileri Açısından Mesnevi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 20, 99-105.
- Güfta, H. (2004). *Divan Şiirinde İlim*. Ankara: Akçağ.
- Horata, O. (1990). *Cemâlî, Hümâ vü Hümâyûn (Güşen-i Uşşâk), İnceleme- Tenkitli Metin*. (Yayımlanmamış doktora tezi) Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Horata, O. (2007). *Klasik Estetikte Hazan Rüzgârları: Son Klasik Dönem (1700-1800)*. Talat Sait Halman (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihi* (S. 437-598). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Horata, O. (2015). *Has Bahçede Hazan Vakti XVIII. Yüzyıl: Son Klasik Dönem Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- İsen, M. (Ed.) (2011). *Şair Tezkireleri*. Ankara: Grafiker.
- Kartal, A. (2014). *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevî*. İstanbul: Doğu.
- Karabey, T. (2015). *Türk Edebiyatında Tarih Düşürme*. Ankara: AKMB.
- Koşık, H. S. (2012). *Nasihât-nâme-i Sıdkî (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Kutlar, F. S. (2000). Mesnevî Nazım Şekline Genel Bir Bakış ve Türk Edebiyatında Mesnevî Araştırmalarıyla İlgili Bir Kaynakça Denemesi. *Türkbilig*, 1, 102-157.
- Mehmed S. (1996). *Sicill-i Osmanî*. (Haz. Akbayar, N., Eski Yazıdan Aktaran: Kahraman, S. A.), İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.
- Mercanlıgil, M. (1960). *Ebced Hesabı*. Ankara: Doğu Ltd Şirketi.
- Mermer, A., Koç Keskin, N. (2011). *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Muallim N. (2009). *Lügat-i Nâcî*. (Haz. Kartal, A.). Ankara: TDK.
- Mütercim A. E. (2009). *Burhân-ı Katı*. (Haz. Öztürk, M. ve Örs, D.). Ankara: TDK.
- Öztekin, Ö. (2010). *Çelebizâde Âsım Divan*. Ankara: Ürün.
- Öztekin, Ö. (2006). *Divanlardan Yansıyan Görüntüler*. Ankara: Ürün.
- Redhouse, J. W. (1978). *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı.
- Sami, Ş. (2011). *Kâmûs-ı Türki*. İstanbul : Kapı.

Sevindik, H. (2014). *Türk Edebiyatında Bostan ve Abdî'nin Manzum Bostan Tercümesi (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Steingass, F. (2005). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı.

Uludağ, S. (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul : Kabalcı.

Ünlü, Y. (2008). *Divanlarda Kısa Mesneviler (XIV.-XVI. Yüzyıl)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ünver, İ. (2004). *Mesnevî (Türk Edebiyatı)*. TDV İslâm Ansiklopedisi (C.29 s. 322-324). Ankara: TDV.

Yıldız, A. (2012). 18. Yüzyıl Mesnevilerinin Işığında Osmanlı Edebiyatında Edebî Çözülme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32, s. 307-329.

Yıldız, A. (2008). *Türk Edebiyatında Varka ve Gülşah Mesnevileri ve Mustafa Çelebi'nin Varka ve Gülşah Mesnevisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DİZİN (KİŞİ, YER, ESER ADLARI)

Azak, 326

Furât, 20

Gürçi, 335

Hakk, 738, 743, 757

İslâm, 433, 585, 734, 736

Qur'ân, 188, 212, 230, 234, 239, 250, 285, 385, 553, 622, 755

Moskav, 326

Muhammed, 13

Nemrûd, 724

Resûl, 20, 23, 113, 177, 190, 221, 369, 680, 682, 728, 779

Türkmâni, 339

SÖZLÜK

-A-

‘abā (a.i.) : yünden yapılmış kaba kumaş.

‘abd (a.i.c.) : köle, kul.

acu (t.s.) : acı.

a‘dā (a.i.c.) : düşmanlar.

‘adāvet (a.i.) : düşmanlık.

‘add (a.i.) : 1. sayma, sayılma. 2. itibar etme, itibar edilme.

āfāt (a.i.c.) : āfetler.

‘afīf (a.s.) : temiz, nezih, iffetli, haramdan sakınan.

āgāh (f.s.c.) : haberdar, uyanık, basiretli.

aḡlāl (a.i.c.) : boyuna geçirilen zincirler, kelepçeler.

aḡleb (a.s.) : daha galip, kuvvetli, çok kere, çoḡu.

aḡbār (a.i.c.) : haberler.

āḡir (a.s.c.) : en son, en sondaki.

āḡir-kār (a.f.zf.) : işin sonunda, neticede.

aḡkām (a.i.c.) : emirler, hükümler.

aḡşar (a.s.) : en kısa, pek kısa.

aḡvāl (a.i.c.) : durumlar, bulunuşlar.

aḡz (a.i.) : alma, kabul etme.

‘aḡā’id (a.i.c.) : inanılan şeyler, itikada dair esaslar.

aḡbeḡ (a.s.) : en yakışksız, pek çirkin.

‘āḡıl (a.s.c.) : akıllı kimse.

‘aḳīḳa (a.i.c.) : çocuğun doğumunun yedinci günü veya saçının ilk kırılışında adak, nezir için kesilen koyun.

aḳlām (a.i.c.) : yazı âletleri, memurların çalıştıkları dâireler.

aḳrān (a.i.c.) : eş ve benzer olanlar, yaşlılar.

aḳṣā (a.s.c.) : son, en son.

aḳvām (a.i.c.) : kavimler, milletler.

āl (a.i.) : âile, evlat, sülâle.

a‘lā (a.s.) : (daha, en, pek) yüksek.

‘alāmāt (a.i.c.) : izler, işaretler.

ālāt (a.i.c.) : vasıtalar, âletler.

‘ālī (a.s.) : yüce, ulu.

a‘mā (a.s.) : 1.gözü görmeyen. 2. manevi körlük, cahillik, bilgisizlik.

a‘māl (a.i.c.) : ameller, işler, yapılan hayırlar.

‘amel (a.i.) : 1. iş, niyet. 2. dinî bir emri yerine getirme.

‘āmil (a.s.c.) : 1. yapan, işleyen. 2. sebep.

‘ānid (a.s.) : inat eden, inatçı.

a‘rāṣ (a.i.c.) : arsalar, boş topraklar.

‘ārī (a.s.) : 1. çıplak. 2. hür. 2. –sız.

āṣār (a.i.c.) : eserler, izler, alâmetler.

aṣḥāb (a.i.c.) : sâhipler, Peygamber efendimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler.

āṣ (f.i.) : yemek.

‘aṭā’ (a.i.) : verme, bağışlama, ihsan.

‘aṭṭār (a.i.) : güzel kokular, iğne, iplik vesaire satan; aktar.

‘avālim (a.i.c.) : dünyalar.

‘avn (a.i.c.) : yardım, yardım eden.

‘ayān (a.s.) : belli, açık, meydanda.

āyāt (a.i.c.) : Kur’ān’ın c mleri.

‘ayş (a.i.) : yaşama.

āzār (f.i.) : incitme, kırılma.

āzer (f.i.) : ateş.

‘āzim (a.s.) : niyetli, kesin karar veren.

‘azīz (a.s.c.) : izzetli, manevi kudret ve kuvvet sahibi.

‘azm (a.i.) : kasıt, niyet, karar.

āzürde (f.s.) : incinmiş, kırılmış.

-B-

bādī (a.s. ve i.) : sebep, sebebolan, ilk, başlangıç.

baħl (a.i.) : cimrilik.

bā-ħiml (f.e. ve a.i.) : yük ile.

ba‘īd (a.s.) : uzak, ırak.

bā’iş (a.s.c.) : sebebolan, icap ettiren.

bār (f.i.) : 1. Allah, Tanrı. 2. y k.

baraş (a.i.) : vücutta yer yer beyaz ve alaca lekeler meydana getiren ve tedavisi k bil olmayan hastalık.

bārī (a.h.i.) : 1. yaratan, yaratıcı. 2. hiç olmazsa, bir kere.

bārid (a.s.) : soğuk.

ba‘ş (a.i.) : gönderme, gönderilme.

bā-sa'y(f.e. ve a.i.) : çabalamayla.

baş (a.i.) : yayma, açma, uzun uzadıya anlatma.

bā-şevāhid (f.e. ve a.i.c.) : şâhitlerle.

bağâlet (a.i.) : 1. işsizlik, âvârelik. 2. cesâret, kahramanlık.

bâtil (a.s.) : 1. asılsız, temelsiz. 2. tas. mâsivâ, yaratılmış âlem, saf yokluk.

bâtin (a.i.) : 1. gizli âlem, içyüz. 2. Allah'ın dört isminden biri. 3. Ayetlerin ve hadislerin, ancak ârifler ve veliler tarafından bilinen gizli anlamları.

ba'tî (a.s.) : yavaş, ağır hareketli.

bāzî (a.s.) : beğenmeyen, istihfâf eden.

bed' (a.i.) : başlama, başlayış.

bedâhet (a.i.) : açık, âşikâr, açıklık.

beder (f.i.) : dışarı.

bed-ḥū (f.b.s.) : kötü huylu.

bedîhî (a.s.) : akla kendiliğinden gelen, delilsiz açık olan, besbelli.

bed-kâr (f.b.s.) : işi, hareketi kötü.

be-gâyet (a.zf.) : pek çok, son derece.

be-her (f.b.s.) : her bir, her biri.

be-her-ḥâl (f.a.zf.) : her halde, mutlaka.

belî (f.e.) : evet.

belîğ (a.s.) : 1. fasih, düzgün söz. 2. fasih söz söyleyen.

bellü (t.s.) : belli.

bend (f.i.) : bağ, bağlama.

bende (f.i.) : kul, köle.

bendî (f.i.) : esir, köle.

berd (a.i.) : soğuk.

berī (a.s.) : sâlim, kurtulmuş, temiz.

bes (f.e.) : yeter, kâfi.

bevâṭın (a.i.c.) : gizli, kapalı şeyler.

beyyâ' (a.i.) : alıp satan kimseler.

bezl-i istiṭâ' at (a.i. ve a.i.) : kuvvet, güç verme.

bī-cā (f.b.s.) : yersiz.

bī-çün (f.b.s.) : emsalsiz, eşsiz.

bī-dād (a.i.) : 1. zulüm, işkence. 2. zâlim.

bīdār (f.b.s.) : uyanık, uyumayan.

bidāyet (a.i.) : başlama, başlangıç.

bī-ḥamiyyet (f.a.b.s.) : gayretsiz.

bī-ḥazm (f.a.b.s.) : sindirimsiz.

bilā-ğurūr (a.b.s.) : gurursuz.

bī-meşālih (f.a.b.s.) : işsiz.

bī-meze (f.b.s.) : tatsız.

bī-nehā (f.a.b.s.): akılsız.

bī-nihāye (f.a.b.s.) : sonsuz.

bī-raḥm (f.a.b.s.): merhametsiz.

biryān (f.i.) : tava, tepsi gibi şeylerde susuz veya az pişirildikten sonra kızartılan et kebabı.

bi' set (a.i.) : gönderme.

bisyār (f.s.) : çok.

bi `t-tām (a.zf.) : tamamıyla.

buḥl (a.i.) : cimrilik, el sıkılığı.

bünyān (a.i.) : yapı, bina.

bürhān (a.i.) : delil, ispat, tanık.

-C-

cāh (a.i.) : itibar, makam, mevki.

caḥīm (a.i.) : cehennem, tamu.

cā'iz (a.s.) : işlenilmesinde günah veya sevap olmayan.

cāmi^c (a.s.) : cem eden, derleyen, toplayan, içine alan.

cānib (a.i.) : taraf, cihet, yan.

cār (a.i.) : komşu.

cārī (a.s.) : cereyan eden, akan, geçen.

cāy (f.i.) : yer.

cāyigāh (f.i.) : yer, mevki.

cāzim (a.s.) : karar veren, kestirip atan.

cedīd (a.s.) : yeni, kullanılmamış.

cehd (a.i.) : çalışma, çabalama.

cehl (a.i.) : cahillik, bilmezlik.

cem^c (a.i.) : toplama, yığma.

cemīl (a.s.) : güzel.

cennāt (a.i.c.) : cennetler, uçmaklar.

cerā'im (a.i.) : suçlar, kabahatler.

cereb (a.i.) : uyuz hastalığı.

cerr (a.i.) : çekme, sürükleme.

ceyyid (a.s.) : taze, hoş, saf.

cezb (a.i.) : kendine çekme, çekilme.

cīfe (a.i.) : leş.

cihāt (a.i.c.) : taraflar, yönler.

cilvegāh (a.f.b.s.) : cilve edilecek yer.

cīrān (a.i.c.) : komşular.

cū^c (a.i.) : açlık, aç kalma.

cūd (a.i.) : cömertlik.

cūbn (a.i.) : korkaklık.

cürm (a.i.) : suç.

cüvān (f.s.) : genç, delikanlı.

cüz³ī (a.s.) : az miktarda.

-Ç-

çāh (f.i.) : kuyu.

çāliš (f.i.) : savaş, mücadele.

çār (f.s.) : dört.

çār-nā-çār (f.b.zf.) : çaresiz, ister istemez.

çeşmesār (f.b.s.) : çeşmesi bol olan yer.

çömez (t.i.) : medresede talebeye ve müderrise hizmet ederek ilim öğrenen kimse.

çuğa <çuğa (f.i.) : yün kumaş, çuha.

-D-

dā^cī (a.s.) : 1. dua eden, duacı. 2. sebebolan.

- dāfi^c (a.s.) : 1. def eden, savuşturan. 2. Cenâbıhak.
- dāmān (f.i.) : etek.
- decāc (a.i.) : tavuk.
- deff (a.i.) : tef, zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden ibaret çalgı.
- delālet (a.i.) : yol gösterme, kılavuzluk.
- dendān (f.i.) : diş.
- denī (a.s.) : alçak, rezil.
- der-be-der (f.s.) : kapı kapı gezen, serseri, perişan.
- derk (a.i.) : anlama, kavrama.
- destār (f.i.) : sarık, tülbent.
- devvār (a.s.) : devreden, çok dönen.
- deyyān (a.s.) : mükafatlandırıcı veya cezalandırıcı, Tanrı.
- ḍīḳ (a.i.) : darlık, sıkıntı, gam.
- dīnār (a.i.) : eski zamanın çeyrek lirası değerinde bulunan bir nevi altın parası.
- dirīġ (f.i.) : esirgeme, önleme.
- dolınmaḳ (t.f.) : dolunay haline gelmek, dolunmak.
- dūn (a.i.) : aşağılık, alçak.
- dūr (a.i.) : uzak.
- durımaḳ (t.f.) : durup düşünmek, durmak.
- dūşāb (f.i.) : üzüm ve hurma pekmezi.
- dūzaḥ (f.i.) : cehennem, tamu.
- dūrr (a.i.) : inci.
- dūrrāc (a.i.) : eti gevrek, keklik cinsinden bir kuş, turaç kuşu.
- dūrūġ (f.i.) : yalan, gerçek olmayan söz.

düşvār (f.s.) : güç, zor.

düyün (a.i.) : borçlar.

-E-

ebā' id (a.i.) : en uzak yerler, yakın olmayan hısım, akraba.

ebdān (a.i.) : cisimler, vücutlar, tenler.

ebvāb (a.i.) : kapılar, kısımlar, bölümler.

ecānib (a.i.c.) : yabancılar, başka memleketlere mensup olanlar.

ecnās (a.i.c.) : cinsler, çeşitler, türler.

ecr (a.i.) : 1. bir iş hizmet karşılığında verilen şey. 2. âhiete ait mükafat, sevap.

ednā (a.s.) : pek aşağı, çok alçak, pek az.

efġān (f.i.) : ıztırap ile haykırma, bağırıp çağırma.

ehvāl (a.i.) : korkular, dehşetler.

ekābir (a.s.c.) : rütbece, görgü ve faziletçe büyük olanlar, devlet ricāli.

eġārib (a.s.c.) : yakın akraba, hısımlar.

eġl (a.i.) : bir şey yeme, yenilme.

ekrem (a.s.) : çok şeref sahibi, pek cömert.

ekşer (a.s.) : en çok, daha ziyade.

ekşerī (a.f.zf.) : çok defa, çoġu.

ekül (a.s.) : çok yemek yiyen, obur.

el-ġaġ (a.zf.) : hakikaten, doğrusu.

elġāf (a.i.c.) : iyi muameleler, iyilikler.

emīn (a.s.c.) : korkusuz, kendisine güvenilen.

emrāz (a.i.c.) : illetler, hastalıklar.

enbiyā (a.i.c.) : peygamberler.

encām (a.i.) : nihayet, son.

endek (f.s.) : az, azıcık.

endūh (f.i.) : kaygı, üzüntü, keder.

enfa^ç (a.s.) : daha faydalı.

enîn (a.i.) : inilti, inleme.

enkāl (a.i.) : 1. kelepçeler. 2. nefsin cismani alakalara ve bedenî lezzetlere bağlanıp kalması.

erācīf (a.i.c.) : yalan sözler, uydurmalar.

erḥam (a.s.) : daha merhametli.

erḳām (a.i.c.) : yazılar, resimler, sayılar.

eş^ç ab (a.s.) : daha güç, zor.

eshel (a.s.) : daha kolay.

eşedd (a.s.) : daha şiddetli, çetin.

eşna^ç (a.s.) : daha fena, kötü.

etbā (a.s.c.) : birinin sözüne uyanlar, hizmetçiler, uşaklar.

eṭfāl (a.i.c.) : çocuklar.

eṭḳā (a.s.) : günah işlemekten çok çekinen.

eṭvār (a.i.c.) : hal ve hareketler.

evāmīr (a.i.c.) : buyruklar, emirler.

evlā (a.s.) : daha iyi, daha uygun.

evsāt (a.i.c.) : ortalar.

evsaṭ (a.i.) : bir şeyin ortası, orta halli.

evzā^ç (a.i.c.) : haller, tavırlar.

evzār (a.i.c.) : günahlar, hatalar.

eylik (t.i.) : iyilik.

eyü (t.s.) : iyi.

eyyām (a.i.c.) : günler.

ezher (a.s.) : pek beyaz, güzel ve parlak.

ezyed (a.s.) : daha fazla.

-F-

fācir (a.s.) : fena huylu, günahkâr.

fah̄r (a.i.) : övünme, büyükleme, kıvanç.

fah̄z (a.i.) : kalça, uyluk.

faqr (a.i.) : yoksulluk, muhtaçlık.

fāriġü'l-bāl (a.b.s.) : başı dinç, gönlü rahat.

farz (a.i.) : Allah'ın işlenmesi kesin olarak lüzumlu, terki günah olan emirleri.

fāsıķ (a.s.) : Allah'ın emirlerini tanımayan, günah işleyen.

fażā'il (a.i.c.) : insanda iyilik etmeye ve fenalıktan çekinmeye karşı devamlı ve değişmez vasıflar, erdemler.

fażl (a.s.): 1. fazla. 2. iyilik, erdem.

feh̄m (a.i.) : anlama, anlayış.

felāh̄ (a.i.) : kurtuluş, selâmet, mutluluk.

fennu'l-luġat (a.b.i.) : sözlük bilimi.

ferah̄ (a.i.) : gönül açıklığı, sevinç.

ferā'iz (a.i.c.) : Allah'ın farz kıldığı ibadetler.

ferec (a.i.) : gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulma.

ferve (f.i.) : makbul hayvanların postu, kürk.

ferzend (f.i.) : oğul, çocuk.

fesādāt (a.i.c.) : fesatlar.

fevā'id (a.i.c.) : menfaatler, faydalar.

fevākih (a.i.c.) : meyveler, yemişler.

fevt (a.i.) : bir daha ele geçmemek üzere elden kaçırma, ölüm.

fevz (a.i.) : zafer, üstünlük, kurtuluş.

feyyāz (a.s.) : feyiz, bereket ve bolluk veren; Allah.

fışk (a.i.) : Hak yolundan çıkma, Allah'a isyan etme.

fıkh (a.i.) : amelî ve şerî meseleler bilgisi.

fi'l-cümle (a.zf.) : nihayette, sonunda.

firāş (a.i.) : döşek, yatak, halı.

fiṭre (a.i.) : Ramazan bayramından önce verilen sadaka.

fuḥş (a.i.) : 1. haddini aşma. 2. namusa aykırı hareket.

furāt (a.i.) : tatlılık (su hakkında).

füccār (a.s.c.) : günahkârlar, fena huylular.

fücūr (a.i.) : günahkârlık, ahlaka aykırı durum.

fülân (a.i.) : herhangi bir şahıs.

fürûğ (f.i.) : ışık, parlaklık, ziya.

fütūr (a.i.) : 1. bezginlik, zayıflık. 2. keder, ümitsizlik.

-G-

ğaffār (a.i ve s.) : kullarının günahlarını affeden, Allah.

ğāfil (a.s.) : ihmal eden, ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz.

ġaflet (a.i.) : boş bulunma, dalgınlık, ihmal.

ġāh (f.e.) : arasıra, bazen.

ġā'ile (a.i.c.) : dert, sıkıntı, düşünce.

ġamġin̄ (a.f.b.s.) : kederli, hüznü.

ġamnāk (a.f.b.s.) : gamlı, tasalı, kaygılı.

ġarre <ġirre (a.s.) : ġâfil kişi, ġaflette bulunan kimse.

ġasıl̄ (a.s. ve i.) : ölü yıkayan adam.

ġazā (a.i.) : din uğruna savaş.

ġedā (f.s.) : fakir, yoksul.

ġenc (f.i.) : hazine.

ġer (f.e.) : eğer.

ġerden (f.i.) : ġerdan, boyun.

ġerdūn (f.s.) : 1. dönen, devreden. 2. felek, dünya.

ġeyk<ġeyik (t.i.) : ġeyik.

ġılmān (a.i.c.) : 1. tüyü çıkmamış delikanlılar. 2. köleler, esirler.

ġinā (a.i.) : 1. zenginlik, bolluk. 2. usaņ.

ġıřř (a.i.) : karışıklık, hile, hainlik.

ġiriftār (f.s.) : tutulmuş, tutkun, esir.

ġiryān (f.i.) : ağlayan.

ġufrān (a.i.) : affetme, merhamet etme.

ġüne (f.i.) : türlü, gidiş, tarz, yol.

ġūr (f.i.) : mezar, kabir.

ġuř (f.i.) : kulak, işitme.

ġüzāf (f.s.) : beyhude, boş (lakırdı).

-H-

ḥ̣`āb (f.i.) : uyku, rüya.

ḥabā`iṣ (a.i.c.): kötülükler, pis şeyler.

ḥabāṣet (a.i.) : kötülük, pislik.

ḥābgāh (f.b.i.) : yatak odası, uyunacak yer.

ḥabīṣī (a.i.) : kötülük, alçaklık.

ḥacālet (a.i.) : utanma, utanç.

ḥ̣`āce (f.i.) : hoca, muallim.

ḥacr-i māder (a.i. ve f.i.) : anne kucağı.

ḥadd (a.i.) : sınır, çizgi.

ḥaddād (a.s.) : demirci, çilingir, kapıcı, bekçi.

ḥadīṣ (a.i.) : peygamberimizin kutsal sözü.

ḥafī (a.s.) : gizli, saklı.

ḥ̣`āh (f.s.) : isteyen.

ḥ̣`āh-nā-ḥ̣`āh (f.zf.) : ister istemez.

ḥā`ib (a.s.) : mahrum, ümitsiz, kederli.

ḥā`in (a.i.) : hıyanet eden, nankörlük eden.

ḥaḳāret (a.i.) : itibarsızlık, hor ve hakir görmek.

ḥaḳīḳat (a.i.) : 1. gerçek, var olduğu kesin ve açık olarak bilinen şey. 2. tasavvuf ilmi. 3. Hz. Adem'den kıyamete kadar değişmeyen hükümler.

ḥakīm (a.s.) : bilgin, her şeyi bilen.

Ḥākīm (a.i.) : her şeye hükmeden, Tanrı.

ḥaḳḳ (a.i.) : doğru, gerçek, hakikate uygunluk.

ḥalā`iḳ (a.i.c.) : huylar, tabiatlar.

ḥalāş (a.i.) : kurtuluş, selâmete erme.

ḥalāv<ḥalâvet (a.i.) : tatlılık, şirinlik.

ḥalâyıḳ<ḥalā`iḳ (a.i.) : cariye.

Hâliḳ (a.i. ve s.) : yoktan yaratan, yaratıcı, Allah.

ḥām (f.s.) : 1. henüz ruhen olgunlaşmamış olanlar. 2. tas. henüz sülûkun bidayetinde bulunan.

ḥamā`il (a.i.c.) : tılsım, muska.

ḥamāsî (a.i.) : kahramanlık, yiğitlikle ilgili.

ḥamd (a.i.) : Allah'a karşı kulların memnuniyet ve sevinçlerini şükürle bildirmeleri.

ḥamîde (f.s.) : kambur, eğrilmiş.

ḥāmil (a.s.) : taşıyan, götüren, sahip, mâlik.

ḥamr (a.i.) : şarap, içki.

ḥāne (f.i.) : ev, mesken.

ḥār (f.i.) : diken.

ḥarâb (a.s.) : perişan, viran, yıkık.

ḥarām (a.s.) : dince yasak edilmiş şey.

ḥarâret (a.i.) : sıcaklık.

ḥarî (a.s.) : lâyık, müstehak.

ḥasā`is (a.s.c.) : kötü, fena huylar.

ḥasâset (a.i.) : tamahkarlık, cimrilik.

ḥased (a.i.) : kıskançlık, çekememezlik.

ḥasen (a.s.) : güzel, güzellik.

ḥaşıl (a.s.c.) : peyda olan, meydana gelen.

ḥāsīdān (a.f.s.) : kıskananlar, çekemeyenler.

ḥāsīr (a.s.) : zarara, ziyana uğrayan.

ḥaşlet (a.i.) : huy, yaradılıştan olan tabiat.

ḥaşm (a.i ve s.) : düşman, muhalif.

ḥasret (a.i.) : tas. sâlikin geçmişteki hatalarına bakıp hayıflanması ve kendine esef etmesi.

ḥāşş (a.s.) : mahsus, özel.

ḥāsse (a.i.) : bir şeye mahsus olan kuvvet ve hal, duygu.

ḥasūd (a.s.) : çok kıskanan.

ḥāşā (a.e.) : asla, öyle değil, Allah korusun.

ḥaşr (a.i.) : kıyametten sonra bütün insanların bir yerde toplanmaları.

ḥaşyet (a.i.) : korku ve dehşet.

ḥaṭā (a.i.) : yanlış, günah, kabahat.

ḥaṭāb (a.i.) : odun, mec. dedikodu.

ḥaṭır (a.i.) : zihin, fikir, gönül, vesvese.

ḥaṭī'a (a.i.) : günah, kabahat, suç.

ḥatm (a.i.) : bitirmek, Kur'ân-ı Kerim'i veya herhangi bir şeyi sonuna kadar okuyup bitirmek.

ḥavaşş (a.s.) : muhterem, saygın olanlar.

ḥavf (a.i.) : korku, korkutmak.

ḥayā (a.i.) : utanma, Allah korkusu ile gūnahtan kaçınma.

ḥayāl (a.i.) : tas. masiva, Allah'tan başka her şey. Mutasavvıflar, Hak hariç diğer tüm varlıkların gerçek bir varlığı bulunmadığı, bunların birer hayal, akis ve gölge varlıklar olduğunu söylerler.

ḥayāsız (a.i.) : utanmaz, arsız.

ḥayf (a.e.) : zulüm, haksızlık.

ḥayr (a.s.) : 1. iyilik, güzellik. 2. tas. var olan her şey, bütün mevcudat. Mutasavvıflara göre var olan şey hayırdır, yokluk ise şerdir.

ḥayru'l-ḥıṣāl (a.s. ve a.i) : hayırlı, güzel huylar.

ḥayvān (a.i.) : 1. canlılık, dirilik, insanı da içine alan bütün canlılar. 2. ahmak adam.

hazm (as.i.) : midedeki yiyecekleri eritme, sindirme.

ḥazret (a.i.) : hürmet maksadıyla büyüklere verilen unvan.

ḥazẓ (a.i.) : sevinç duyma, hoşlanma.

ḥelāl (a.i.) : Allah'ın müsaade ettiği şey, haram olmayan.

hem-ḳadr (f.a.b.s.) : değeri aynı derecede olan.

hem-yān (f.i.) : heybe, çanta.

hendese (a.i.) : geometri.

hergiz (f.zf.) : asla, katiyen, hiçbir vakit.

herze (f.s.) : boş lakırdı, saçma.

hetk (a.i.) : yırtma, yarma.

hevā (a.i.) : istek, arzu, heves.

hevān (a.i.) : horluk, aşağılık, alçaklık.

hey'et (a.i.) : şekil, suret, görünüş, hal.

hezl (a.i.) : eğlence, alay, şaka.

ḥıfẓ (a.i.) : koruma, tas. evliyanın günah işlemekten ve hatada ısrar etmekten korunma hali.

ḥırmān(a.i.) : mahrumluk, mahrumiyet.

ḥırs (a.i.) : aç gözlülük, tamahkarlık.

ḥıyānet (a.i.) : vefasızlık, itimadı kötüye kullanmak.

hidāyet (a.i.) : hak yoluna, doğru yola kılavuzlama.

hikāyet (a.i.) : anlatma, olmuş bir hadise.

hikmet (a.i.) : 1. hakka uygun düşen söz. 2. söz ve davranıştaki isabet. 3. olanı olduğu gibi bilmek.

hilāf (a.i.) : zıt, ters, karşı koymak.

hil'at (a.i.) : 1. yüksek makamdaki kişilerin beğendiği ve takdir ettikleri kişilere giydirilen kıymetli, süslü elbise, kaftan. 2. tas. ilahi lütuflar, Hakk'ın sâlike olan ihsanı.

hill (a.s.) : helal, yapılması günah olmayan.

hilm (a.i.) : huy yumuşaklığı, şiddete tahammül.

himl (a.i.) : yük, taşınan ağırlık.

himmet (a.i.) : gayret, emek, çalışma, çabalama.

hīn (a.i.) : an, zaman, vakit.

hisāb<hesāb (a.i.) : hesap, sayma.

hiss (a.i.) : farkına varmak, bir şeyi idrak etmek.

hitām (a.i.) : son, nihayet.

hizlān (a.i.) : yardımcısız, kimsesiz kalmak.

hizmet (a.i.) : tas. sūfilere ve fakirlere hizmet etmek, onların maddi ihtiyaçlarını karşılamak.

hoş-āb (f.i.) : hoşaf.

hubb (a.i.) : sevgi.

hubş (a.i.) : kötülük, fenalık.

hudā (f.i.) : Tanrı, Allah.

huddām (a.i.c.) : hizmetçiler.

hudūd (a.i.c.) : 1. sınırlar. 2. şeriatın ceza hükümlerinin tatbiki.

hulāşā (a.i.) : bir şeyin özü, bir bahsin kısaca esası.

ḥulḳ (a.i.) : huy, ahlak, tabiat.

ḥullān (a.s.c.) : sadık dostlar, arkadaşlar.

ḥulūş (a.i.) : samimiyet, içten davranmak.

ḥūlyā (yun.i.) : kuruntu, hayal, vehim.

ḥūn-ḥ̣ār (f.b.s.) : kan akıtan, zalim.

ḥurrās (a.i.c.) : bekçi, nöbetçi.

ḥurūfāt (a.i.c.) : harfler.

ḥuşūl (a.i.) : meydana gelmek, türemek.

ḥuşūnet (a.i.) : kabalık, sertlik, inatçılık.

ḥuzūr (a.i.) : hazır bulunma, hürmet edilmesi lazım gelen kimsenin yanında olmak.

ḥüccet (a.i.) : delil, şahit.

hüdā (a.i.) : 1. doğru yol gösterme. 2. Kur'ân-ı Kerim.

ḥükm (a.i.) : karar, emir, kuvvet.

ḥürmet(a.i.) : ihtiram, haysiyet, şeref.

ḥüsn (a.s.) : güzellik, ilahi güzellik. tas. âlemdeki bütün güzeller ve güzellikler O'nun güzelliğindedir.

ḥüsn-i ḥaṭṭ (a.i. ve a.i.) : güzel yazı yazma sanatı.

-İ-

ʿırz (a.i.) : şan ve şeref, namus, iffet.

ışgā (a.i.) : kulak verip söz dinleme, söylenen sözü dinleyip kabul etme ve yerine getirme.

ıtlāk (a.i.) : salıverme, koyuverme.

-İ-

ībā (a.i.) : tiksindirme, tiksindirilme.

ib^ʿ ād (a.i.) : uzaklaştırma, uzaklaştırılma.

ʿibād (a.i.c.) : kullar.

ibtılā (a.i.) : bir şeye düşkün olma, tiryakilik.

īcāb (a.i.) : lâzım gelme, gerek.

ī^ʿ cāz (a.i.) : aciz bırakma, acze düşürme, şaşırtma.

iclāl (a.i.) : 1.büyütme, saygı gösterme, ikram. 2. büyüklük, kudret ve kuvvet.

iclās (a.i.) : oturma, oturtulma.

icmā^ʿ (a.i.) : dağınık şeyleri bir araya getirme, toplama.

icmāl (a.i.) : kısaltma, özetleme.

ictihād (a.i.) : gücü, kuvveti yettiği kadar çalışma.

idām (a.i.) : katık, ekmeğe katık edilen şey.

idbār (a.i.) : talihsizlik, bahtsızlık, işlerin ters gitmesi.

idhāl (a.i.) : 1. dâhil etme, içeri sokma. 2. memleket dışından mal getirme.

idrāk (a.i.) : anlayış, akıl erdirme.

ʿiffet (a.i.) : temizlik, namus.

ifhām (a.i.) : anlatma, anlatılma, bildirme.

ifrāt (a.i.) : aşırı gitme, pek ileri varma.

ifsād (a.i.) : fesada uğratma, uğratılma, bozma.

iğnā (a.i.) : muhtaç bırakmama.

iğvā (a.i.) : baştan çıkarma, ayartma.

ihlāk (a.i.) : yok etme, öldürme, öldürülme, harcama, tüketme.

iḥlāş (a.i.) : gönülden gelen dostluk, samimiyet.

ih̄sān (a.i.) : iyilik etme, bağışlama.

ih̄vān (a.i.c.) : samimi, candan dostlar.

īkād (a.i.) : yakma, yakılma.

īkān (a.i.) : sağlam biliş, bilme.

ik̄bāl (a.i.) : talih, baht, işlerin yolunda gitmesi.

ikmāl (a.i.) : tamamlama, bitirme.

ikrām (a.i.) : hürmet, saygı gösterme, ağırlama.

il (t.i.) : yabancı.

ile³l-laḥd (a.zf.) : mezara kadar.

‘illet (a.i.) : hastalık.

imsāk (a.i.) : bir şeyden el çekme, cimrilik, pintilik.

‘ināyet (a.i.) : gayret, lütuf, iyilik.

‘ind (a.i.) : 1. yan, taraf, yön. 2. düşüncesine göre.

inkisār (a.i.) : kırılma, gücenme.

intāc (a.i.) : sonuç verme, doğurma.

īrād (a.i.) : getirme, söyleme.

īrāş (a.i.) : sebep olma, gerekme.

ī rāz (a.i.) : yüz çevirme, sakınma, çekinme.

‘irfān (a.i.) : 1. bilme, anlama. 2. ilahi bir feyiz olarak kainatın sırlarını bilme kudreti.

irşād (a.i.) : doğru yolu gösterme, uyarma.

irtikāb (a.i.) : kötü bir iş işleme.

īşāl (a.i.) : vardırma, ulaştırma.

īşār (a.i.) : ikram, bahşiş, cömertlikle verme.

istiğfār (a.i.) : Allah’tan günahların bağışlanmasını isteme, tövbe etme.

istignā (a.i.) : aza kanaat getirme.

istikrāh (a.i.) : tiksınme, iğrenme.

istişāre (a.i.) : fikir sorma, danışma.

istiṭā' at (a.i.) : takat, kudret, güç yetme.

işfāk (a.i.) : korkma, lutfetme, bağış.

ıışret (a.i.) : içki içme.

iştihā-cū (a.f.b.s.) : istek, iştah arayan.

iṭbāk (a.i.) : kaplama.

itlāf (a.i.) : yok etme, mahvetme, öldürme.

itmām (a.i.) : tamamlama, bitirme.

ittikā (a.i.) : dayanma, yaslanma.

īzā' (a.i.) : 1. iyiliğe karşı iyilik etme. 2. kedere uğratma.

izā' at (a.i.) : zayi etme, kaybetme.

i' zām (a.i.) : büyütme, büyütülme, lüzumundan fazla ehemmiyet verme.

iz' ān (a.i.) : anlayış, kavrayış.

i' zāz (a.i.) : saygı gösterme, ikram etme, ağırlama.

izdiyād (a.i.) : artma, çoğalma.

izhār (a.i.) : gösterme, meydana çıkarma.

ıizz (a.i.) : değer, kıymet, yücelik, ululuk.

ıizzet (a.i.) : değer, kıymet, yücelik.

-K-

ḳabā'ih (a.i.c.) : yakışksız, çirkin haller, kabahatler.

ḳabl (a.zf.) : önce, evvel.

ḳadem (a.i.) : ayak, adım.

ḳader (a.i.) : Allah'ın kainatta olmuş ve olacak her şeyin geleceğini ve geçmişini ezelden bilip levh-i mahfuzunda takdiri ve yazması.

ḳādī (a.s.) : peygamber namına suçluyu ve suçsuzu ayırıp şeriatla hükmeden hâkim.

ḳādir (a.s.) : kudret sahibi ve her şeye gücü yeten, Allah.

ḳadr (a.i.) : itibar, değer, kıymet.

kafşgāh : toplanma yeri.

ḳahhār (a.s.) : her an kahretmeye muktedir olan, Allah.

ḳā'il (a.s.) : söyleyen, anlatan, nakleden.

ḳā'im (a.s.) : 1. ayakta duran, mevcut. 2. vaktini ibadetle geçiren.

kā'in (a.i.) : mevcut olan, bulunan.

ḳaḳavan (t.i.) : 1. bilgisiz, düşüncesiz. 2. çok uzun boylu kimse. 3. konuşmayan papağan. 4. huysuz, çabuk öfkelenen.

ḳāl (a.i.) : söz.

ḳalāfat (f.i.) : 1. gemi süsleme usul ve sanatı. 2. sahte süs, düzen.

ḳalīle (a.s.) : az, kıt.

ḳallāş (a.s.) : kalleş, hileci, döneç.

kāmīl (a.s.) : kemâle ermiş, olgun. 2. âlim, bilgin.

ḳamu (t.i.) : bütün, hep, herkes.

ḳanā'at (a.i.) : aç gözlü olmayıp hırs göstermemek.

ḳanda (t.i.) : nerede, nereye.

ḳandan (t.i.) : nereden.

ḳānī' (a.s.) : kanaat eden, aç gözlü olmayan.

ḳanū' (a.s.) : kanaat sahibi, hakkına razı olan.

kār (f.i.) : iş güç, kazanç.

qarīn (a.s.) : 1. yakın. 2. komşu, arkadaş gibi yakın olanlar.

qartaban<qaltaban (f.i.) : karısı ile namahrem kimseyi gördüğü halde aldırış etmeyen.

qarż (a.i.) : ödünç verme, ödünç alma, borç.

qaşd (a.i.) : isteyerek, niyet ederek.

qaşr (a.i.) : kısa kesme, kısaltma.

qasvet (a.i.) : sıkıntı, iç sıkıntısı.

qat-ender-qat (t.f. zf.) : kat içinde kat.

qatı (t.s.) : çok fazla, şiddetli.

qatı^c -ı qarīk (a.i. ve a.i.) : yol kesmek.

qatl (a.i.) : öldürmek.

qatre (a.i.) : damla, su damlası.

qavā'id (a.i.c.) : kaideler, dil öğreten bir kitaptaki kurallar.

qavī (a.s.) : kuvvetli, güçlü, sağlam.

qavl (a.i.) : anlaşma, konuşulan söz.

qavm (a.i.) : aralarında dil, âdet, örf ve kültür birliği olan topluluk.

qazā (a.i.): olacağı ezelden Cenab-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi.

kāzib (a.s.) : 1. yalan söyleyen, yalancı. 2. yalan, uydurma.

kebīre (a.i.) : büyük günah.

kelāl (a.i.) : yorgunluk, bıkkınlık.

kelim (a.i.c.) : lakırdılar, sözler.

kem (f.s.) : 1. az, eksik. 2. fena, kötü.

kenā'is (a.i.c.) : kiliseler.

kenz (a.i.) : hazine, define.

kerem (a.i.) : cömertlik, el açıklığı.

kerīm (a.s.) : kerem sahibi, cömert olan Allah.

kes (f.i.) : kimse, kişi.

kesb (a.i.) : çalışıp kazanma, edinme.

kesel (a.i.) : gevşeklik tembellik, uyuşukluk.

ketm (a.i.) : bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma.

kettān (a.i.) : keten.

kevn (a.i.) : varlık, âlem.

keyd (a.i.) : hile, oyun.

keyfe-mā-yeşā (a.zf.) : nasıl isterse, istediği gibi.

ķillet (a.i.) : azlık, kıtlık.

kışlaķ (t.i.) : kış geçirecek, barınılacak yer.

ķıtmīr (a.i.) : hurma ile çekirdeğinin arasındaki ince zar. Hakir ve küçük olan şeylerde mesel olmuştur.

ķıvām (a.i.) : her şeyin en uygun hali.

ķıyām (a.i.) : ayakta durmak, ölümden sonra tekrar dirilmek.

ķıyāmet (a.i.): dünyanın sonu ve mahşer meydanına bütün insanların dirilip toplanacağı zaman.

ķıyās (a.i.) : karşılaştırmak, benzetmek.

kibriyā (a.i.) : büyüklük, ululuk.

ķifāf (a.i.) : kefeler, terazi gözleri.

ķifāye (a.i.) : yetişme, elverme, iktidar.

kimesne (t.i.) : kimse, kişi.

kızb (a.i.) : yalan söyleme, yalan.

köhne (f.s.) : eski, modası geçmiş.

ķudūm (a.i.) : ayak basmak.

kūh (f.i.) : dağ.

ķul (t.i.) : Allah'a itaat ve ibadet eden.

ķulūb (a.i.c.) : kalpler, gönüller.

ķurbān (a.i.) : Allah'ın rızasını kazanmaya sebep olan şey.

ķurṭa (a.i.) : küpe.

ķuṣaķ (t.i.) : bele sarılan uzun ve enli kumaş.

kūṣiṣ (f.i.) : çalışma, çabalama.

ķuṭn (a.i.) : pamuk.

ķu'ūd (a.i.) : oturmak, namazın oturularak kılınan kısmı.

ķuvā (a.i.c.) : güçler, kuvvetler.

kūffār (a.s.c.) : kâfirler, hak dinini inkar edenler.

kūfrān (a.i.) : iyilik bilmeme, gördüğü lütuf ve insaniyeti unutma.

kūḥeylān (a.i.) : gözü sürmeli cins Arap atı.

kūll (a.s.zf.) : hep, bütün, çok.

kütüb (a.i.c.) : kitaplar.

küymek (t.fi.) : sabretmek, beklemek.

-L-

lā-büdd (a.s.zf.) : lazım, gerekli, gerek.

laḥm (a.i.) : et.

la'īn (a.s.) : kovulmuş, nefret kazanmış, istenmeyen.

lā-muḥāle (a.zf.) : mutlaka, kesinlikle.

lā-yefnā (a.s.) : yok olmaz, tükenmez.

lecāc (a.i.) : ayak direme, çekişme.

leffāf (a.s.) : çok laf eden, çok söyleyen.

leḥm (a.i.) : bir nesneyi hemen yutma.

levş (a.i.) : pislik, kir.

levāzım (a.i.c.) : lâzım olan şeyler, gerekli şeyler

levlāk (a.i.) : bir kudsi hadisten alınmış olup Hz. Muhammed'e hitaptır.

lezzāt (a.i.c.) : tatlar, çeşniler.

libās (a.i.) : elbise.

lüḥūm (a.i.c.) : etler.

-M-

mā' adā (a.e.) : bundan sonra, başka.

ma' ānī (a.i.c.) : manalar.

ma' ārif (a.i.c.) : tahsil ile elde edilen bilgi, ilim.

ma' āşī (a.i.c.) : günahlar.

ma' āş (a.i.) : geçinilecek şey, yaşayış.

ma' būd (a.i.) : kendisine ibadet edilen, Allah.

māder (f.i.) : anne.

ma' dūm (a.s.) : mevcut olmayan, yok.

ma' fūvvü'l-eṭvār (a.s. ve a.i.) : davranışların, hataların affedilmesi.

maḡbūn (a.s.) : şaşkın, şaşırılmış, aldanmış.

maḡfıret (a.i.) : Allah'ın kulların günahlarını örtmesi, affetmesi.

mağmūm (a.s.) : kederli, sıkıntılı.

mağsūl(a.s.) : yıkanmış, gusletmiş.

maḥabbet (a.i.) : sevgi, sohbet.

maḥāmid (a.i.c.) : iyi ve güzel huylar.

mahāret (a.i.) : ustalık, beceriklilik.

maḥbūb (a.s.) : sevilen.

māhī (f.i.) : balık.

māhir (a.s.) : becerikli, hünnerli.

maḥsūb (a.s.) : hesaplanmış, sayılmış.

maḥsūd (a.s.) : kıskanılan kimse.

maḥşūş (a.s.) : ayrılmış, yalnız birine ait olan.

maḥşer (a.i.) : kıyametten sonra insanların tekrar dirilip toplanmaları ve toplandıkları yer.

maḥtūm (a.s.) : mühürlenmiş, kilitlemiş, bağlanmış.

maḥzūr (a.s.) : korkulacak, çekinilecek şey.

mā'il (a.s.) : meyilli, hevesli, istekli.

ma'īšet (a.i.) : yaşama, yaşayış.

maḥādir (a.i.c.) : kuvvetler, kudretler.

maḥāle (a.i.) : söylenen söz, kelam.

maḥāsid (a.i.c.) : istekler, gayeler.

maḥdūr (a.i.) : takdir olunmuş, Allah'ın takdiri.

maḥşūd (a.s.) : istek, arzu, gaye.

ma'kūd (a.s.) : bağlanmış, düğümlü, bağlı.

ma'kūs (a.s.) : ters döndürülmüş, uğursuz.

mālik (a.i.) : her şeyin sahibi olan Allah.

ma^ʿ mūl (a.s.) : yapılmış, işlenmiş.

māni^ʿ (a.s.) : esirgeyen, engel.

manķır<manķır (a.i.) : Osmanlı döneminde kullanılmış olan, iki buçuk para değerinde bakır sikke.

manşib (a.i.c.) : devlet hizmeti, memuriyet.

manzūme (a.i.) : vezinli ve kafiyeli olan söz, şiir.

ma^ʿ rūf (a.s.) : bilinen, tanınmış, meşhur.

maşārif (a.i.c.) : sarfolunmuş, harcanılmış olan.

maṭāyā (a.i.c.) : binek hayvanları.

maṭlūb (a.i.) : istek, istenen şey.

maṭrūd (a.s.) : kovulmuş, uzaklaştırılmış olan.

mazġ (a.i.) : ağızda çiğneme.

mazḥak (a.s.) : gülünç kimse.

mazmūn (a.i.) : bir şeyi o şeyin özelliklerini söyleyerek veya onunla ilgili kavramları, unsurları kullanarak bir beyitte ya da cümlede gizlemek.

ma^ʿ zūr (a.s.) : özrü olan.

me^ʿ ārib (a.i.c.) : ihtiyaçlar, lüzumlu ve istenen şeyler.

mebānī (a.i.c.) : esaslar, temeller.

mebġūz (a.s.) : nefret edilmiş, sevilmemiş.

mecāl (a.i.) : güç, kuvvet.

mecālis (a.i.c.) : meclisler, toplantı yerleri.

mechūl (a.s.) : bilinmeyen, belli olmayan.

mecrūḥ (a.s.) : 1. yaralı. 2. inandırıcı sözlerle çürütülmüş fikir.

medāfi' (a.i.c.) : toplar.

medāris (a.i.c.) : ders okunan yerler.

medāyih (a.i.c.) : övgüye layık işler ve hareketler.

medfū' (a.s.) : def olunmuş, kovulmuş.

medh (a.i.) : iyi vasıfları söylemek, övmek.

medmūm (a.s.) : dolu, dolmuş.

medyūn (a.s.) : borçlu.

mefhūm (a.s.) : sözden çıkarılan mana, ifade.

mefsūl (a.s.) : ayrılmış.

mehd (a.i.) : beşik.

me'inne (a.i.) : ima etme, işaret etme.

mekārim (a.i.) : güzel ahlak sahibi olmak.

mekāsib (a.i.) : kazançlar, kazanç araçları.

mektūm (a.s.) : gizli, saklı.

melām (a.s.) : kıymetsizlik, hakirlik.

melāmet (a.i.) : kınanmışlık, rezillik.

mel'ūn (a.s.) : lanetlenmiş, kovulmuş.

memāt (a.i.) : ölüm.

memdūh (a.s.) : övülmüş.

menāhī (a.i.c.) : yasaklanmış olan şeyler.

menāqıb (a.i.c.) : menkıbeler, hayat hikayeleri.

menāşıb (a.i.c.) : devletin başlıca hizmetleri, makamlar, rütbeler.

menāzil (a.i.c.) : menziller, konak yerleri.

menfūr(a.s.) : nefret edilen, sevilmeyen.

- menhūm (a.s.) : bir Őeye ok hırs gsteren kiŐi.
- menķūl (a.s.) : akli olmayıp mukaddes kitapla bildirilen.
- menkūs (a.s.) : tersine evrilmiŐ.
- meŐe' (a.i.) : esas, kk.
- merām (a.i.) : niyet, arzu, istek.
- merci' (a.i.) : merkez, kaynak, baŐvurulacak yer.
- mercūh (a.s.) : baŐkası ona tercih edilmiŐ olan.
- merdūd (a.s.) : kabul edilmemiŐ, reddedilmiŐ.
- merfū' (a.s.) : ykseltilmiŐ.
- mergūb (a.s.) : raĒbet edilmiŐ, beĒenilmiŐ.
- merhūn (a.s.) : bir Őeye baĒlı olan.
- mersūm (a.s.) : 1. gelenek, adet. 2. adı ve bahsi gemiŐ.
- meŐābiḥ (a.i.c.) : lambalar, fenerler.
- mesā'il (a.i.c.) : meseleler.
- meŐāliḥ (a.i.c.) : maslahatlar, işler.
- mesāvi' (a.i.c.) : kt haller, fenalıklar.
- meşel (a.i.) : atasz, dokunaklı ve manalı sz.
- meserret (a.i.) : sevinç, Őenlik.
- mestūr (a.s.) : rtlmŐ, gizlenmiŐ.
- meŐaķķat (a.i.) : zahmet, sıkıntı.
- meŐīb (a.i.) : yaşlılık.
- meŐiyyet (a.i.) : arzu, istek.
- meŐr' āt (a.i.c.) : haram ve yasak olmayan Şeyler.
- meŐālib (a.i.c.): istekler, arzular.

mevā'īd (a.i.c.) : söz verilmiş, belli vakitler.

meveddet (a.i.) : dostluk, sevgi.

mevfūr(a.s.) : çoğaltılmış, çok.

mevhūme (a.i.) : kuruntu ve hayal türünden bir şey.

mevķūf (a.s.) : ait, bağlı.

mevşūf (a.s.) : bir sıfatla tavsif edilen.

mevt (a.i.) : ölüm.

mev'ūd (a.i.) : söz verilmiş, vaadedilmiş.

mevvāc (a.s.) : çok dalgalanan.

mevzi' (a.i.) : bir şey konulacak yer.

mezāhim (a.i.c.) : zahmetler, sıkıntılar.

mez̄būh (a.s.) : kurban edilmiş.

mezemmet (a.i.) : ayıplama, kınama.

mezkūr (a.s.) : adı geçen, anılan.

mezmūm (a.s.) : ayıplanmış, kötü.

mī'ād (a.i.) : vaat edilen, müsaade edilen zaman.

miftāh (a.i.) : kilitleri açan anahtar.

milh (a.i.) : tuz.

milk<mülk (a.i.) : birinin tasarrufu altında bulunan yer.

mine'l-īmān (a.zf.) : îmandan beri.

mine'l-mehd (a.zf.) : beşikten itibaren.

mīr (f.i.) : âmir, kumandan, vali.

mī'rāc (a.i.) : Hz. Muhammed'in göğe yükselme hadisesi.

mişl (a.i.) : benzer, eş.

miyān (f.i.) : orta, ara.

mizāc (a.i.) : huy, tabiat.

mizān (a.i.) : 1. terazi, tartı. 2. akıl, idrak.

mu'āhez (a.s.) : eleştirilen, çekiştirilen.

mu'ānid (a.s.) : kimseye uymayan, inatçı.

mu'arrā (a.s.) : 1. çıplak. 2. mec. temizlenmiş, arınmış.

mu'aṭṭal (a.s.) : terk edilmiş, bırakılmış.

mu'āvin (a.s. ve i.) : yardımcı.

mubāh (a.s.) : işlenmesinde sevap ve günah olmayan şey.

muḥālif (a.s.) : uymayan, birbirine zıt olan.

muḥaṣṣal (a.s.) : sözün kısası, netice.

muḥkem (a.s.) : sağlam, kuvvetli.

muḥteliṭ (a.s.) : karışmış, karışık.

muḳābil (a.s.) : karşılık olan.

muḳaddem (a.s.) : daha önce olan, değerli, üstün.

muḳadder (a.s.) : takdir olunmuş olan, kaz, kısmet.

muḳārin (a.s.) : yakın olan, ulaşan.

muḳarrer (a.s.) : kararlaşmış, bildirilmiş.

muḳaṣṣır (a.s.) : yapabilir iken yapmayıp çekinen, kusur işleyen.

muntazır (a.s.) : bekleyen, gözleyen.

mūriṣ (a.s.) : getiren, veren, miras bırakan.

muṣammem (a.s.) : kesin olarak karar verilmiş.

muṣāri' (a.s. ve i.) : pehlivan, güreşçi.

muṭābıḳ (a.s.) : uygun, uyan.

mu' tād (a.s.) : adet edilen, alışılmış olan iş.

mu' tenā (a.s.) : ihtimam edilmiş, özenilmiş.

mu' tī (a.s.) : veren.

muvaffak (a.s.) : amacına ulaşmış, başarmış.

muvāfīk (a.i.) : uygun, yerinde.

muza' af (a.s.) : bir kat daha artmış.

mużırr (a.s.) : zarar veren.

mużtarr (a.s.) : çaresiz kalmış, zorlanmış.

mübāşir (a.i.) : mahkemede kapıcılık edip şâhid ve maznunların ismini çağırarak mahkemeye yardım eden kişi.

mübeyyen (a.s.) : açıklanmış, izah edilmiş.

mübezziir (a.i.) : hesapsız harcama yapan, müsrif.

mübtedī (a.s.) : yeni talebe.

mücānebet (a.i.) : bir şeyden sakınma, uzak durma.

mücānib (a.s.) : çekinen, sakınan.

mücāviz (a.s.) : geçen, aşan.

mücāz (a.s.) : câ'iz, uygun görülmüş.

mücerreb (a.s.) : tecrübe olunmuş, sınanmış.

müdām (a.s.) : devam eden, sürekli.

mü'eddī (a.s.) : eda eden, sebep olan.

müfessir (a.s.) : Kur'an-ı Kerim'i tefsir edebilen.

müfid (a.s.) : faydalı.

müflis (a.s.) : iflas etmiş.

müfriṭ (a.s.) : haddini aşan, ölçsüz.

müftî (a.s. ve i.) : fıkha dair meselelerin şeriattaki hükümlerini beyan ve açıklamaya memur olan kişi.

müheyyâ (a.s.) : hazırlanmış olan.

mühlik (a.s.) : tehlikeli, öldürücü.

mühmel (a.s.) : ihmal edilmiş, boşlanmış.

mükâbir (a.s.) : kendini büyük görüp kibirlenen.

mükellef (a.s.) : bir şeyi yapmaya mecbur olan.

mükerrer (a.s.) : tekrar edilmiş.

mülâyim (a.s.) : yumuşak huylu.

mülâzım (a.s.) : bir kimseye bağlı olan.

mülevveş (a.s.) : kirli, pis.

mümâşil (a.s.) : benzeyen, benzer.

mümeyyez (a.s.) : seçilmiş, ayrılmış.

mü'min (a.s. ve i.) : Allah'a ve emirlerine iman eden.

mümsik (a.s.) : eli sıkı, cimri.

müncerr (a.s.) : sona eren, neticelenen.

münezzeh (a.s.) : tenzih edilmiş, kusur ve noksanlıklardan uzak.

münfehim (a.s.) : anlaşılan, kavranılan.

münker (a.s.) : Allah'ın razı olmadığı şey.

müntakim (a.s.) : intikam alan, suçluya cezasını veren.

müntic (a.s.) : netice veren, meydana getiren.

mürâ'î (a.s.) : iki yüzlü kimse, riyakâr.

müretteb (a.s.) : tertip edilmiş, sıralanmış.

mürğ (f.i.) : kuş.

mürüvvet (a.i.) : insaniyet, insanlığa uygun olan şeyi yapmak.

müsāmiḥ (a.s.) : aldırış etmeyen, göz yuman, hoş gören.

müsāriʿ (a.s.) : hızlı.

müsāvī (a.s.) : denk, aynı derecede.

müşbet (a.s.) : isbat olunan, delilli.

Müslim (a.s. ve i.) : Allah'a teslim olmuş olan.

müstaḳīm (a.s.) : doğru, düz.

müşārik (a.s.) : birlikte iş yapanlardan her biri.

müşkil (a.s.) : zorluk, güçlük.

müttekā (a.i.) : dayanmaya, yaslanmaya yarayan şey.

müzāhir (a.s.) : yardım eden, koruyan.

müzevir (a.s.) : yalancı, dolandırıcı.

-N-

nāçār (f.b.s.) : çaresiz.

nā-ehl (f.a.b.s.c.) : beceriksiz.

nāfe (f.i.) : derisi kürk yapımında kullanılan hayvanların postlarının karnı altındaki deri kısmı.

nāfiʿ (a.s.) : faydalı, yararlı.

nāhī (a.i.c.) : yasaklayan, önleyen.

naḥv (a.i.) : kelimelerin cümle içindeki görevlerini ve cümle yapılarını inceleyen ilim.

naḳlen (a.zf.) : anlatmak ve hikaye etmek suretiyle.

naḳş (a.i.) : eksiklik, kusur.

naʿl (a.i.) : ayağa giyilen ayakkabı.

na' mā (a.i.) : rahatlık, nimet, iyi halde bulunmak.

nān (f.i.) : ekmek.

nār (a.i.) : ateş, cehennem.

nās (a.i.c.) : insanlar.

naşāyih (a.i.c.) : nasihatler, öğütler.

naşb (a.i.) : bir rütbe alma, bir memurluğa tayin edilme.

nāşih (a.s.) : nasihat eden, öğüt veren.

naşrānī(a.i.) : Hıristiyanlıkla alakalı ve ona mensup olan.

naşş (a.i.) : Kur'an-ı Kerim veya Hadis-i Şerifte bir iş ve mesele hakkında olan açıklık ve bu şekilde açık olan kelâm ve âyet.

na' t (a.i.) : Hz. Muhammed'i bütün yönleriyle konu eden türün adı.

nāṭık (a.s.) : söz eden, söyleyen.

nā-tüvān (f.b.s.) : iktidarsız, zayıf, çaresiz.

nāzır (a.s.) : bakan.

nebbāş (a.s.) : mezar soyucu.

necāt (a.i.) : kurtuluş, selamet.

nedāmet (a.i.) : pişmanlık.

ne' am (a.e.) : “evet, olur” manasında cevap edatıdır.

nef' (a.i.) : yarar, fayda.

nefrīn (f.i.) : beddua, lanet.

nefs (a.i.) : bedenin hissî istekleri.

nehy (a.i.) : yasak etmek.

nekbet (a.i.) : düşkünlük, felaket, bahtsızlık.

neseb (a.i.) : hısımlık, soy.

neş'et (a.i.) : meydana gelmek.

netn (a.i.) : kötü koku.

nevāfil (a.i.c.) : farz ve vâcip olandan başka ibadetler.

nevbet (f.i.) : sıra, nöbet.

nevm (a.i.) : uyku, rüya.

nışf (a.s.) : yarım, yarı.

niçe (t.i.) : 1. nasıl. 2. çok, birçok. 3. çok kere. 4. ne. 5. ne zaman. 6. kaç, ne kadar. 7. hangi. 8. ne kadar, ne derece. 9. ne vakte kadar.

nifāk (a.i.) : ikiyüzlülük, dinde riya etmek.

nihānī (f.i.) : gizlilik, saklılık.

nīk (f.s.) : iyi, güzel.

ni' met (a.i.) : lütuf, ihsan, rızık.

nīm-nigāh (f.b.i.) : göz ucuyla bakma, yan bakış.

nīrān (a.i.c.) : ateşler.

nite (t.i.) : nasıl.

niyāz (f.i.) : yalvarma, yakarma, dua.

nizām (a.i.) : düzen.

nuḳūd (a.i.c.) : nakitler, paralar.

nuşh (a.i.) : nasihat, öğüt.

nuşret (a.i.) : yardım, Allah'ın yardımı.

-Ö-

özge (t.s.) : başka.

öz (t.i.) : kendisi.

-P-

pāk (f.s.) : temiz, saf.

pālān (f.i.) : semer, eğer.

pās (f.i.) : keder, hüzün, iç sıkıntısı.

pāsbān (f.b.i.) : bekçi.

pāzehr (f.i.) : zehrin etkisini ortadan kaldıran madde, panzehir.

peder (f.i.) : baba.

pelās (f.i.) : çul, aba.

pend (f.i.) : nasihat, öğüt.

perestār (f.i.) : tapan, kul.

pes-perde (f.b.s.) : perde arkası, gizli iş.

pespāye<pestpāye (f.b.s.) : alçak, aşağılık.

peşīmānī (f.i.) : pişmanlık.

peydā (f.i.) : mevcut, aşikar, meydanda olan.

pindār (f.i.) : böbürlenme.

pīr (f.s.) : yaşlı, ihtiyar.

pīrān (f.s.c.) : yaşlılar, ihtiyarlar.

pīrī (f.i.) : ihtiyarlık.

pistān (f.i.) : meme.

pişrev (f.b.s.) : önden giden.

-R-

rabṭ (a.i.) : bağlamak, nizam vermek.

rāğīb (a.s.) : isteyen, rağbet eden.

rāh (f.i.) : yol, tarz, usul.

rahm (a.i.) : acıma, esirgeme, koruma.

rāzıķ (a.s.) : rızık, yiyecek, içecek veren; Allah.

ref (a.i.) : kaldırma, yüceltme.

refāhiyet (a.i.) : rahatlık, bolluk.

reftār (f.i.) : gidiş, salınarak yürüyüş.

rehā (f.i.) : kurtulma, kurtuluş.

rehāvet (a.i.) : tembellik, gevşeklik.

resā'il (a.i.c.) : risaleler, bir mevzuda yazılan küçük kitaplar.

resūl (a.i.) : elçi, peygamber.

resūl 'ullāh (a.i.) : Allah'ın elçisi (Hz. Muhammed).

revā (f.s.) : lâıyk, uygun.

revnaķ (a.i.) : parlaklık.

re'y (a.i.) : görüş, fikir.

rezā'il (a.i.c.) : utanılacak çok fena işler.

rıfķ (a.i.) : yumuşaklık, nezaket.

ri'āyet (a.i.) : ağırlamak, hürmet etmek, korumak.

ricāl (a.i.c.) : mevki sahibi kişiler, devlet adamları.

risālet (a.i.) : peygamberlik, elçilik.

rivāyet (a.i.) : Peygamberimiz'den işittiklerini veya sahabelerden duyduklarını birisinin başkasına anlatması.

riyā (a.i.) : ikiyüzlülük, inandığı gibi hareket etmeyiş.

rū-sevād (f.a.b.i.) : yüz karalığı.

rūşen (f.s.) : parlak, aydın, belli, aşikar.

ru' ūnet (a.i.) : insana ağır gelecek hallerde bulunmak, sünepelik.

rūz-ı maḥşer (f.i. ve a.i.) : kıyametten sonra toplanılacak gün.

rūchān (a.i.) : üstünlük, üstün olma.

rütbe-iḥrāz (a.b.i.) : rütbe kazanmak.

-S-

şadr (a.i.) : meclisin önü ve en muteber yeri.

şaḥī (a.s.) : cömert, eli açık.

şāḥib-kenz (a.b.s.) : hazine sahibi.

şaḥīḥ (a.s.) : kusursuz, şüphesiz.

sa' id (a.s.) : 1. mutlu, mesut. 2. ahretini hazırlamış kimse.

sā 'il (a.s.) : sual eden, soru soran.

sā 'ir (a.s.) : seyreden, harekette olan, dolaşan.

sāḳ (a.i.) : 1.baldır, incik. 2. bir şeyin aslı.

şaḳar (a.i.) : cehennem.

sāḳıṭ (a.s.) : kıymetsiz, değeri düşük.

şaḳīl (a.s.) : ağır, sıkıntılı, can sıkıcı.

sākit (a.s.) : susan, ses çıkarmayan.

sāl (f.i.) : sene, yıl.

şalābet (a.i.) : sağlamlık, dayanma.

şalāḥ (a.i.) : rahatlık, iyileşme, düzelme.

şalāt (a.i.) : namaz, dua, belirli vakitlerde Kur'an'da emredildiği tarzda ve Hz. Peygamber'in tarifi vechi ile yapılan ibadet.

şaliḥ (a.s.) : dinin emrettiği şeylere uygun harekette bulunan.

sālik (a.s.) : bir yolda giden, bir tarikat yolunda olan.

sālim (a.s.) : sağlam, eksiksiz.

sāmi^c (a.s.) : işiten, dinleyen.

sammūr<samūr (a./f.i.) : Kuzey Avrupa'da yaşayan, çok yumuşak ve ince tüyleri olan, postu için avlanan küçük hayvan.

şamt (a.i.) : susma, sükut.

şarf (a.i.) : kelime şekli bilgisi, morfoloji.

sāriḳ (a.s.) : çalan, hırsızlık yapan.

şavāmi^c (a.i.c.) : ibadet yerleri, tekkeler.

şavt (a.i.) : ses, seda, bağırma, haykırma.

sa^c y (a.i.) : çalışma, çabalama.

şayd (a.i.) : av, avlanmak.

sebebü'l-naẓım (a.b.i.) : manzum eserlerin yazılma amacının açıklandığı bölüm.

sebḳat (a.i.) : geçmek, ilerlemek.

şebt (a.i.) : yazma, kaydetme, deftere geçirme.

sefāhat (a.i.) : zevk ve eğlenceye düşkünlük.

segirtmek (t.fi.) : koşmak, koşturmak, akın etmek.

saḫā (a.s.) : cömertlik, el açıklığı.

seg (f.i.) : köpek.

sehl (a.i.) : kolay, sade.

selāmet (a.i.) : kurtuluş, doğruluk, sağlamlık.

selāṭīn (a.i.c.) : sultanlar.

sem^c (a.i.) : işitmek, dinlemek.

semāḫat (a.i.) : cömertlik, iyilik severlik.

semm (a.i.) : zehir.

ser-ā-ser (f.zf.) : baştan başa, bütün.

serīka (a.i.) : çalınmış şey.

ser-levh<ser-levha (a.f.b.i.) : yazıda başlık.

setr (a.i.) : örtme, gizleme.

sevād (a.i.) : karartı.

sevālif (a.i.c.) : geçmişler, geçmiş insanlar.

şevb (a.i.) : elbise, giyilecek eşya.

sevķ (a.i.) : yollamak, göndermek.

şidķ (a.i.) : doğru söz, kalp temizliği.

şıķl (a.i.) : ağırlık, yük, sıkıntı.

şıla (a.i.) : kavuşmak, ulaşmak, doğduğu yeri, hısım akrabayı gidip görme.

şiyānet (a.i.) : koruma, korunma, himaye.

sikke-zen (a.f.b.s.) : madeni para basan.

siyyān (a.i.c.) : birbirine denk ve eşit.

şovuk<şovķ (t.s.) : soğuk.

sū³ (a.i.) : iyi olmayan, kötü, fena.

şubħ (a.i.) : sabah vakti.

şūfī (a.i. ve s.) : tasavvuf ehli, sofu.

suħre (a.i.) : gülünç, eğlenceli.

şulb (a.i.) : sülale.

şulħ (a.i.) : barış, uyuşma, rahatlık.

şūr (a.i.) : kıyamette Hz. İsrail'in üfleyeceđi boru.

sühulet (a.i.) : kolaylık, elverişli, kullanışlı.

sükker (a.i.) : şeker.

sünnet (a.i.) : Hz. Peygamber'in sözü, emri, hal ve takriri.

sürür (a.i.) : sevinç, neşeli olmak.

-Ş-

şād (f.s.) : sevinçli, mutlu.

şakī (a.s.) : her türlü günahı işleyebilen.

şākir (a.s.) : Allah'a şükreden.

şām (f.i.) : akşam, gece.

şān (a.i.) : nam, şöret, ün.

şārib (a.s.) : içen.

şāyi^c (a.s.) : duyulmuş, herkesçe bilinen.

şebāb (a.i.) : gençlik, gençler.

şebēh (a.i.) : benzer, benzeyen.

şecer (a.i.) : ağaç.

şefī^c (a.s.) : şefaatt eden.

şeh-vār (f.b.s.) : hükümdara yakışacak tarzda.

şehvāt (a.i.c.) : şehvetler, nefis düşkünlükleri.

şekāvet (a.i.) : her çeşit kötülük içinde olmak, sıkıntıda kalmak.

şekvā (a.i.) : şikayet, acizliği bildirme.

şem^c (a.i.) : mum, ışık.

şemātet (a.i.) : kuru gürültü.

şemm (a.i.) : koklamak.

şer^c (a.i.) : Cenab-ı Hakk'ın emri.

- şereh (a.i.) : tamahkarlık, açgözlülük, şiddetli hırs.
- şer^ç en (a.zf.) : kanunca, kanuna göre.
- şer^ç ĩ (a.s.) : şeriata uygun, İslamiyetçe makbul olan.
- şerī^ç at (a.i.) : Hak din yolu.
- şerr (a.i.) : kötülük, fenalık.
- şeyb (a.i.) : ihtiyarlık, yaşlılık.
- şī^ç ār (a.i.) : iz, belirti, üstünlük veren ayırt edici işaret.
- şikāk (a.i.) : ikilik, nifak.
- şikār (f.i.) : av, avlanan hayvan.
- şirk (a.i.) : en büyük günah olan Allah'a ortak kabul etmek.
- şūm (f.s.) : hayırsız kişi.
- şūr (f.s.) : şamata, gürültü.
- şübbān (a.i.c.) : gençler, delikanlılar.
- şükrān (a.i.) : iyilik bilmek, minnettarlık.
- şürb (a.i.) : içme, içilme.

-T-

- ta^ç allüm (a.i.) : ilim edinme, öğrenme.
- ta^ç ām (a.i.) : yemek, yiyecek.
- ta^ç annüd (a.i.) : inat etme, ayak direme.
- ta^ç assüf (a.i.) : sapmak, doğru yoldan çıkmak.
- tā^ç at (a.i.) : ibadet etmek, Allah'ın emirlerini yerine getirmek.
- tāb (f.i.) : güç, kuvvet, hararet.
- ta^ç b (a.i.) : huy, karakter.

tabaşbuş (a.i.) : yaltaklanmak, kendini küçülterek riyakarlıkla kendini beğendirmeye çalışmak.

ṭabāyi^ʿ (a.i.c.) : mizaçlar, huylar.

ṭabi^ʿ at (a.i.) : huy, mizaç.

ta^ʿ bīr (a.i.) : ifade, söz.

ta^ʿ cīl (a.i.) : acele ettirme, hızlandırma.

tafaẓẓul (a.i.) : üstünlük taslama.

taḥṣīl (a.i.) : açıklamak, etraflıca izah etmek.

taḥfīf (a.i.) : yükünü azaltma, kolaylaştırma.

ṭāhir (a.s.) : temiz, pak.

taḥiyyet<taḥiyye (a.i.) : selam verme, hayır dua etme.

taḥkīk (a.i.) : bir şeyin doğruluğunu araştırmak, incelemek.

taḥkīr (a.i.) : hor görmek, küçük görmek.

taḥlīl (a.i.) : inceleme, çözümleme.

taḥmīl (a.i.) : yüklemek, taşıtmak.

taḥrīk (a.i.) : hareket ettirme, kışkırtma.

taḥrīş (a.i.) : hırslandırma, hırslandırılma.

taḥşīl (a.i.) : ilim öğrenmek.

taḥşīn (a.i.) : beğenmek, iyi ve güzel bulmak.

taḥvīf (a.i.) : korkutmak, ürkütmek.

tā'ib (a.s.) : tövbe eden, günahlarına pişman olan.

taḫaddüm (a.i.) : ileride olma, ileri geçme.

taḫdīm (a.i.) : arzetmek, sunmak.

taḫdīr (a.i.) : kıymet vermek, değerini anlamak.

taḫrīr (a.i.) : iyi ifade etmek, bildirmek.

taḫsīm (a.i.) : bölme, parçalara ayırma.

taḫṣīr (a.i.) : kusur, hata, günah.

taḫvā (a.i.) : bütün günahlardan kendini korumak.

taḫyīd (a.i.) : şart koşma.

ta' līm (a.i.) : öğretmek, yetiştirmek.

ṭama' (a.i.) : hırsla istemek, açgözlülük.

ṭammā' (a.i.) : çok tama eden, hırsla isteyen.

ṭanbūr (a.i.) : her şeyi tahtadan yapılan, gövdesi büyükçe bir yarım küre biçiminde, uzun saplı, sekiz telli, yayla ya da mızrapla çalınan, klasik Türk müziğinin başlıca çalgılarından biri.

ṭa' ne (a.i.) : yerme, çekiştirme.

ṭarḥ (a.i.) : uzaklaştırmak.

ṭarīḳ (a.i.) : yol, tarz, usul.

ta' riż (a.i.) : dokunaklı söz söylemek.

taşaddur (a.i.) : başa geçme, yücelik, ululuk talep etme.

taşavvuf (a.i.) : kalbi dünyanın işlerinden ayırıp Allah sevgisi ile bağlamak.

taşavvur (a.i.) : bir şeyi zihinde şekillendirmek, tasarlamak.

taṭbīḳ (a.i.) : bir kanun veya emri yerine getirmek.

taṭhīr (a.i.) : yıkayıp temizlemek.

ta' yīn (a.i.) : vazifeye göndermek.

tażarru' (a.i.) : kusurlarını bilerek kibirden vazgeçip tevazu ile yalvarmak.

te' ādül (a.i.) : birbirine denk gelme, eşitlik.

te' āmül (a.i.) : yapılagelen muamele, usûl.

te'āvün (a.i.) : yardımlaşmak

tebāh (f.i. ve s.) : mahvolmuş, fesada giriftar olmuş.

te'bīd (a.i.) : ebedileştirme, sonsuzlaştırma.

tebṭīl (a.i.) : tamamen hakka yönelmek.

tebyīn (a.i.) : açıkça anlatma, ispat etme.

tecāvüz (a.i.) : haddini aşma, ileri gitme.

te'cīl (a.i.) : acele etmeme, başka zamana bırakma.

tecvīd (a.i.): Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak okuma ilmi ve buna dair yazılan kitap.

tedābir (a.i.c.) : tedbirler, çareler.

tedārik (a.i.) : ele geçirmek, edinmek, hazırlamak.

te'dīb (a.i.) : terbiye verme, haddini bildirme.

te'ehhür (a.i.) : gecikme, sonraya kalma.

te'essüf (a.i.) : kederlenmek, beğenmediğini ifade etmek.

tefavüt (a.i.) : iki şey arasındaki fark, uygunsuzluk.

tefekür (a.i.) : düşünmek.

tefhīm (a.i.) : anlatmak, bildirmek.

tefsīr (a.i.) : 1. anladığını anlatmak, bildiği kadar açıklamak. 2. Kur'ân-ı Kerim'in manasını anlatan kitap.

tefvīz (a.i.) : işini Allah'a havale etme.

tehālük (a.i.) : tehlikeye aldırış etmeden istekle atılma.

teḥāşī (a.i.) : korkup çekinme, sakınma.

teḥāṭub (a.i.) : hitaplaşma.

tehevür (a.i.) : korkusuzlukla sonunu düşünmeden hareket etmek.

tehī (f.s.) : boş, avare kalmak.

teḳābül (a.i.) : karşılıklı olma, bir şeyin karşılığı olma.

tekdīr (a.i.) : kederlenme.

tekebbür (a.i.) : kibirlenmek, kendini büyük saymak.

tekellüf (a.i.) : gösterişe kapılmak, yapmacık hal ve hareket.

tekmīl (a.i.) : bitirmek, tamamlamak.

tekmīn (a.i.) : pusuya yatırma, sipere yerleştirme.

tekrīm (a.i.) : saygı göstermek, hürmet etmek.

tekrīr (a.i.) : tekrar etme, bir daha söyleme.

tekye (a.i.) : dervişlerin meskeni.

tezkīb (a.i.) : yalanlamak, bir işe inanmayıp inkar etmek.

telmiḥ (a.i.) : bahsi geçmeyen meşhur bir şiire, bir kıssaya, atasözüne, bir söze işaret etmek.

temelluḳ (a.i.) : dalkavukluk, yaltaklanmak.

temerrüd (a.i.) : yapılması gereken bir şeyi yapmakta kasten geciktirme.

temşīl (a.i.) : bir şeyin aynısını veya benzerini yapmak, benzetmek.

temyīz (a.i.) : iyiyi kötüden ayırmak, seçmek.

tenassuḥ (a.i.) : nasihat almak, aklı başına gelmek.

tenbel (f.s.) : tembel.

tenbīh (a.i.) : gafletten ikaz etmek.

tenk (t.e.) : dek, kadar, değin.

tenḳīṣ (a.i.) : azaltmak, indirmek.

terabbuṣ (a.i.) : durup bekleme.

teraḥḥum (a.i.) : merhamet etme, acıma.

terķīm (a.i.) : rakamlamak, yazmak.

tersān (f.s.) : korkan, korkak.

teshīl (a.i.) : kolaylaştırma.

teşhīr (a.i.) : zapt ve istila etme, ele geçirme.

teskīn (a.i.) : yatıştırma, rahatlatma.

teslīm (a.i.) : kendini Allah'ın takdirine terk etme, emri altına girme.

tesvīf (a.i.) : sebepsiz olarak atlatma, geciktirme.

teşācūr (a.i.) : kavga, dövüş.

teşhīr (a.i.) : göz önüne serme, gösterme.

teşmīr (a.i.) : sıvama, sıvanma.

teşrīk (a.i.) : Allah'a ortak koşma.

tevā (a.i.) : malın mülkün helak olması.

tevāşul (a.i.) : birbirine ulaşma.

tevāzu' (a.i.) : alçak gönüllülük, kibirsizlik.

tevbe (a.i.) : yaptığı fenalığa pişman olup Allah'tan af dilemek.

tevcīh (a.i.) : yöneltmek, birini bir tarafa göndermek.

tevekkül (a.i.) : kendine ait vazifeyi yaptıktan sonra neticesini Allah'a bırakmak.

tevfīk (a.i.) : uygun düşürme, Cenab-ı Hakk'ın kuluna yardım etmesi.

tevḥīd (a.i.) : 1. Allah'tan başka ilah olmadığına inanma. 2. edebiyatta Allah'ın varlığına ve birliğine dair yazılan manzume.

te'vīl (a.i.) : sözü çevirme, söze ayrı mana vermeye kalkışma.

tevkīf (a.i.) : alıkoyma, tutma.

tevkīr (a.i.) : hürmetle anmak, ihtiram etmek.

tevsī' (a.i.) : genişletme, bollaştırma.

teys̄ir (a.i.) : kolaylaştırma, kolaylaştırılma.

tezāyüd (a.i.) : artma, çoğalma.

tezekkür (a.i.) : unuttuktan sonra hatıra getirmek, anmak.

tezellül (a.i.) : aşağılanmak, alçalmak.

tezķir (a.i.) : hatırlatma, vazifeyi veya Cenab-ı Hakk'ın emirlerini hatırlatma.

tezlil (a.i.) : hor ve hakir görme, görülme.

tıynet (a.i.) : huy, yaradılış.

ṭīb (a.i.) : güzel koku, güzel kokusu için sürülen şey.

ticāret (a.i.) : alım-satım.

timür (t.i.) : demir.

tīre (f.s.) : karanlık, bulanık.

ṭuġyān (a.i.) : zulüm ve küfürde çok ileri gitme, azgınlık, taşkınlık.

ṭül (a.i.) : uzunluk.

ṭullāb (a.s. ve i.) : talebeler.

ṭümār<ṭumār (a.i.) : dörülüp yuvarlak yapılmış şey, tomar.

ṭu' me (a.i.) : yiyinti, azık.

ṭurılmak (t.fi.) : durulmak.

Türkmānī (t.f.i.) : Türkmenlere ait.

tüvānā (f.s.) : güçlü, kuvvetli.

-U-

‘ucb (a.i.) : kibir, gurur, kendini beğenmişlik.

‘udvān(a.i.) : düşmanlık, haksızlık, zulüm.

uḫrā (a.s.) : başka, diğer, son, sonra.

uḥrevī (a.s.) : âhirete dair.

‘uḳbā (a.i.) : âhîret, öbür dünya.

‘uḳūḳ (a.i.) : anne babaya itaatsizlik ve hürmetsizlik etmek.

‘ulūm (a.i.c.) : ilimler, bilgiler.

‘ulüvv (a.i.) : büyüklük, yükseklik, şan ve şeref sahibi olma.

umūr (a.i.c.) : emirler, işler.

‘unvān(a.i.) : ad, isim, şöhret.

urılmaḳ (t.fi.) : vurulmak, çarpılmak.

uṣaḳ (t.i.) : çocuk, küçük.

‘uzmā (a.s.) : büyük, çok büyük.

-Ü-

ülfet (a.i.) : ahbaplık, dostluk.

ümidvār (f.b.s.) : ümitli.

ümmet (a.i.) : bir peygambere inanıp onun yolundan giden insanların hepsi.

üns (a.i.) : alışkanlık, arkadaş.

üstād (f.i.) : ilim ve sanatta üstün olan kimse.

üzre (t.e.) : üzerine, üzerinde, amacıyla.

-V-

vācib (a.s.) : yerine getirilmesi her Müslüman için gerekli olup yapılmadığı takdirde büyük günah olan Allah’ın emirleri.

va‘de (a.i.) : bir işi sonraya bırakmak için olan belli vakit.

vādī (a.i.) : yol, tarz, usul, saha.

- vāfī (a.s.) : sözünde duran, sözünün eri.
- vāfir (a.s.) : çok, bol.
- vaḳāḥat (a.i.) : utanmazlık, arsızlık.
- vaḳār (a.i.) : ağırbaşlılık.
- vāḳī (a.s.) : esirgeyen, koruyan.
- vālī (a.i.) : bir vilayeti idare eden en büyük memur.
- vālid (a.s. ve i.) : baba.
- vālideyn (a.i.c.) : anne ile baba.
- vārid (a.s.) : ulaşan, yetişen, akla gelen.
- vaşfolmaḳ (a.t.fi.) : sıfatları, hali ve şekli anlatılmak.
- vāşıl (a.s.) : ulaşan, erişen, Hakk'a ulaşan.
- vaşak (a./f.i.) : derisinden kürk yapılan bir hayvan ve bunun postu.
- vāz^c (a.i.) : koyma, konulma, belirtmek, hareket, tarz.
- vebāl (a.i.) : günah, azap.
- vech (a.i.) : tarz, üslup, sebep.
- veḥāmet (a.i.) : korkulacak hal, tehlikeli vaziyet.
- vehm (a.i.) : müphem ve manasız korku.
- velī (f.e.) : ama, fakat.
- velīkin (f.e.) : lakin, fakat.
- veşāyā (a.i.c.) : vasiyetler, öğütler.
- verā (a.i.) : 1.arka, geri, öte. 2. halk, mahluk, kainat.
- vera^c (a.i.) : haramdan kaçınma.
- verd (a.i.) : gül.
- vifāḳ (a.i.) : dostça bir fikir üzerinde birleşmek, samimi anlaşmak.

vilāyet (a.i.) : 1. bir şeyi kudretle elde etme. 2. dostluk, muhabbet.

vişāl (a.i.) : sevdiğine kavuşma, ulaşma.

vizr (a.i.) : günah, yük, ağırlık.

vüs' (a.i.) : güç, kuvvet, takat.

-Y-

yaķın (a.i.) : şüphesiz, sağlam ve kat'î olarak bilmek.

yandırmaķ (t.fi.) : yakmak, tutuşturmak.

yaylaķ (t.i.) : yazı geçirmeye mahsus yüksek yer, yayla.

yeksān (f.b.s.) : 1. beraber, bir. 2. düz. 3. her zaman.

yevm (a.i.) : gün, sene, asır.

yezdān (f.i.) : Cenab-ı Hakk.

yitmek (t.fi.) : kaybolmak, yok olmak, zayi olmak.

yitürmek (t.fi.) : kaybetmek, zayi etmek.

-Z-

zāde (f.i.) : evlat, oğul.

zā' f (a.i.) : 1. zayıflık, kuvvetsizlik. 2. meyil, bir şeye karşı duyulan aşırı istek.

zāhir (a.s.) : görünen, açık, meydanda.

zā'id (a.s.) : artan, fazlalık.

zā' if (a.s.) : zayıf, güçsüz.

zālām (a.s.) : karanlık.

zālīm (a.s.) : zulmeden, haksızlık eden.

zamā'ir (a.i.c.) : zamirler, iç yüzler.

ẓann (a.i.) : sanma, sezme, şüphe.

zār (f.s.) : inleyen, ağlayan, zayıf, dermansız.

ẓarāfet (a.i.) : zayıflık, incelik.

ẓarf (a.i.) : kap, içine mektup konan kılı kağıt.

ẓarr (a.i.) : zarara sebeb olan.

zārī (f.i.) : ağlayıp sızlama.

ẓarūrī (a.s.) : mecburi, ister istemez olacak iş.

ẓāt (a.s.) : hürmete layık kimse.

za^ʿter (a.i.) : dağlarda, kırlarda kendiliğinden yetişen bir tür kekik, zahter.

zāviye (a.i.) : küçük tekke.

zāyi^ʿ (a.s.) : yitik, zarar, ziyan.

ẓebldār (a.f.b.s.) : sararmış, solgun.

zekāt (a.i.) : nisab miktarı mala, paraya sahip olan müslümanın kırkta birini fakirlere sadaka vermesi ve bu verilen sadaka.

ẓemā^ʿim (a.i.c.) : kötü haller, beğenilmeyen, sevilmeyen hal ve hareketler.

ẓemm (a.i.) : birisinin ayıplarını söylemek, yermek, çekiştirmek.

ẓenb (a.i.) : suç, kabaha, günah.

ẓerre (a.i.) : pek ufak parça.

ẓerrīn (f.s.) : altından yapılmış olan.

ẓevāhir (a.i.c.) : görünüş, görünür, dışyüz.

ẓevāl (a.i.) : sona erme.

ẓey^ʿ (a.i.) : duyulma, meydana çıkıp yayılma.

ẓıll (a.i.) : gölge, mec. sahip çıkma, koruma.

ẓınnat (a.i.) : cimrilik, pintilik.

ziḥām (a.i.) : kalabalık, sıkışıklık.

zıkr (a.i.) : anmak, Allah'ı çok çok anıp azametini düşünmek.

zillet (a.i.) : hakirlik, alçaklık, aşağılık.

zī-māl (a.b.i.) : mal sahibi.

zuhūr (a.i.) : meydana çıkmak, görünmek.

zulm (a.i.) : haksızlık, eziyet, işkence.

zulmet (a.i.) : karanlık, mec. sıkıntı.

zu' m (a.s.) : batıl zan, şüphe.

zūr (f.i.) : kuvvet, güç.

zūr (a.s.) : yalan, asılsız.

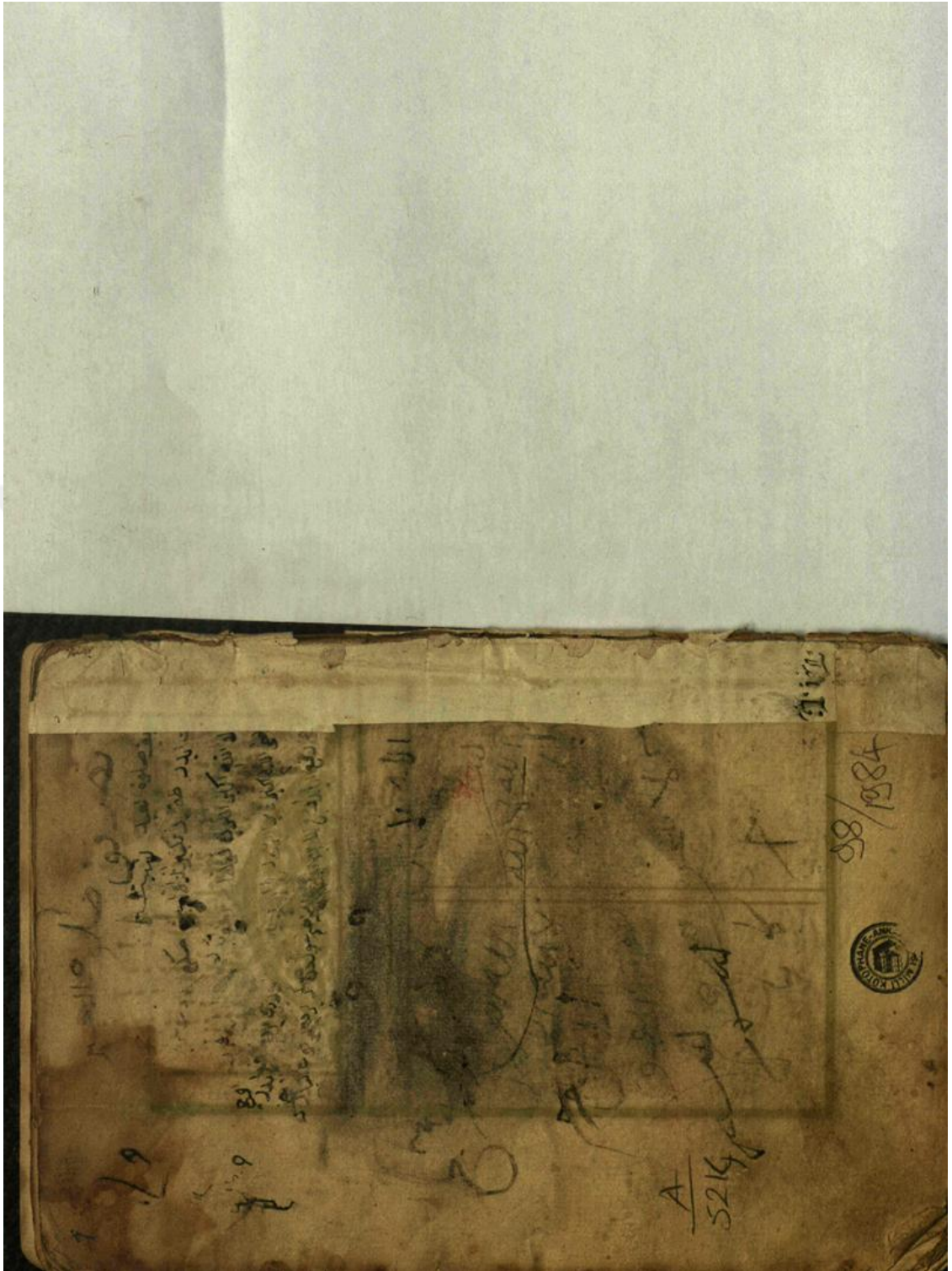
zübde (a.i.) : netice, sonuç, bir şeyin en mühim kısmı.

zühd (a.i.) : ahrete yönelmek için dünyadan el etek çekmek.

zū'l-celāl (a.i.) : ululuk sahibi olan; Allah.

zūll (a.i.) : hakir olma, alçalma, horluk.

EK 1 : LEVHNÂME'NİN ESKİYAZI METNİ

20 Mayıs 1984
Sah: Kamal HAYUZ - ANK

بیت الله الحقل

کونوزیم بسم الله فتح کاومہ	خدا توفیق آید وصل ترا مہ
کہ نسیم نند اولہ سرتوح نامہ	اولوز نامی ایوز شہر خاشامہ
تو حمد و شکر و دست خدایہ	کہ جانلر قہ شکر بر اولایہ
اولوز سبوتی و تیری کا کاس	جلا دوز کوی لہ کیک ز پاش
تو نلک الی بقدر الی	اولوز خاشانا پندلیج کلایہ
ایوز بر بنان سیدیکہ سنلکان	بیر بنان ایہ نام بید نلکان
کریم و معطر و قیاس جیوز	کلن انک سوزہ مویہ جیوز
کیم اولدز تمام سحر سکت	کریم اولدز کوا تیشو سبط نوت

کر لید نندن اید امرن اطاعت	ایہ ہم شکر بذال استطاعت
صداۃ ہم ساهم و ہم تحیت	اک کیم ایدیم کلدی ز دست
اطلام ایسیا دوشام سبج	سبج دوشام سبج سبج
دوشامانہ سبج رسالت	دلیل و داعی بیل و بدایت
عاشا ننه سبج اید قادات	محمد خیر عالم شاه اولاک
صداۃ اولسون دوشام اطاعت	کیم بر بیری عدو اول اولاک

توسیع انعام و کمال کیم

بیلوی خود و چشمن اولد معلوم	کیشا زه یا زیدی اولدی مہ نور
کہ مہ نور مکلف اولد و سب	اول تحصیل علم ساه طالیب
مخبر بل علی حال سیری ایدار	مید یوز عارفان اولما ز انکار
چو قلبه عارف اولوز سبقت	کر کند و مع لایم یوز بر دست
اولخصت لکر ککر اولد اولدک	ایوز دعوت کیم بیل اولدک
معین نعل اید و اید جیوز	یوز اید ز رسول کیم یوز اید

کوزوم جمع ایدنب ریجه شکت
 وکرا ولسه دخی بغير رسايل
 رسايل کوزوم کوزکين تفصيل
 کتابکوزا روقدن ليک اغلب
 کوزک اولدي اوقوز عيلم خادق
 که سؤغناق ايدن اعمال ايقاد
 کيشي به سؤغناق اخري کار
 کيشي حسن خاق و خوج شکت
 بولونور حسن خان ايله سولت
 پس اولدي ايتنه امر لازم
 رسوالب بؤتسه اول اوله بکت
 خبرون سؤغناق اولدکيه بؤت
 بيوردی بؤت اولونيم ايم اقام

ايا قرزند من کوزايت کالده
 ايجي ماکدن استور ساک سادست
 بؤه تياوه ايوه اوله اوت ارن
 سناد که بؤده کوز خا عا لمر
 بجه سوزدي تود تياوه ديدک ايار
 بؤکينکته مقلان مروه عا لمر
 اولون اکلده اخوج شکت و نار
 اولون اکلده اولون سوزدي دم
 يک خوش اولد سئين اکلده يارون
 دوشور زينه سخي سولت اولده
 ايوه مکر ايله ايساه الفت
 بؤه کوزايت کوزايت کالده
 ايا قرزند من کوزايت کالده
 ايجي ماکدن استور ساک سادست
 بؤه تياوه ايوه اوله اوت ارن
 سناد که بؤده کوز خا عا لمر
 بجه سوزدي تود تياوه ديدک ايار
 بؤکينکته مقلان مروه عا لمر
 اولون اکلده اخوج شکت و نار
 اولون اکلده اولون سوزدي دم
 يک خوش اولد سئين اکلده يارون
 دوشور زينه سخي سولت اولده

فيلو جيو اعلينده عاينا اولدين

وَصَالِيَةً بِرَبِّهَا تَمِيعُ بِعَجَبَاتِ الرَّوْفَةِ لَيْتَ بِجُورِ زَوْجِكَ مَعْنَى قَوْلِ أَيْسَاكُ أَوْ تَقْبِيلِهِ وَكُرْمَعْلُو مَاتُ إِسْمُهُ أَوْ لَمْ تَكُنْ دِيمَعِيمُ قَائِلُ عَالِيَا سَائِلُ نَظَرُ تَقْسِيمِ كَلَامِهِ مَعَى وَيَا حُلِي عَجَبٌ أَوْ مَا زَكِيٌّ يَنْبَغِي لَكَ كَلَامُ مَنْ جَهِلَ فَهَذَا وَرَبُّهُ إِنْسَانٌ	أَيْدِيًا أَيْضًا تَضَعُ خَيْرًا إِلَيْهِ رَقِيبَتِ ظِلَامِ قَدْرٍ قَلْبِهِ مَسَايِحُ أَنَّ رَيْبَ حَفْصَةَ ذَا أَوْ ذِي تَرْقِيمِ أَوْ رَوْ زَائِدًا وَرَوَّاهُ كَثِيرٌ قَوْلُ اللَّهِ الْوَرْدُ مَعَى قَائِلُ أَرَأَيْتُمْ قَائِلُ عَالِيَا جَاهِلُ سُئِلَ أَيْدِيًا عَقَلُ أَيْدِيًا كَلَامُ أَيْدِيًا كَرْمَعْلُو مَعَى حَفْصَةَ عَالِيَا أَيْدِيًا كَرْمَعْلُو مَعَى حَفْصَةَ عَالِيَا	أَنَّ كَيْفَ تَضَعُ الْوَرْدُ فِيهِ وَرَبُّهُ كَيْفَ تَضَعُ لَمْ يَبْرِي دَخِي بَرِي قَائِلُ عَالِيَا جَاهِلُ عَالِيَا جَاهِلُ عَالِيَا أَنَّ كَيْفَ تَضَعُ الْوَرْدُ فِيهِ وَرَبُّهُ أَنَّ كَيْفَ تَضَعُ الْوَرْدُ فِيهِ وَرَبُّهُ أَنَّ كَيْفَ تَضَعُ الْوَرْدُ فِيهِ وَرَبُّهُ
---	---	--

سَكَاتًا صَاحِبِ الْعُقَيْبَةِ إِثَارِ قَبُولِ تَعْنِيَةِ رَدِّ الْيُؤُوبِ كَمْ وَيُؤُوبُ كَرَمًا تَعْنِيَةُ قَبْلَتِ يُنَا زَمْرًا يُوَدُّ رَأْيَ خَلْدَةَ كَنْ كُرْمَعْلُو مَاتُ إِسْمُهُ أَوْ لَمْ تَكُنْ خَيْرٌ قَسَمًا إِلَيْهِ بِرَبِّهِ يُوَدُّ جَوَابُ رَيْبَ حَفْصَةَ عَالِيَا جَاهِلُ دِيمَعِيمُ قَائِلُ عَالِيَا سَائِلُ أَوْ كَيْفَ زَكِيٌّ يَنْبَغِي لَكَ كَلَامُ بُولُو رَفِصَتْ سَكَاتًا وَرَبُّهُ إِنْسَانٌ مَرَادُ قَلْبِهِ دَخِي وَكُلُّ صَافٍ وَيُعْرَبُ كَيْفَ تَضَعُ الْوَرْدُ فِيهِ تَعْنِيَةُ وَرَبُّهُ إِنْسَانٌ	تَقَايُحُ رَجِيحِهِ يُوَدُّ زَوْجَهُ دَعْوَتُهُ دِيمَعِيمُ زَائِدًا كَمْ دَخِي دِيمَعِيمُ كَرَمًا تَعْنِيَةُ كُرْمَعْلُو مَاتُ إِسْمُهُ أَوْ لَمْ تَكُنْ رَعْوَتُ رَيْبَهُ أَوْ مَا زَكِيٌّ يَنْبَغِي سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي دِيمَعِيمُ قَائِلُ عَالِيَا سَائِلُ هَذَا أَوْ يَلُوذُ بِرَبِّهِ عَالِيَا أَيْدِيًا كَرْمَعْلُو مَعَى حَفْصَةَ عَالِيَا كَرْمَعْلُو مَعَى حَفْصَةَ سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي	سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي سَكَاتًا لَوْ كَلِمَاتُكَ يَنْبَغِي
--	--	--

تو حکم بشکله کنج جامع
 بلا زشتا نه سبکه قصه دار
 شایا یا مکنده زوق و طراف
 کوزوب چهره نه و لا شفا المراد
 بیارو جزین و زهر زوق حکمایه
 کله شیبی قار ابرشه سینه
 اوه رایت تو نه سخا اوله اوزار
 جوب ایت سوز و کله سقه طایق
 بجه سخا اولیم منسه مؤلف
 جوب عقل بود ز لکه اذعان
 اجل هم سخا صده سیر منگوم
 اولوم بیرو جوانه بجه کسان
 کولاه رقت شیهه کار و جنت

تدایه ز اویم کجه صوامع
 نرایت یا جرب لکه یا بر سندر
 کله پیری اوه فرجه عبادت
 عجب قالان بیارون کجه کماکار
 ایدار خادامه فقرا کجه دعایه
 نفس کزین کجه خوش ایدوسین
 شکر مولایم یاریم یغفار
 عیوان نفس و شیتلانه مؤلف
 کز لکه سخا کز لکه نقده سخا اف
 بوجله دفعه اولور ایلوی شیمان
 اکچون کجه بده وقت مادم
 بو عقلند و نیک و اریجه ازان
 تانایک کجه عیسه طول مدت

سیر

b

تسبب پیری یا عفتی اولور قوت
 بجه عاقل اولور و مؤمن مؤزور
 ایمنه کجه اندک عمر منکوب
 جوب عقل ایدک قالدی مشغول
 رسول الله بیوروب ایتدی ختیب
 بودوشو بیضه متاسین اولی یاد
 کسه کله طاعتین و عین کجه روف
 اجل کاوز ایشو عاقل انسان
 و ایمنش و مؤمن ایزد قویک
 دی برده کجه نفس بومشده
 کز لکه مزو کایل یه تسلیم
 کز نا اهل آینه دوشنه قانور
 و یا بدعو اولور کارون مامون

جهان تاز اولور اولیکه موت
 اجل و عاقل بو نوز قول مشهور
 ایزد عتقه قانور انکار و حساب
 ایمن نقل خبر سن ایدک معقول
 حال اول اولدک کجه ایمنه عتوب
 اصاعت ایدر اوقا عین بحر بار
 کولون اربین ایدر هم پیر اولور
 قصور ایتدی کجه بولمان اسکان
 قضا قضا اولور عاجز اولیکه
 همان کز کرده در طبع عملان
 کیره و یزیکه کز دن ایدک تسلیم
 اولور اری صابون نخل اولور
 اولور صابون عاجز اولور قوت

<p>کر عذبه اوله حکم جاری قوله یوسید بنوق امین ایاریک بجه منکر معنی ایشانش کرکه دینله سین کندله کنگار کرکه کرکه دین ای سین تم جابل</p>	<p>کر عذبه اوله حکم جاری قوله یوسید بنوق امین ایاریک بجه منکر معنی ایشانش کرکه دینله سین کندله کنگار کرکه کرکه دین ای سین تم جابل</p>
<p>فخید اولماز نزاروی و نزاروی کوریا یوز کجا ایضار لیس بنوق سنه کوریا صبح کجیل ای سین و ایشاق ای کرار غایب یله سین زور و قریب</p>	<p>فخید اولماز نزاروی و نزاروی کوریا یوز کجا ایضار لیس بنوق سنه کوریا صبح کجیل ای سین و ایشاق ای کرار غایب یله سین زور و قریب</p>

<p>خدا قران بیدیه ایتمی تخیل بیوردن جمل طاعت زعم فرد جمل بوز کلکت اولد عید لاری کرکه و قوروش اوله اوله طاهر اولو ایتمی شی کنگار زامه بصیر اولد اولد زورده صوابه دخیتم عین به ایدر اولت مرامیه ایرو ایضا اولور بار دخی امله نیم یوق نکه قایت رسوالله یوز و کم ایلد جده میر میوید یی محبت غلام دقایتان یوزیم زوق عیسا کاویان بلمه عین غیبت</p>	<p>خدا قران بیدیه ایتمی تخیل بیوردن جمل طاعت زعم فرد جمل بوز کلکت اولد عید لاری کرکه و قوروش اوله اوله طاهر اولو ایتمی شی کنگار زامه بصیر اولد اولد زورده صوابه دخیتم عین به ایدر اولت مرامیه ایرو ایضا اولور بار دخی امله نیم یوق نکه قایت رسوالله یوز و کم ایلد جده میر میوید یی محبت غلام دقایتان یوزیم زوق عیسا کاویان بلمه عین غیبت</p>
--	--

کرد که بگوید که راه منوایب
 کرد که اولاً در این عشاقین
 پس آمدن از او را از نفس گنجل
 او قمار علم و خرد را از حد
 میگذرد هیچ نشه شب بختی
 کرد که اول عشق آید علم تو حید
 کلام ایله اولو تا بید تو حید
 نمون منتقا دند عده لایز
 کرد که رفته تریوت تو قنوی
 کرد علم اصول تو برهان
 کرد علم حدیث تو انار
 کرد انصاف لایق اید اول تحصیل
 دخی وارنجی تو انصاف لایق

او فخر

اول که بگوید که راه منوایب
 بود که اولو در منوایب قرآن
 کرد که سوره در بیان و بیضا
 کرد که تو حساب تویم ارقام
 دخی تو ایم طیب احوال ابدان
 موصوفین بیرون اقبال ابدان
 دخی تو ارسنت کینه و عقده
 کرد که اهل کماله تو انشا
 منایب خال او ایست تغییر
 آری ابدان تو سزل تطیل
 دخی تو خست خط تویم انار رب
 حال انصاف ایله که توغ دنیا
 مستحقیم تو ابدیه تویم قرآن

دخی تو انصاف اصل و منوایب
 دخی تو عجز از ایمان و ایقان
 اولو او ایب توغ و تو بیوان
 تو ایمن تو تو ایله اولو انعام
 آید محکم تو ایجه توغ و ایمان
 سندر لایم ابدیه تو ایله ترک
 بولار که توغی بک شکا بس
 ویر سوورت کلام تو ایما شا
 آفر ایدر تو ایله توغ جو شغیر
 آید خست او انصاف توغ و تحویل
 اولو توغ تو ایوب منکاب
 دخی تو ایله اولو انصاف عیب
 کلام تو ایله اولو توغ تو ایما

علم معينا الجود زاصل نيت	چو خلك خيل ز بند خال دل خلك نام
علم آخر علي بخود ز اول اخير	كوك ز عالمه اكرا و توقير
سهرولكه اولور وجه معاشي	اگر خيلي بخود ايله محبت
برق اندك اولور نيت عوامه	دخي قمر ياره عزمي عيني
ايدر خرس اگر توغور و اعزاز	
امين اولور خلك دن اكثر حال	
ايدر ميرو ساد طين خين اقال	
تور يره ايدر لكره غرض	
	في بيان توغور
كينه بگنن نيتند زهين نيتك	اولور كا كالمه موم قدره موم
دخي بياده اولور لطف كلامه	تخا لجه ايه سين سين بغير
كه سا اولر بي چكن كلامه	صكين نيتا بچون ايله صلاوت
ولي اكثر صفا زنده و امامه	هان اغنا نيتا نيتي توغور
ايدر قطع مازل رتبه اهران	
صقندن خرفي يوقد ز قارغ اقبال	
ايدر ز صده ريه ايله ايه ابرار	
اراقان يا نيت كا مال و دولت	
	اعمال

اگر

اگر خا اولور بيق نعتير	دخي نيك كركدن خن استار
اولور نيتند صقن ايه امانت	كركه خيال ايله نيتيم و انبار
خبرده وارده اولدي نكده شهر	خا زاي ايا و نده ايله اصرار
ديله موت عالم موت عالم	علي حطرتي بوزدي بغير
مره اولد كركه عالمه ربح	كلا نيك بوز معاري عاري
كيدد رونق اولور نيت نيتور	ابش بر حرف ديك نيتي نيتي
	في عايت
بالتق ستر صقن نيتيه تشير	دخي الاستاد
چك سين يا قربت آذن و عايت	كه تقويم ايددي وار من ارشاد
كه عالمه حوي اولدي ستمو مر	وقاصي كوزت سوي ايله هر بار
سكا تقويم ايدم اكله شاه م	تاهيه عدول ايله اظهار
كيدن روي فالر بچون نيتي مديج	بكان خن ايددي تقير
كيدد رعيه نيتور ايدر شوي شوي	بجويد نيتي ايله اركندني حرف
	دخيتو سكا خن ايله نيتي نيتي

سخي و لاهوتيكه مسراج
 قناعتك بعض فضيلت و نديك و جان
 قناعتك كذا نقض اوله كذا كرم
 اوله كذا كذا كذا رزقه راجي
 علا ليدن قليله اوله صابر
 بود و معني خاتمه زين شهيدي
 نه لازمه و طمانك اوله مران
 و يالم دجاج و كيك و و كاج
 قناعت اوله و افي ثور و اركان
 بجا و اراي و طبع و زعتم
 كجا السور و اناك بيروزه و و بار
 حكما و تسيع ايدسه كاه كاهي
 حضور ليجون سيقن ايمه كاهه

اوله و اولوز عدا و كذا معارج
 و م معني تخليق ايله اذعان
 و و شورويه سخي شيرازه مذموم
 سكا اذات ايله اوله كاهي قاضي
 حرام ايله سكا اوله مكاريز
 ايم يقين صالو سكا تقصيل
 علا و سكري يالم بزيان
 اوله انواع شربه هون مزاج
 و و شور و قتي اولوز نان و صوفان
 كه و و كز ايب و رين ايكوز جبر
 كجا تازه و كاه كاهي خوشاب
 كسانك كجا اولوز تاريخ و ماهي
 قوايجونه سيقن كجه تاشف

اكل و قهي بود و طبع اوله طاب
 دخي لاهوتيكه اوله قلت
 حقيقت قناعتك شريعتك مقيم
 حضور سكا ايم كذا اوله ارحال
 اكله اولوز سكا صابره و بقور
 كلال ايراث ايد و زنده كونه
 دخي اولوز معاني و نغسه قوت
 كسانك نونن بر اكل و كجا نون
 كيني و منح اولوز ايج حقيه قلت
 لباس كاه دخي هم ايمه اوقاط
 اوجه اوله و كذا مال
 نه لازمه اوله تخليق شاك و عريدي
 و يا دزد و نيلد ا اوله نوسار

تمامي اشها جمع اوله غالب
 قوا و نفسيكه ايم كجا ايت
 دخي لاهوتيكه اوله ايمه طبع
 يلك اولوزه با ايد صغرم با اقبال
 ديور و صغير كجا پير يا جود مذ
 كسل كبعه عينا كذا و شكروه
 اولوز و انا اكله زبون و شهور
 اچيدن قناعتك حقيقتي كجا روز
 كلاهي كجا قوه ايمه قناعت
 قوا حاليه كوه و اوله اوله نوسار
 بيه اولسوز و لباسك اوله قال
 و يا و سارا اوله قناعت و نديدي
 قوشاق قناعتك كجا بند اوله هم جار

<p>اولوز تا چار ايدار امري توفيق ايدار تقيي ساق سخي موزون الوز ايل نام ايله شخي وانور يديرور زنجيه انخاصه ايف بيم زويم ايووا نماز نو واهي قناعت ايله اولمه نو كه سايي</p>	<p>بچه همسك اولوز موزون قانچ قنوع اولان اولما زنجي اولما طبع عيني يان دوزمه ليبيش طلمه يتر ادم ايكي يادك طلميني ييتاكي ايله موزون طلمه نوز اولان موزون موزون</p>	<p>هم ايدار قناعت احواله تريف موزون موزون موزون موزون بوزون موزون موزون موزون اوله شايخ ايله نام و شايخ ايكي تالده اولوز روستواي بوزون موزون اولوز اوله سايي</p>	<p>بوزون موزون اولوز اوله سايي ايكي تالده اولوز روستواي بوزون موزون اولوز اوله سايي</p>	<p>بوزون موزون اولوز اوله سايي ايكي تالده اولوز روستواي بوزون موزون اولوز اوله سايي</p>
---	--	--	---	---

طلمه

<p>طلمه نوز اولان موزون موزون اشكله كوز اولان ايدار دوز طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون</p>	<p>طلمه نوز اولان موزون موزون اشكله كوز اولان ايدار دوز طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون</p>	<p>طلمه نوز اولان موزون موزون اشكله كوز اولان ايدار دوز طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون</p>	<p>طلمه نوز اولان موزون موزون اشكله كوز اولان ايدار دوز طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون</p>	<p>طلمه نوز اولان موزون موزون اشكله كوز اولان ايدار دوز طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون طلمه نوز اولان موزون موزون</p>
---	---	---	---	---

دختر حسنان لیدر ایتر خاوت کوزه دوز آریا جیران و انقال صیغ نقل الیه و اردو خبز دوز دو ترا انداختی و سستی بر دال بخل راخی جعفران شیر دوز ایا دوری بدستی ایست خایه خاوت اولدی بندوم ایچایه پیری اسناله نغز طغزلت	او موغیا که ایم دیور مرور اید و سغیف قالملا کیر و خصال سخاوت ایچیده بر خیر دوز اودال ان کر خسته فرحال الی و تان کارا جعفر سغز دوز خدا تو رفیق ایدن و سوز خایه کرک عاقبل به اولدی خایه پیری تالوف و اسناله سغاهت	دختر آریه مدد متنه مبتدر سبتدر اولور اوقون شیکاد مبتدر ناسنه اوله کرفشار سناهی بر اولان معروف تالوف
--	--	--

سناخت

سناخت ایکی عالمه کدک اولور عقباده ناید و در و سرت خدا حساد ایچیده نغز شکر و دوز صایه اوله معروف و کر اول مال الیه کب اوله عیان سختی آدم دیور نلر دیور مالک بجه نلر که سغز ایچی کار بیدیا ایشون فوخم سلبله خدیق	دوشور دله ایدر اعدا شایه بچون خیر ایدیم قوت اولدی کرکده خنده کاکر دله البت که اول کرک شرف اولدی معروف اوقم ایش اولور نغز کفران دیوروب افلاسه و دوه سونه ال اولور غلظ نظر و ساطع اوبار عجی ایشون دخی ککر موغی	دما عید نمدد بلدی ایشاک خدا لاله کرم دنیاحیب غالب کرک و فیغم و قربان ایتر مرفقت ایکن خالی عسکده
---	---	--

۱۶۳

<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که در بوجوق مقامی بنداییدن بجه جائز ویم بن آمدن اعلی تو وضع اعلیه هروله بوردار او بند کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که در بوجوق مقامی بنداییدن بجه جائز ویم بن آمدن اعلی تو وضع اعلیه هروله بوردار او بند کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که در بوجوق مقامی بنداییدن بجه جائز ویم بن آمدن اعلی تو وضع اعلیه هروله بوردار او بند کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که در بوجوق مقامی بنداییدن بجه جائز ویم بن آمدن اعلی تو وضع اعلیه هروله بوردار او بند کیم عباد ایدر تودوش</p>
---	---	---	---

<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که در بوجوق مقامی بنداییدن بجه جائز ویم بن آمدن اعلی تو وضع اعلیه هروله بوردار او بند کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که در بوجوق مقامی بنداییدن بجه جائز ویم بن آمدن اعلی تو وضع اعلیه هروله بوردار او بند کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که در بوجوق مقامی بنداییدن بجه جائز ویم بن آمدن اعلی تو وضع اعلیه هروله بوردار او بند کیم عباد ایدر تودوش</p>	<p>نظرا بیدید عباد و کیم انوش که در بوجوق مقامی بنداییدن بجه جائز ویم بن آمدن اعلی تو وضع اعلیه هروله بوردار او بند کیم عباد ایدر تودوش</p>
---	---	---	---

عباده

علم لوق وجاه و تسمیه و جمال
 و بیلگ بوسقو شحصه انسان
 جویاییت تفسیر دی مال و دولت
 عزیز اولوغ خلد عیندی نه لایم
 بو مغمول الله وار و نظم اقور
 خلد دن خوفه دیور اصل توفیق
 علم دیرسک اولور کلد ایچو
 عیله اولمیه علمک تقارون
 عمل اولورسه قالدان سن پند
 یله سین جمله مؤمنی اخوان
 نقس اولوق مال و نصیبه دیرسه
 متاضیه عذلت لایم ایتمک
 قور ایزاد و مصروف وزر مخرجون

حلم

سبب یوق سبب یوق قور قور قور
 شکل انسان و کین ذایه سین
 ایدر دتیا رجال کور قیست
 اولور عاقول ایف خصله عازمه
 کیم اتقی دوز خلد عیندی کور
 اولور یغ ولت الله کیمچی اتقی
 انکر خلقه کبر ایتمک مدن چون
 عذلبه قور ایچو ساک یارین
 کیدر دعوی کور ایضه و ایچار
 مسسا ایچ کورده ایسارم و ایان
 دی انکر اومه نقساییلور
 بقایت شکل ایتمی قور قور
 اولور ویز عیاده کلدق مدین

۱۹

مرام اولدقن مالک حال ماقور
 کاول اولور سنکدر مال الله
 بولور یجه نصیرین یوق
 کبر له عیاده ایتمه عقوان
 چالیش نغسه نرضه ایکی بیت
 تجالین کورن صدر حال
 کلد کور عالم البسه تقسیم
 مامل اولمه ایچین تکلیف
 قور ذایمه و ارسه کبر قور
 اکور قوری قور نغسه و جودک
 ایدر رسک کور قور و عیایت
 نرضه اهلنه یوق بولور کلان
 ممدر یا کشف کور عیندن سین
 حلالو نایوری کوریا که مقدم
 حیث انکه کبر ایتمک بیه
 کرسند زچوق اوله مال و نقور
 قور و لورده سینا اولور عدوان
 دینلدی طرح کلدت سین الذ
 دکلین قانعی معنی میروال
 دخی سندن ارسنه اوله تکرم
 بد اهله کور قصد ایچ قیست
 کونق بلیمه مکنی صورا ناز
 صد رده و یوق قور ایتمک
 قدر اهل بلور کور قدر البت
 نقد من تا خورده تعسف
 بودور قور کور ایزده ایتمه جان

حلاله شوریده آب است
 و قورنمی که ز اودن خوب
 در زله و کوبیده نیز نامه ناده
 لعلها گمان و کار و کمان کوزت راه
 و پیشه لیم مثل خست سوز
 توامع حیدری اولت محارز
 ایدر دنیا چایه تبصیر
 و از آرای جامه بر زیارت
 تر آضع من ایدر دارایی آفت
 چون باند که کل نمی خنداده
 و از زینین اهل جامه و مصلح
 اودر دوسن بر کار کشف کامه

فوائد الشفا

و دینه

که آرایه عارف را عهده کیت
 تو اوضاع و الکوار که ترتب
 چور و ب کلمه کوسر و مده چار
 کجکله توبیت و قنات اول گاه
 خدا حفظ ابراهیم سکامور
 تمامه دیور که عذری جبار
 شمره ایچون ایدر اونه تره
 ان اقسام ایدر کند یغمارت
 ایدر یعنی خسه توبیه پشمی
 تملک ایلک و در غیر عیساکه
 خرد ایدر اودر سندن سلاج
 اودر زینین منتظر نیم و نگامه

اکر

آکر بر و زینیا کور خورش کمدک
 نور لوزی عرقه سینه سوزن
 شوز ابله اینه لاف و کد اف
 نظام عکله را فر حیا لاس
 بر سینه بر یکدایم سوز و کاز
 ایدر بخش و عکله لاف و عوی
 یه سینه و اولت شکر کوب و لسان
 تمام اولد و عرفات و زنده ایز
 نه عقلا و آره نعل و اوجولپ
 معالجی و اوردن سناک الله کتین
 هر اوزی عکله اولد بیزور
 صفین قور و لاجت ایلک اینه تلح
 خدا کله فیله است ایتا و به

فرح بولد که چنبد و بیزالدک
 ایدر سینه خرقه و مال کد کد کاس
 دینه سینه جان و اولد و نوقه ارف
 دیه بوند و بوجهار و اعلامت
 حیف بو وقت آریلی آواناز
 زحام سناکند ایدر شکوی
 کلی بوز سوز و عکله اودر عکله
 یه بیبری ندر تقیماک دی بیز
 کلا احر و یه بولدم تزللی
 کلامی وقت اینه توفیف
 ضروری عکله نالده قدر بیز
 سوز اینه ایدر استناک اینه تره
 قناعت کوزنه ایت ایتجا دی

که یوقه چشمه را بر سوخته ز راقب دوشهر یوزد ز نا و اور و اور و اور بیم ز ریم جانک ز روقه ز راقب عبده ن نسده او نه نور یاقب خلوص احسان آیه فیا نه مطلق	فیا نه لاجل یومین آیه	دیشهر یوزد ز روقه جانک ز راقب دیگه کدیم کرکله خانک ز عیاده آقا رب اشکنا جکرله مقلان خضرتین عیسا بن براب اکرا ایدیه بر امر استیکاره و کر خضری اولورسه الله ایا قلم خیا استورسه سوله حیدر یاقبانی
بوسه کوشش و بیار براق اولون خایب ایگه آله کسانیر مدقم اوله بوقه دافع و عاییه خدا نیک فضلنا یش اکنکار راوی زمره سندنه فایقیه حق	بیکه لایقانه	بیاده و بیست اولون اختیار یاری خضرت حقه را می اوله یاده تولاره الفت ایت صدیقانه خیر تصدی اوله کوریک سله خضرت ایدیه بوقه ز کوریک چاره دی خضری اولور کوریک بوندنا عین و بیله جانیر و کله خور خانی

اکر سوره

اکر سوری اولورسه ایتمه افشا که کوریک و غوغی و مال نیک میسات اولور اوله لایقانه اوله دورسته ز روقه کاشف دوشهر یوزد بوقه ایستاک خیری مکرک دستیک ز روقه کاشف سلاج اولور اولور خلی یار مکولیک ز اوله سین یا راقب کور ختمنا آفته ضحیت ز راقب کرکله اولور اولور با ابعید آقا ربه صله شرعیه لایم کرکله دستینه خت فایقه مرح او لمسون بقیب یادکلت	و کر متهم اولورسه الله خاننا آما نند ز یانک بینه جانک بر تمیبه که بر ختمه نقصان خوش نغو جانک خضرت اولور دفع کودت دوست خالی ز روقه بوقه دی جانک اولور اولور بوقه بوقه کور ختمنا ختم اولور جانک ز اچار آرامن کیم اولور اولور بقیب نمود ختمه اولور اولور بوقه دیگه اندی ز روقه نور یاقب آجابه قرآنه اولور عایم خلوص ایدیه تعامل الله خیرانه دیگه بوند ز خور بعضی آفته
--	--

بویا دهمه ستا این استقامت	اولی صید نفاق و غیره میماند
چو باغ اصد بود لا از او روز قسایل	بچه بویا اولی روز و دست قائل
بیم روزم کرد هر ساله ایادام	اوله سیدینا الفکار بن خاص

زبان الاستقامت و الصید

تخا میدزدن بر جانده استقامت
 اولی بویا استقامت بدله تمام
 بوختللو تو مدح و مرعوب
 بهر کارا که اول صدمه ملازم
 کارنامه هیچ ایام دوروخ
 سوزینه کسه ایتر امتیادی
 شها دتا اولی روزم جرموخ
 یکی و اوار بود کدی بوزینه
 یکی و اوار حشیا زیند و یاقوت

اگر مستفا اولی روزین مسلابت
 و خصیفت آمانت بوکه ایقام
 بوکا لدا اولی روز و صوفی جمویب
 اولی سوزینه که اولدیکه که جازم
 ترویح اولی روز سوزینه نه فریغی
 یکی مالده اولی روز سوادری
 خوب نقل این بیزر قرله بریح
 و بود کا و زیند روز سوزینه
 بودن خلق سوزینه ایل ایا بود

کی

کیمی بوزینه بوزینه دوریادان	حیا ایتر همان سوزنیکه آکا از
ایده بعضی از من لکه شمشین	کیمی کاک اولی قلیند نقرین
کیدی هر یک کیشید عیب بوم	اشد اولی کارا اوله سوسوم
کیدی عوفه و مجرذ اولی اکثر	ویا خصم قوی سیدین سقط
اگا بوزینه اولی اوساله	اولی سوسه عیبت ایتر کویر کاله
کیدی لکه کیمه سوزنیکه بوزینه	دو نفر خیر یاد حیا نه ویا شسه
کیمی قاف اولی روز هرز کادب	سوزنیکه بقوی بوق بل صترغاب
سقا حنت شرب اولی روزینت	دیمز ککدیب ایتر کر بوقه نوبت
کیدی بن ایچیدر شلهید روز	شد اندنا پیم هر سوزینی بود
ایدر از غیله بود تالی مایع	ویا ایتر یاد باطل حقه مانع
اولی خانه سوزنیک و زوی بالین	کی امتان کوز سوزین سوز حالیق
حک که کدی بایک نامی بوقه نوبی	کانه ساسانه هر طبعی ملاهی
بیم روزم خالشیات استقامت	سوزنیکه اولی روز سوزنیکه بوزینه

كَيْفَ تَكُونُ سَيِّدَةً وَأَمْسَةً تَحْتَانِ	سَلَامٌ مَعَكُمْ رَحِيمًا لَمْ تَمُوتْ
فِي عِلْمِهَا وَتَحْتَانِ	أَمَّا
فَصَلِّ لِي بِذِي بَيْتِهَا وَكُلِّهَا سَارِ	كَرْدُكَ وَاللَّيْلَةَ أَوْلَهُ سِينِ سَارِ
بِأَسْرَائِيلَ كَرَسَةً أَيْتِهَا إِطْلَاقَتْ	مَكَرُوكِيمَ لَيْلَى لِرَحِيمِيهَا دَعْوَتْ
نَوْفُو كَارِي وَبُؤَيْصَةً نَفَرَتْ قَرَانِ	دَعِيهَا سَبَّ أَنْزَلَتْ أَيْتِهَا أَيْتِهَا نَادَتْ
عَفْوِي وَاللَّيْلَةَ أَوْلَهُ كَبْرُوكِيمِ	مَسْقِينِ وَاللَّيْلَةَ أَيْتِهَا سَاكِهِ كَبْرُوكِيمِ
مَعْتَبِعِ نَفْسِ اللَّهِ وَأَوْلَهُ بُوَيْسَتْ	أَمَّا لِرَأْفِيقِ السَّيِّدَةِ جَسَتْ
كَيْفَ يَأْتِي بِنَفْسِي أَنْزَلَتْ تَنْزِيلِ	بُوَيْسَتْ كَيْفَ أَيْتِهَا سَارِ تَحْتَانِ
رِيحًا حَيِّ بِاللَّيْلَةَ سِينِ وَدَلَّتْ	عَمَّ أَوْلَهُ كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَهُ دَلَّتْ
حَدِيثِ إِلَهِي بُوَيْسَتْ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ	عَفْوَةً أَوْلَهُ بُوَيْسَتْ نَوْفُو دَلَّتْ
بُوَيْسَتْ كَيْفَ سِينِ تَحْتَانِ تَحْتَانِ	عَفْوَةً كَيْفَ أَوْلَهُ دَلَّتْ تَحْتَانِ
كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ	بُوَيْسَتْ كَيْفَ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ
كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ	بُوَيْسَتْ كَيْفَ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ

كَلَامٌ

كَيْفَ تَكُونُ سَيِّدَةً وَأَمْسَةً تَحْتَانِ	كَيْفَ تَكُونُ سَيِّدَةً وَأَمْسَةً تَحْتَانِ
فِي عِلْمِهَا وَتَحْتَانِ	فِي عِلْمِهَا وَتَحْتَانِ
فَصَلِّ لِي بِذِي بَيْتِهَا وَكُلِّهَا سَارِ	فَصَلِّ لِي بِذِي بَيْتِهَا وَكُلِّهَا سَارِ
بِأَسْرَائِيلَ كَرَسَةً أَيْتِهَا إِطْلَاقَتْ	بِأَسْرَائِيلَ كَرَسَةً أَيْتِهَا إِطْلَاقَتْ
نَوْفُو كَارِي وَبُؤَيْصَةً نَفَرَتْ قَرَانِ	نَوْفُو كَارِي وَبُؤَيْصَةً نَفَرَتْ قَرَانِ
عَفْوِي وَاللَّيْلَةَ أَوْلَهُ كَبْرُوكِيمِ	عَفْوِي وَاللَّيْلَةَ أَوْلَهُ كَبْرُوكِيمِ
مَعْتَبِعِ نَفْسِ اللَّهِ وَأَوْلَهُ بُوَيْسَتْ	مَعْتَبِعِ نَفْسِ اللَّهِ وَأَوْلَهُ بُوَيْسَتْ
كَيْفَ يَأْتِي بِنَفْسِي أَنْزَلَتْ تَنْزِيلِ	كَيْفَ يَأْتِي بِنَفْسِي أَنْزَلَتْ تَنْزِيلِ
رِيحًا حَيِّ بِاللَّيْلَةَ سِينِ وَدَلَّتْ	رِيحًا حَيِّ بِاللَّيْلَةَ سِينِ وَدَلَّتْ
حَدِيثِ إِلَهِي بُوَيْسَتْ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ	حَدِيثِ إِلَهِي بُوَيْسَتْ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ
بُوَيْسَتْ كَيْفَ سِينِ تَحْتَانِ تَحْتَانِ	بُوَيْسَتْ كَيْفَ سِينِ تَحْتَانِ تَحْتَانِ
كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ	كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ
كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ	كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ أَوْلَهُ كَيْفَ سِينِ

انشا و بجه سما الله تمك انهم
 اولوز و قتي و بولوسين كهم و تان
 حطامك منفع ايدرا تا اكا شيريل
 سكا نسيبت و بوج اولدغ بركين
 دويست انا اولدغ ناييشه ساي
 قيا و قتي صدري سكا يلاق
 ايدردان غيرين جاي تكيد
 ايدره يد ايج سكا خان اكلام
 بوخال الله بيده زي بجه سال
 اوقتم و الد قيام ايدرا يشك
 ايدر نصيك قدر قيلم ايلام
 بولوز ايدر منعم سكا قتيبين
 نياز ايدر سكا بكون اكر بار

اسايشت ايته عك يوللام
 و لوق منقنا ب و تان
 و بوز غزيب كه ايدري كحل
 كرايتيك منكلوقتم و ادرغ
 فروشكي اولوز اكر جاري
 شوي نه ايدرين غيري قشلاق
 و قندي جي سخن بنه ايدن
 ايدره عالي بيقش كاه و كاهي
 كلوز قتي ايدر لوق بيه افعال
 حيا حيا ليل و كندز باشكان
 دحي لادم اكر ايدر افعال
 مور ايدر ايدر هم ايدر بيبين
 اوقتم سكا بجه بجه بگرار

ك

كونا ايله اونا قدر دحي بگرار
 ولي تا اوب اولوز البه اجم
 و يا بقره كم منقنا اسناد
 ايدر قديم صنعتت ايج زين سال
 ايدر كند جي منقنا سائر
 بوزور دن انا چاوز باب تكايب
 كلما ككون با سكا نه لادم
 نه و بگر سكا حصوله سخي ايدر
 بجه كوندوز اولوز كرايتيك
 و يا بوليه فرصت اهل مقنا
 بولوز ايدر سخي لوق بيه كندز
 بگرار بجه و قش اهل اقام
 ديلم بوليه ذر دنا و قشقر

ايدر سخي بولم و نقس اكلام
 اولوز ايدر سكا خيرو عا جم
 سخي قشقر بولم بولم اولوز
 ايدر سخي بولم و نقس اكلام
 حيا ايله اولوز سين سنا و كلام
 اولوز ايدر سكا خيرو عا جم
 ايدر سخي بولم و نقس اكلام
 بولوز سكا چكوز نيك كدر لر
 كير كوند ايدر سكا سيد ايلك
 ايدر سخي بولم و نقس اكلام
 بولوز سكا چكوز نيك كدر لر
 كير كوند ايدر سكا سيد ايلك
 ايدر سخي بولم و نقس اكلام
 بولوز سكا چكوز نيك كدر لر
 كير كوند ايدر سكا سيد ايلك

بوا السورة ايريدك سن كماله
 بوا نيا مودو بويو بويو
 ويؤد كودون دون بونك اناج
 اولور سين سن نجي با دولت مال
 اولور سين سن انا سا ب دون
 حله بركو فكر يشو حيه افسان
 راي سن اين سين دون بويو
 ريكه سين سن نيا كيك و بويو
 لسايك اوله بشويو ب هراب
 كون سين هرابي كحل
 سكا حيد عيون اولون اوله مال
 كركو زو كوكو كركه اهدا مال
 اوله سين جانيله حيد سن قارم

يا حيله و ما دولت مال
 اولور سوكو بويو سات ايريدك
 سخي زينا الليد انا بويو بويو
 بون ما ند اولور صفه الاحوال
 اولور اولر صعبين بويو معدود
 نه زعيمه كمال اوله الكاف
 حكه انا معاشه حيد سن
 كيكه انا بويو بويو بويو
 ايد انا بويو بويو بويو
 اهدا انا بويو بويو بويو
 ويو انا بويو بويو بويو
 بون ما ند اوله كركه بويو
 كيكه كودون بويو بويو بويو

طيبه اوله اولور كودون نيك طرف
 ايريدك اوله بويو بويو بويو
 وقت اوله بويو بويو بويو
 صفه بويو بويو بويو بويو
 سكا اوله بويو بويو بويو
 حيا بويو بويو بويو بويو
 ايريدك بويو بويو بويو بويو
 دويو بويو بويو بويو بويو
 اولور بويو بويو بويو بويو
 دويو بويو بويو بويو بويو
 سكا بويو بويو بويو بويو
 قراين انا بويو بويو بويو
 كوزت بويو بويو بويو بويو
 انا بويو بويو بويو بويو
 سكا انا بويو بويو بويو بويو
 كوزت بويو بويو بويو بويو

سكوت ايديب ديوينيته كافر بجای برنگل كه مهر و روت با پهنه اخلايك كافر باغی چنانكه سكارا ايدرتي ديدم بر قره حرق ستمه و الف	قولاييد كه دوعالده تاراي گرگند هر گسه كنه عا سروي مقل و كبر بچون ايدم سول شي قبول ايد ز نه شيل انا اتر قول و زلف بوسنطقه مخالف	اومر و قوت ايني كراهه فر شود سوم روم حسن اوله مش كار منه كلادي سعي اوله سداخين دي عقي زوده دعوت كلال السون السه و غزوه بندي بي كفن نور وجهه لموم عاكوز خرابه خدا ايجاد خيرا بكن عباد	اكنون نظم قول بختون زلام اوله عسيت اوله اشدن ليلاليم خدا عز اوله حقه معا وين اگر نيا كير و فالوز سقا سون كلام خندا اكله بوند بس كو خرفمان قول سواب ولت تا ز كير و فالوز سوز ياد
--	--	--	---

۳۴

ايا و صبح بند طوبى كاكوشك ديدم قلم بزيجه و صابا ممنون هر بهي خذت خندان اوقوب اكلون تامل اوله سين آهم الزوره به ناك و حقي نادر ديدم كيم ز اوله دن كيسي نولاد كونه بهت بخل السرف اوكيم بانك ايدى ديدى بدين اوقو خرايت اوله تصدق سيني بوند معتقد يانم ايه لسان دخه شوي به اوله ساق عليه سانا ايد بوق كل ايام	دخه غلته تا اقا سول اومر شيك كه قره بوي بختيد خراب سكا اتم الزوره و جمه سيار كه دنيا اخرت تو زدي بوله سين كه غايت بونك اوله كوه سوز خبايت آنها بيدن تو حكي سند كير و روا اوقو بدي اوصاف خان آله اوله كويار و بيدن عقل ايتمكه اوله سين سكا اقله كا و قم و اوعان اوله سين سعي ايله علامه قايق اوقوب اوقوده سين بجه اسلام
--	---

32

F: 3.000, 26

<p> ويزه دوقله كماله طيبه اوله سين حسن انار قله اولونينده نمر وقت وعتت اين هم نمر نفع الكون اولونينده نمر وقت وعتت اين هم نمر نفع الكون اولونينده نمر وقت وعتت اين هم نمر نفع الكون </p>	<p> ويزه نمر اوله نمر اولونينده نمر وقت وعتت اين هم نمر نفع الكون اولونينده نمر وقت وعتت اين هم نمر نفع الكون اولونينده نمر وقت وعتت اين هم نمر نفع الكون </p>
---	--

تمم الرسالة الشريفة مطهرة من لئالي
 بيننا علمنا وصلواتنا على
 الانبياء الذين هم في نوره وقلمنا

قاله زيننا اراده
 في 20 دينا

20 MAYIS 1984

EK 2: ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 18.07.2017</p> <p>Tez Başlığı / Konusu: Mevlânâ Resmî'nin Levhnâme Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin) Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 205 sayfalık kısmına ilişkin, 04/07/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 8'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: Aslıhan Öztürk _____ 18.07.2017</p> <p>Öğrenci No: N12226808 _____</p> <p>Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı _____</p> <p>Programı: Eski Türk Edebiyatı _____</p> <p>Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;">Doç. Dr. A. Öztürk</p> <p style="text-align: center;">_____</p>

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE**

Date: 18.09.2019

Thesis Title / Topic: Mevlana Resmî's Masnavi Called Levhname (Examination-Text-Dictionary-Index)

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 07/07/2017 for the total of 205 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 8 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Aslıhan Öztürk 18.09.2019

Student No: N12226808

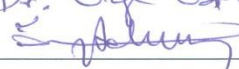
Department: Turkish Language and Literature

Program: Old Turkish Literature

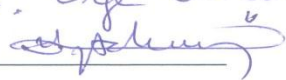
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Doç. Dr. Özgür ÖZTEKİN

EK 3: ETİK KURUL İZİN MUAFİYET FORMU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 18.09.2017</p>
<p>Tez Başlığı / Konusu: Mevlânâ Resmî'nin Levhnâme Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. <p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>
<p style="text-align: right;">Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: Aslıhan Öztürk Öğrenci No: N12226808 Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Programı: Eski Türk Edebiyatı Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p> <p style="text-align: right;">18.09.2017 </p>
<p><u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">Uygundur, Doç. Dr. Öya ÖZTEKİN </p>
<p>Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr</p> <p style="text-align: center;">HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES</p>

ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY**

Date: 18.07.2017

Thesis Title / Topic: Mevlana Resmî's Masnavî Called Levhname (Examination-Text-Dictionary-Index)

My thesis work related to the title/topic above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Aslıhan Öztürk
Student No: N12226808
Department: Turkish Language and Literature
Program: Old Turkish Literature
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

18.07.2017

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Uygundur,
 Doç. Dr. Özgür ÖZTÜRK

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Aslıhan ÖZTÜRK
Doğum Yeri ve Tarihi : Karşyaka/ 13.01.1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi/ Türk Dili ve Edebiyatı, 2013.
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi/ Eski Türk Edebiyatı, 2017.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, 2015-

İletişim

E-posta Adresi : aslihanozturk@kmu.edu.tr
aslihanozturk@hacettepe.edu.tr

Tarih : 27.05.2017